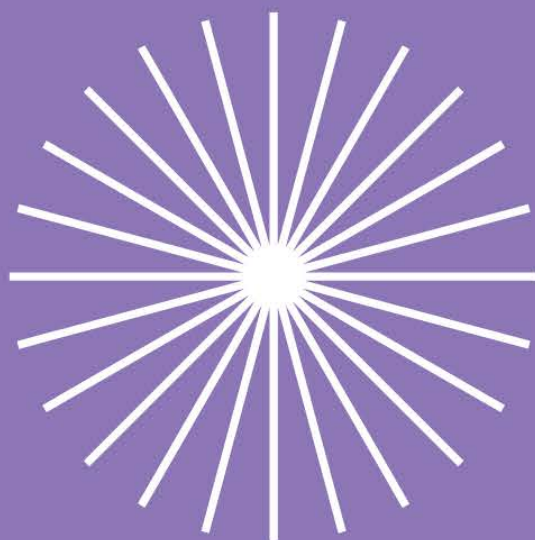
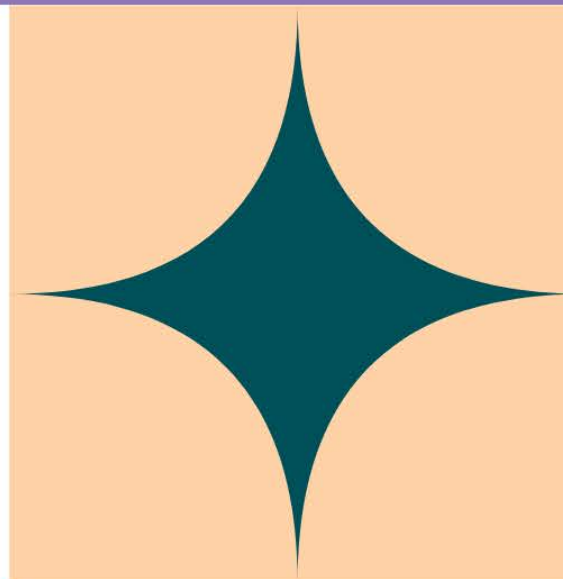

SLipStream

Servisno-Učenje

**PRIRUČNIK
SA
STANDARDIMA
KVALITETA**

**AUGUST
2024**

PRIRUČNIK

o metodama i alatima za
**PROJEKTE UČENJA ZALAGANJEM U
ZAJEDNICI**

i

STANDARDIMA KVALITETE
za uspješan projekt učenja zalaganjem u
zajednici
u
radu s mladima

Kolovoz 2024.

Urednik: Edina Malkić

Autori po abecednom redu:

1. **Alžbeta Brozmanová Gregorová**
2. **Edina Malkić**
3. **Leonita Bajra**

Priručnik sa metodama i alatima za Servisno-Učenje & Standardi kvaliteta za uspješne projekte Servisnog-učenja u radu sa mladima. 1. izdanje.

Recenzenti po abedecnom redu:

4. **Daniela Ivanová**
5. **Donarta Uka**
6. **Lucia Rossová**
7. **Maria Butyka**
8. **Markéta Kolářková**
9. **Marta Hauser**
10. **Tamara Fabac**

Želimo zahvaliti radnicima sa mladima i učiteljima iz projektnih zemalja za povratnu informaciju o ovom Priručniku.

Priručnik je nastao kao dio projekta "Servisno-Učenje u poticanju građanskog angažmana mladih, raznolikosti i socijalne uključenosti u regiji SEE" - SlipStream objavljen u okviru programa Erasmus+ (u daljnjem tekstu Erasmus+), kako je navedeno u ugovoru broj 2023-1-SK220-YOU-000159836. Projekat provodi Platforma dobrovolnickych centier a organizacij (Slovačka), Udruga za razvoj civilnog društva SMART (Hrvatska), Fundatia noi orizonturi Lupeni (Rumunjska), Međunarodno udruženje "Interaktivne otvorene škole" - MIOS Tuzla (Bosna i Hercegovina), Národní asociace dobrovolnictví, z.s., (Češka Republika), NGO TOKA (Kosovo), Centre europeen du volontariat (CEV) (Belgija).

Podrška Europske komisije pri izdavanju ovog dokumenta ne podrazumijeva da Komisija odobrava sadržaj izdanja koji odražava samo stavove autora. Stoga, Komisija se ne može smatrati odgovornom ni za kakvu upotrebu ovdje sadržanih informacija.

**Funded by
the European Union**

Sadržaj

TEORIJSKI OKVIR.....	5
Značenje učenja zalaganjem u zajednici	5
Što učenje zalaganjem u zajednici jest, a što nije?	8
STANDARDI KVALITETE ZA UČINKOVITE PROJEKTE UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI.....	9
1. SVRHOVITA AKTIVNOST ZA ZAJEDNICU	9
2. POVEZANOST S KURIKULUMOM.....	14
3. REFLEKSIJA.....	15
4. PARTNERSTVO U ZAJEDNICI	16
5. SUDJELOVANJE DJECE/MLADIH	17
Dopustite djeci/mladima da ih se čuje.....	19
KOMPONENTE / FAZE PROJEKATA UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI	22
1. Identificiranje i planiranje	23
2. Provedba projekta učenja zalaganjem u zajednici	25
3. Refleksija	26
4. Proslava	26
METODE I ALATI U PROJEKTU UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI.....	28
FAZA IDENTIFICIRANJA I PLANIRANJA	28
STVARANJE TIMA ZA PROJEKT UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI	31
ISTRAŽIVANJE POTREBA ZAJEDNICE I UTVRĐIVANJE PRIORITETA.....	36
METODE PROCJENE POTREBA U ZAJEDNICI	39
ANALIZA POTREBA	48
ODABIR ALATA ZA ODLUČIVANJE O POTREBAMA ZAJEDNICE	50
NEKOLIKO RIJEČI O PARTNERIMA U ZAJEDNICI.....	53
ISHODI UČENJA I CILJEVI AKTIVNOSTI U ZAJEDNICI.....	57
ISHODI UČENJA I CILJEVI AKTIVNOSTI U ZAJEDNICI.....	61
Ishodi učenja i obrazovni standardi.....	62
STRUKTURNI PLAN PROJEKTA	64
PROJEKTNI MENADŽMENT	65
ALATI ZA PRAĆENJE PROJEKTA	66
REFLEKSIJA U PROJEKTIMA UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI	68
METODE REFLEKSIJE	74
ZAVRŠETAK, PROSLAVA I ZAVRŠNA EVALUACIJA.....	81
Završna refleksija	81
Završna evaluacija.....	84
DOKUMENTACIJA.....	91
LITERATURA	92

Predgovor

Ovaj Priručnik je prožet dugogodišnjim iskustvom u izgradnji kapaciteta radnika s mladima, nastavnika i drugih stručnjaka u pedagoškoj metodologiji učenja zalaganjem u zajednici u obrazovanju. Sadrži ideje i dokazanu praktičnu uporabu metodologije učenja zalaganjem u zajednici brojnih radnika s mladima, nastavnika, mentora i drugih stručnjaka širom Europe, ali posebno iskustva iz središnje i istočne Europe.

Ovaj Priručnik je namijenjen da "pruži ruku" ili vodič svim edukatorima koji su znatiželjni kako mogu osigurati više mogućnosti za angažovano učenje djece i mladih u svojim organizacijama, školama ili zajednicama.

Priručnik se sastoji od 4 poglavlja.

Prvo poglavlje daje vrlo kratak pregled kako definiramo pedagogiju učenja zalaganjem u zajednici. Daje orijentaciju o čemu se radi u ovoj pedagogiji i šta jeste, a šta nije pedagogija učenja zalaganjem u zajednici.

Drugo poglavlje, Standardi kvaliteta za efikasne projekte učenja zalaganjem u zajednici, nudi objašnjenje kvaliteta koje bi svaki projekat učenja zalaganjem u zajednici trebao odražavati. Objasnjava šta svaki Standard kvaliteta znači, daje primjere i osigurava da čitatelj razumije logiku iza karakteristika ove sveobuhvatne pedagogije u obrazovanju. Predstavili smo 5 standarda kvaliteta: svrhovita aktivnost za zajednicu, Povezanost sa kurikulumom, Refleksija, Partnerstvo sa zajednicom i sudjelovanje djece/mladih.

Treće poglavlje pojašnjava tipične faze provedbe projekta učenja zalaganjem u zajednici. U literaturi postoje različite podjele faza provedbe projekta učenja zalaganjem u zajednici, ali generalno opisuju slične ili iste korake u praksi. Ovaj priručnik opisuje 4 faze: identificiranje, planiranje, provedba i faze proslave.

Četvrto poglavlje je ispunjeno dokazanim metodama i alatima koji su već korišteni u radu s mladima, u projektima učenja zalaganjem u zajednici. Sve ponuđene metode i alati su praktični, prilagodljivi vašem kontekstu (projektnim ciljevima, procesu i očekivanom utjecaju), potrebama djece i mladih i dostupnim resursima. Sadržaj je organizovan prema fazama provedbe projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Priručnik je kreiran u okviru projekta "Učenje zalaganjem u zajednici u poticanju građanskog angažmana mladih, raznolikosti i socijalne uključenosti u regiji SEE" (skraćeno SlipStream) koji je financiran u okviru programa Erasmus+ – KA220-YOU – Suradnička partnerstva u području mladih. Svrha je ovog projekta poticati i unapređivati kvalitetu prilika da se mladi uključe u demokratski život te da se društveno i građanski angažiraju u zajednicama povezivanjem formalnog i neformalnog učenja stvaranjem uvjeta za razvoj Strategije učenja zalaganjem u zajednici u zemljama srednje i istočne Europe (regija SEE). Projektom se žele izraditi alati i utvrditi uvjeti za provedbu učenja zalaganjem u zajednici i kako bi ono postalo ekskluzivnije.

Želimo vam radost u učenju i primjeni učenja zalaganjem u zajednici sa vašom djecom ili mladima.

TEORIJSKI OKVIR...

Značenje učenja zalaganjem u zajednici

Zamislite sljedeće situacije:

- Učenici/mladi u sedmom razredu izradili su matematički put u svojoj zajednici.
- Djeca/mladi jedne škole osmislili su marketinšku strategiju za pomagala za kretanje za ljude koji imaju poteškoća s kretanjem.
- Djeca/mladi u srednjoj školi otvorili su „Kafić za beskućnike“ u kojemu nedjeljom dijele i tople obroke.
- Djeca/mladi jedne škole surađuju s IT stručnjacima na popravljanju korištenih računala koja im doniraju kompanije, a koja potom distribuiraju neprofitnim organizacijama.
- Konačno, zamislite mladu osobu koja se koristi svojim istraživačkim vještinama pri koordinaciji međugeneracijskog projekta kojim se podiže svijest o kvaliteti vode u njezinu gradu. Projekt uključuje označavanje više od 50 uličnih odvoda natpisom: „Nemojte bacati smeće jer ono odlazi u rijeku!“.

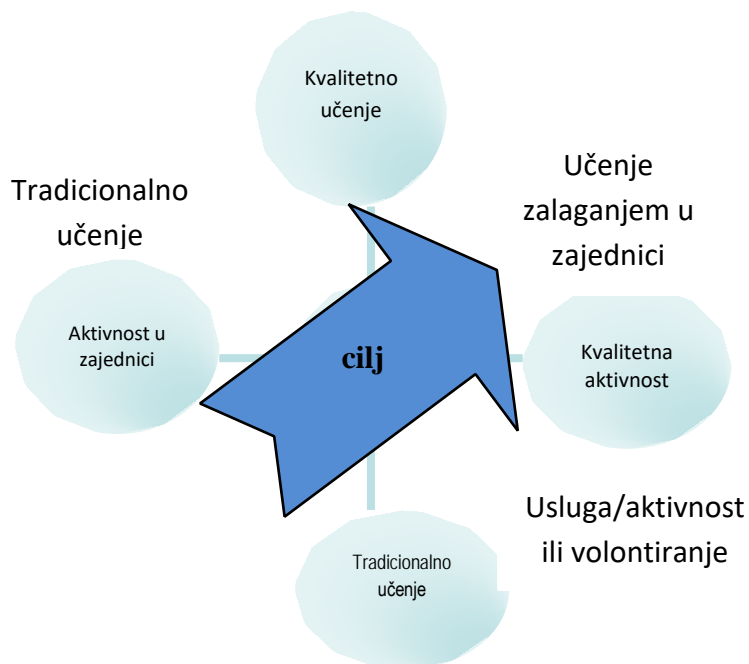
Brojni su primjeri koji pokazuju aktivnu uključenost mladih ljudi u projekte i inicijative, a time oni unose pozitivne promjene u svoje okruženje ili u svoju zajednicu.

U prethodnim primjerima mogu se istaknuti sljedeće značajke:

1. Projekti su s namjerom osmišljeni kao projekti učenja zalaganjem u zajednici kako bi se pomoglo zajednici.
2. Projekti su se provodili u zajednici i školi jer je to dobar način da se djeca ili mladi uključe kako bi služili u zajednici i za zajednicu u kojoj žive i uče.

Nadalje, kroz učenje zalaganjem u zajednici školsko učenje organizirano je na drugačiji način: ono je redoviti dio nastavnog procesa, a ne predstavlja nikakvu izvannastavnu aktivnost.

Drugim riječima, brojne aktivnosti u okviru učenja zalaganjem u zajednici odvijaju se u školskom okruženju, ali mnoge od njih provode se i u organizacijama mladih, bolnicama, službama za socijalnu skrb, vjerskim organizacijama itd.

Slika 1.: Odnos između učenja i aktivnosti/usluge, Geiger (2001.)

Je li učenje zalaganjem u zajednici isto što i društveno koristan ili volonterski rad?
Ne nužno. Ovisi o tome kako se iskustvo pružanja usluga ili aktivnosti u zajednici iskorištava za produblјivanje procesa učenja i razvoja mladih.

Štoviše, neki od najbolјih primjera učenja zalaganjem u zajednici mogu se naći u zajednici u kojoj su mladi ljudi fleksibilni i imaju podršku za produblјivanje i učenja i pružanja aktivnosti u zajednici. Razlika između učenja zalaganjem u zajednici i volontiranja ili društveno korisnog rada jest u tome što se namjerno naglašavaju odrednice učenja i zalaganja u zajednici.

Mladi uključeni u projekte učenja zalaganjem u zajednici ne samo da pružaju izravne aktivnosti zajednici, nego i uče o kontekstu u kojem se aktivnosti pružaju, povezuju aktivnosti i vlastite ciljeve učenja i razvoja te uče o svojoj građanskoj ulozi.

Pedagogija učenja zalaganjem u zajednici temelji se na konceptima da angažman u zajednici i angažman građana mogu biti inovativan način praktične primjene školskih predmeta, stjecanja kompetencija i vještina te razvoja ili izmjene stajališta.

Korporacija CNCS¹ (1990) definirala je učenje zalaganjem u zajednici kao metodu:

(A) preko koje djeca/mladi uče i razvijaju se aktivno sudjelujući u organiziranoj usluzi koja:

1. se provodi te je u skladu s potrebama zajednice
2. se koordinira s osnovnim i srednjim školama te sveučilištima ili
3. promiče razvoj građanske odgovornosti;

(B) koja:

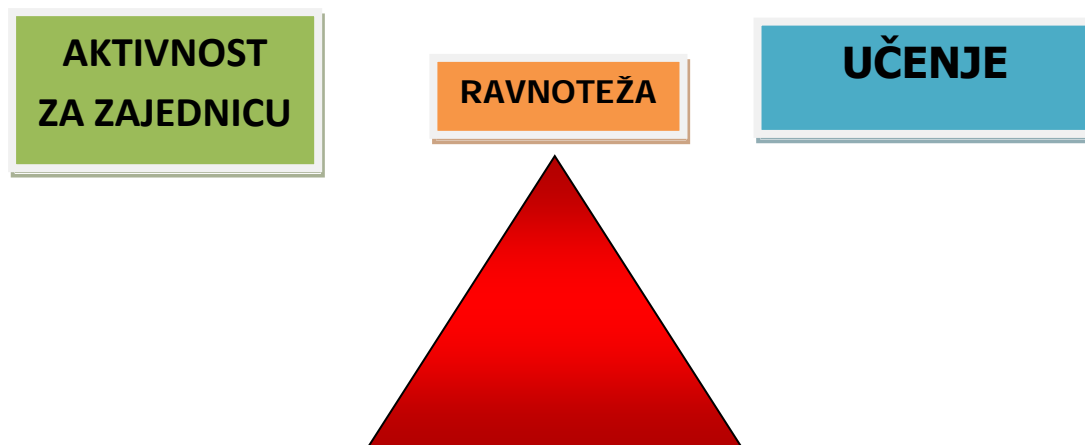
1. je integrirana i obogaćuje kurikulum / nastavni plan i program školskih predmeta ili edukativne komponente programa društveno korisnog rada u kojima sudjeluju djeca/mladi
2. djeci/mladima ili sudionicima omogućuje strukturirano vrijeme za promišljanje o iskustvima koja su stekli tijekom provedbe aktivnosti.

Nacionalno vijeće za vodstvo mladih (engl. The National Youth Leadership Council) definira učenje zalaganjem u zajednici kao filozofiju, pedagogiju i model razvoja zajednice koji primjenjuje upute kao strategiju ostvarivanja ciljeva i/ili postizanja standarada kvalitete.

Ukratko, učenje zalaganjem u zajednici kombinira pomaganje zajednici i učenje u razredu ili klubovima mladih. Drugim riječima, povezuje društveni angažman mladih s učenjem.

---

¹ CNCS - Korporacija nacionalnih usluga i usluga u zajednici (engl. the Corporation for National and Community Service's)

Slika 2: uravnotežen odnos između aktivnosti za zajednicu i učenja

Djeca i mladi su glavni protagonisti u projektima učenja zalaganjem u zajednici. Znanje stečeno u učionicama i u klubovima mladih primjenjuju na stvarne potrebe zajednice te se kao organizatori istovremeno educiraju o inicijativama za socijalnu pravdu i demokratskom sudjelovanju.

Autori Regina i Ferrara (2017) smatraju da pedagogija učenja zalaganjem u zajednici promiče²:

I. **sveobuhvatno, inkluzivno i kvalitetno obrazovanje:** projekti su usmjereni na simultanu integraciju školskog uspjeha i angažmana u zajednici, znanstvenu i građansku edukaciju, edukaciju o vrijednostima te razvoj životnih i poslovnih kompetencija s uključivanjem raznolikosti u edukaciji.

II. **inicijative usmjerene zadovoljavanju stvarnih potreba zajednice:** razvoj aktivnosti društveno korisnog rada (solidarnosti) usmjerenih na učinkovitu suradnju radi rješavanja stvarnih izazova s kojima se zajednica suočava ne umanjuje učinkovitost inicijative, već objedinjuje učenje s razvojem transformativnog djelovanja u kojem „primatelji“ moraju imati aktivnu ulogu.

III. **aktivnu ulogu djece/mladih u planiranju, razvoju i procjeni projekta:** učenje zalaganjem u zajednici aktivan je pedagoški pristup, stoga bi djeca/mladi trebali biti pokretači aktivnosti u većoj mjeri od nastavnika. Ako se djeca/mladi ne uključe u projekt i ne prihvate ga, učinak učenja bit će smanjen.

IV. **integraciju obrazovnih sadržaja (teorije) s pružanjem aktivnosti u zajednici** (praksa pružanja usluga u zajednici) i razvoj kompetencija djece/mladih postoje jasne, namjerne veze između prakse pružanja aktivnosti u zajednici i sadržaja kurikuluma. Djeca/mladi dolaze u doticaj s društvenim pitanjima te razvijaju kompetencije potrebne za aktivno i autonomno sudjelovanje u suvremenim društvima.

² Regina, C., Ferrara, C. (2017). Service-learning in Central and Eastern Europe handbook for engaged teachers. Buenos Aires: CLAYSS.

Što učenje zalaganjem u zajednici jest, a što nije?³

UČENJE ZALAGANJEM U ZAJEDNICI JE...	UČENJE ZALAGANJEM U ZAJEDNICI NIJE...
<ul style="list-style-type: none"> ✓ pozitivna, svrhovita, realistična aktivnost za djecu/mlade; ✓ stjecanje suradničkog umjesto konkurentskog iskustva – promiču se vještine povezane s timskim radom, aktivnim angažmanom u zajednici i građanstvom; ✓ usredotočeno na složene probleme u složenom okruženju umjesto na pojednostavnjivanje izoliranih problema; ✓ prilika za uključivanje u situacije: *„problem – rješenje” te zahtijeva da djeca/mladi steknu znanje o specifičnom kontekstu u kojem se provode aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici i o postojećim izazovima u zajednici umjesto da se oslanjaju na generalizirano ili apstraktno znanje (iz priručnika). Kao rezultat toga, učenje zalaganjem u zajednici nudi potencijalne mogućnosti za razvoj navika kritičkog razmišljanja, npr. sposobnost identificiranja najvažnijih pitanja ili problema u stvarnim situacijama; ✓ promicanje „dubinskog” učenja sadržaja jer su rezultati trenutačni i prirodni; ✓ proces jer ne postoje točni i konačni odgovori kao na kraju knjige; ✓ niz situacija, a posljedice tog neposrednog iskustva uključuju: učenje zalaganjem u zajednici ima najviše smisla na osobnoj razini: generira pozitivne emocije, preispituje vrijednosti i ideje, podržava socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj i učenje; 	<ul style="list-style-type: none"> – kontinuirani volonterski program; – nastavak postojećeg školskog kurikula; – prikupljanje radnih sati u zajednici radi maturiranja; – kompenzacijske aktivnosti / aktivnosti koje sud ili školska administracija propiše djeci/mladima kao vrstu kazne; – samo za djecu/mlade u srednjoj školi ili na fakultetu; – jednostrana korist: korist imaju samo djeca/mladi ili samo zajednica;

³ Prilagođeno prema Eyller i Giles (1999)

STANDARDI KVALITETE ZA UČINKOVITE PROJEKTE UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI

Učenje zalaganjem u zajednici znači da se djeca i mladi angažiraju u zajednici i provode svrhovite inicijative koje potječu iz povezanosti između učenja (kurikulum) i istraživanih potreba koje oblikuju aktivnosti u zajednici. Brojne studije pokazale su da djeca i mladi mogu mnogo naučiti kao protagonisti učenja zalaganjem u zajednici: mogu naučiti donositi odluke, razvijati organizacijske vještine, socijalne i emocionalne kompetencije, samopouzdanje itd. Takvi uspješni ishodi učenja mogu se postići samo ako se pri osmišljavanju projekta učenja

zalaganjem u zajednici u obzir uzmu određene temeljne komponente koje se definiraju kao „standardi kvalitete”. Ti se standardi temelje na znanstvenim nalazima i praktičnim iskustvima.

U ovom ćete poglavlju saznati više o najvažnijim standardima kvalitete za projekt učenja zalaganjem u zajednici. U poglavljima u nastavku predložimo metode i alate koji odražavaju standarde te njihovu bit u pogledu kvalitete.

1. SVRHOVITA AKTIVNOST ZA ZAJEDNICU

SVRHOVITA AKTIVNOST – djeca i mladi odgovaraju na stvarnu(e) potrebu(e) ili probleme u dijelu grada/sela ili u školskom okruženju. Djeca ili mladi aktivno sudjeluju u odabiru i planiranju vlastitog angažmana i preuzimaju zadatke koji imaju smisla i korisni su.

Učenje zalaganjem u zajednici počinje angažiranjem djece ili mladih. Ako smatraju da su njihova znanja i vještine potrebni i da mogu korisno pridonijeti, učinkoviti su u zajednici. Djelovanjem se pobuđuje njihova znatiželja i raste njihova motivacija te su svjesni u kojoj mjeri njihov angažman utječe na zajednicu. Za razliku od toga, dosadne i beznačajne aktivnosti mogu rezultirati demotivacijom i odbijanjem projekta.

Da bi bili sposobni zajednički utvrditi stvarnu potrebu ili stvarne potrebe u fazi istraživanja, djeca/mladi trebaju biti uključeni od samog početka – moraju osvijestiti da se nešto mora napraviti u zajednici. Važno je da djeca/mladi preuzmu zadatke koje mogu izvršiti u skladu sa svojim znanjem, vještinama i interesima, koje će doživjeti kao vlastitu „misiju” te koji imaju rezultate koje smatraju vidljivima, održivima i važnima. Time se razvijaju kohezija, suradnja i obostrana podrška te se sprječava da se djeca/mladi osjećaju kao višak ili teret. Nastavnici ili voditelji mladih asistiraju u procesu izgradnje timova, povjerenja, promišljanja i svijesti o potencijalima pojedinca koji osiguravaju neometano odvijanje procesa.

Što se skriva iza pojma „stvarna potreba” u učenju zalaganjem u zajednici?

Obveza koju preuzmu djeca/mladi odgovara stvarnoj potrebi. Djeca/mladi preuzimaju zadatke koje svi uključeni smatraju značajnima i važnima.

To, konkretno, znači sljedeće:

- Djeca/mladi u svojem se angažmanu ne bave fiktivnim problemom.
- Djeca/mladi se trebaju obvezati (partneru, ljudima koji imaju koristi od toga ili okrugu / zajednici / društvu).
- Djeca/mladi preuzimaju odgovoran i svrhovit zadatak u skladu sa svojim vještinama.
- Način na koji djeca/mladi izvršavaju svoju obvezu podrazumijeva stvarnu podršku partneru kojem su se obvezali.
- Interesi partnera u obvezi ujednačeni su s interesima djece/mladih i nastavnika.
- Djeca/mladi ne doživljavaju se samo kao „jeftini pomoćnici“. Vaša se obveza cijeni.

Primjeri „stvarne potrebe“:

- *Osnovnoškolci su u anketi u svojem okrugu saznali da su kulturni događaji za djecu u velikoj mjeri reducirani zbog mjera štednje.*
- *Stoga djeca/mladi organiziraju dane čitanja bajki u javnoj knjižnici. Da bi to mogla organizirati, na nastavi razgovaraju o prikladnim dječjim knjigama i vježbaju izražajno čitanje naglas.*
- *Polaznici nastave glazbene kulture tijekom rasprava u domu za umirovljenike saznaju da osobe s invaliditetom vole glazbu i da žele češći kontakt s ljudima izvan doma.*
- *Djeca/mladi uče glazbena djela s osobama s invaliditetom, koja potom javno izvode. Na nastavi se bave glazbenom terapijom i prilikama koje nudi osobama s invaliditetom.*
- *Djeca/mladi iz razreda saznali su kroz razgovore s voditeljem centra za dnevnu skrb i gradskog savjetodavnog centra za energetska pitanja da se u javnim ustanovama mora štedjeti energija te da centar za dnevnu skrb zaostaje u tom pogledu.*
- *Djeca/mladi savjetuju centar za dnevnu skrb o razvoju i provedbi koncepta za uštedu energije. U razredu raspravljaju o ekološkoj, gospodarskoj i društvenoj održivosti.*

Uključivanje je izvor motivacije i pozitivnih povratnih informacija. Istraživanje potreba također je važno kako bi se djeca/mladi mogli poistovjetiti sa svojim angažmanom. Motiviraniji su jer mogu davati vlastite prijedloge pri traženju angažmana ili pri konkretiziranju ideje za angažman. Dodatno, ako partner u angažmanu dobije potporu djece/mladih te ako je projekt u kojem su angažirani dobro prilagođen njihovim potrebama, vjerojatnije će dobiti pozitivne povratne informacije i vjerojatnije će se detaljnije posvetiti procesu. To također povećava motivaciju.

Istraživanje potreba komponenta je procesa učenja. Mnogo se toga može naučiti iz zadatka u kojem treba saznati potreban oblik angažmana:

- Djeca/mladi vježbaju istraživanje, postavljanje pitanja, razvrstavanje ideja, donošenje odluka.
- Puno uče o institucijama i strukturama u svojem gradu ili zajednici te o ljudima koji tamo rade ili koji surađuju s tim institucijama i strukturama.
- Mogu u praksi doživjeti koliko su stručni i mogu naučiti staviti se u tuđe cipele.
- Sposobnost sagledavanja situacije iz perspektive druge osobe važan je korak prema socijalnom učenju.

Dodatno, stručna kompetencija može se primjenjivati već tijekom istraživanja, primjerice, kad djeca/mladi istražuju određenu temu na nastavi ili na tečajevima. Prvo uče u razredu što je održivost, a potom tijekom istraživanja u okrugu ispituju što se događa s temom održivosti u našem okruženju kako bi utvrdili angažman u kojem mogu doprinijeti svojim stručnim kompetencijama.

Da se potreba za angažmanom unaprijed dobro istražila, djeca/mladi bi znali da postoji brošura te bi, primjerice, u razgovoru s turističkim uredom mogli istražiti kako svojim alternativnim angažmanom mogu bolje i smislenije pomoću svojem gradu.

Pozitivno iskustvo (učenja) za sve uključene započinje preciznim istraživanjem potreba. Istraživanje vrlo specifične „stvarne potrebe” jedan je od najvažnijih koraka na početku svakog projekta učenja zalaganjem u zajednici: Koje ideje imamo za angažman? Što je potrebno? Koja je vrsta angažmana zaista potrebna i kome? Kako se možemo dobro pripremiti za angažman? Kako ga točno treba osmisлити da bude zaista koristan? Što možemo i želimo naučiti iz njega? To su pitanja na koja treba odgovoriti kako bi angažman postao vrijedno edukativno iskustvo za djecu/mlade i kako bi bio uspješan za sve uključene.

Koliko se na ta pitanja detaljno odgovara i kako izgleda istraživanje stvarne potrebe ovisi o pojedinačnoj početnoj točki vašeg projekta učenja zalaganjem u zajednici. Mogu se razlikovati uobičajeni scenariji:

1. scenarij: Još nema partnera za angažman i nema konkretne ideje za angažman

Zamislimo sljedeću situaciju:

„Djeca u strukovnoj školi (frizerke) moraju produbiti svoje stručne vještine u predmetu „osobna njega”. Još nije jasno s kim bi voljeli surađivati i kako se točno djeca mogu uključiti. Nastavnici i djeca zajedno prikupljaju ideje i potom istražuju kako i gdje mogu primjenjivati svoje ideje.”

U ovoj pedagoškoj situaciji unaprijed se ne utvrđuju ni partner u angažmanu ni konkretna ideja za angažman iako je u nekim slučajevima već postojao okvir povezan sa sadržajem kao što je, primjerice, „održivost” ili je postojala početna nejasna ideja, poput uvođenja stručnih vještina iz područja osobne njege u angažman.

Proces ide u smjeru razjašnjavanja sljedećih pitanja u skupini:

- *Što je potrebno lokalno, gdje postoji potreba za podrškom?*
- *Kako da pronađemo angažman koji odgovara našem tečaju, našoj temi i/ili vještinama koje želimo produbiti?*
- *S kim bismo mogli surađivati?*
- *Kako točno treba biti osmišljen angažman da zaista bude koristan i svrhovit?*

Potom se proces širi na zajednicu.

Djeca tijekom faze istraživanja uz dostatnu prethodnu pripremu izlaze iz škole. Idu na istraživačke ture u funkciji detektiva u zajednici ili intervjuiraju potencijalne partnere za

angažman u funkciji voditelja intervjua. Priprema, među ostalim, podrazumijeva stjecanje potrebnih istraživačkih vještina u razredu te istraživanje grada ili okruga s ciljem da kroz rasprave s različitim skupinama osoba specificiraju kome i kako točno svojim angažmanom pružaju podršku.

Primjerice: „Svoje vještine želimo na važan način iskoristiti u području osobne njege – ali kako i s kim?“

U ovom konkretnom slučaju djeca su intervjuirala osobe iz različitih generacija (djecu, mlade ljude, odrasle ljude, starije građane) te su ih ispitavala o njihovim navikama i potrebama u području ljepote i osobne njege

Prednosti

Vlasništvo nad idejom i angažmanom: djeca su uključena u razvoj ideje o angažmanu od samog početka. Stoga se bolje identificiraju s projektom i njihova motivacija raste.

Otvorenost: ovaj pristup osigurava širok raspon izbora te stoga olakšava uzimanje u obzir osobnih interesa i potencijala djece/mladih.

Izazovi

Vrijeme: otvoreno istraživanje koje omogućuje da u potpunosti razumijete projekt učenja zalaganjem u zajednici. Stoga je ovo prikladno kad postoji vrijeme dostupno za učenje zalaganjem u zajednici tijekom školske godine ili u okviru klubova mladih koji djeluju u sklopu organizacija za mlade.

Otvorenost prema procesu: osiguravanje prostora za dječje izbore također podrazumijeva da vi kao nastavnik ili voditelj mladih tolerirate otvorenost prema procesu. To zahtijeva unutarjni stav prema kojem je proces jednako važan kao i proizvod. Načini razvijanja i odabira ideja te za planiranje projekata angažiranja mogu pomoći u oblikovanju procesa učenja zajedno s djecom/mladima, kao što je prikazano u sljedećim poglavljima u ovom priručniku.

Povezanost kurikuluma sa sadržajem: čak i uz otvoreni pristup projektima učenja zalaganjem u zajednici, nastavnici se i dalje moraju usredotočiti na ishode učenja koji su specifični za pojedinačan predmet i interdisciplinarni za djecu kako bi postigli te ciljeve i dobro planirali (pogledajte Povezanost standarda s kurikulumom.) To je izazov jer nastavnik mora pronaći ravnotežu između tema koje odgovaraju aktivnostima za zajednicu – angažmanu i očekivanim ishodima učenja. To postaje jasnije kad aktivnost u zajednici postane konkretnija (primjerice, kad se paraliziranim pacijentima nude frizerske usluge, to zahtijeva različita znanja i vještina negoli kad se izrađuje i osmišljava didaktički materijal za rad s djecom s poteškoćama). **Što ste otvoreniji prema obvezi istraživanja, to je potrebna veća fleksibilnost u vezi s kurikulumom povezanim sa sadržajem** – to je posebno točno kad djeca/mladi ne planiraju projekt kao cijeli razred, već se angažiraju za različite zadatke u manjim skupinama.

To je često izazov u praksi u obrazovnim sustavima u Europi. Mi možemo ponuditi potencijalne strategije kako bismo to nadvladali:

- Možemo pronaći teme koje su zajedničke za cijelu skupinu za učenje, primjerice: održivost, socijalna zanimanja, demokracija kao način života, migracije...
- Možemo se osloniti na interdisciplinarnu suradnju, na primjer, s nastavnikom iz informatike pri izradi internetske stranice ili s nastavnikom njemačkog jezika pri odabiru materijala za čitanje.
- Možemo dodijeliti zadatke povezane s određenim predmetom i/ili prezentacije koje se odnose na uslugu određene djece, pripremiti ih za njihove zadatke i pomoći im da promišljaju o svojim iskustvima.

2. scenarij: Već su utvrđeni partner i/ili ideja za angažman/aktivnost

Zamislimo sljedeću situaciju:

„Mladi žele izraditi „otkačeni“ i drugačiji turistički vodič na engleskom jeziku za svoj grad, kao da ga je izradio svaki građanin ovoga grada. To je popularno među turistima. No, je li to zaista potrebno? Kako i s kim mogu raspraviti o svojoj ideji i potom je učiniti konkretnijom?“

Ili

„Škola je godinama u kontaktu sa školom za obrazovanje djece sa slušnim poteškoćama. Sada su djeca došla na ideju da tamo po prvi put provedu projekte učenja zalaganjem u zajednici. No, kakva točno podrška treba partnerima? Kako djeca/mladi pronalaze smislenu uključenost?“

U oba su primjera unaprijed već određeni ili partner(i) u angažmanu ili konkretna ideja za aktivnosti, ili oboje. Primjerice, kroz dugoročne ugovore u školi (2. primjer) ili kroz ideju o aktivnosti koju su razvila djeca/mladi (1. primjer).

Sljedeća pitanja mogu pomoći u razjašnjavanju daljnjeg rada:

Ako postoji ideja o angažmanu ili aktivnosti: Kako da pronađemo odgovarajućeg partnera za svoju ideju? Tko bi trebao imati koristi od naše aktivnosti? Je li naša ideja o aktivnosti zaista potrebna?

Ako postoji kontakt s partnerima u aktivnosti: Kakvu podršku treba partner u aktivnosti? Kakva bi im vrsta podrške mogla posebno trebati?

Ako je već odlučeno o partneru i ideji: Kako možemo planirati i provoditi svoje aktivnosti na način da zaista pomognu partneru? Za koju im konkretnu svrhu treba podrška? Što mi želimo i na što trebamo obratiti pažnju pri oblikovanju svoje obaveze?

Učenje zalaganjem u zajednici često odražava rečenica: „Učini nešto za druge i pritom nešto nauči.“

Ako smo otvoreni i voljni učiniti nešto za druge, trebali bismo biti sigurni da je druga strana svjesna te potrebe, otvorena da je prihvati te dati svoj doprinos (učiniti nešto s članovima zajednice koji su u fokusu učenja zalaganjem u zajednici umjesto toga da učine nešto za članove zajednice). To znači da pri planiranju trebamo uzeti u obzir i uključiti i mišljenje druge osobe. Na kraju dana, ne svodi se sve samo na provedbu dobre ideje. Stvar je u učinku koji ta ideja ima, čak i ako je već odlučeno o partneru i/ili ideji o angažmanu. Stoga treba istražiti potrebe.

2. POVEZANOST S KURIKULUMOM

POVEZANOST S KURIKULUMOM – Projekti su dio redovitog nastavnog procesa te su integrirani u nastavni sadržaj.

Glavni cilj učenja zalaganjem u zajednici jest da djeca i mladi nauče kako praktično primjenjivati znanje dok su angažirani u zajednici i nude osmišljenu aktivnost. Ta znanja i vještine definiraju se u kurikulumu obrazovnih ustanova ili organizacija mladih. Drugim riječima, ishodi učenja u kurikulumu trebali bi biti povezani s ciljevima društveno korisnog rada, koji će u konačnici rezultirati zadovoljavanjem potreba zajednice i daljnjim razvojem djece/mladih. Pritom se znanje stečeno u školi ili u klubovima mladih stavlja u kontekst, dok se vještine djece/mladih prenose iz jedne situacije u drugu. Da citiramo Johna Deweyja, „znanje kojeg se prisjećamo“ postaje „razumno znanje“ koje se može prenijeti na druge situacije.

Prisjetimo se prethodnog primjera potencijalnog projekta učenja zalaganjem u zajednici.

„Djeca u strukovnoj školi (frizerke) moraju produbiti svoje stručne vještine u predmetu „osobna njega“ (UCENJE). Organiziraju projekt učenja zalaganjem u zajednici tijekom kojega posjećuju starije građane u domu (riječ je o ljudima koji su paralizirani ili se ne mogu samostalno kretati) kako bi im pružili frizerske usluge, ponudili savjete članovima obitelji i ponovno obišli korisnike kad im bude trebao novi tretman (AKTIVNOSTI U ZAJEDNICI).“

Učenje zalaganjem u zajednici uvijek uključuje...

znatnu povezanost između aktivnosti za zajednicu (npr. eksperimenti za djecu / angažiranost u socijalnim ustanovama) i učenja (npr. znanstveni kontekst / socijalna pravda) i

strukturno utemeljivanje učenja zalaganjem u zajednici u školi, učenje zalaganjem u zajednici primjenjuje se u razdoblju od četiriju tjedana u predmetu „Računalna i tehnička znanost“ koji traje dva nastavna sata kao metoda učenja i poučavanja za vremenski ograničen projekt poučavanja (u postojećem predmetu).

Povezanost kurikuluma sa sadržajem znači sljedeće:

- Ciljevi za stjecanje vještina kod djece/mladih posebno su formulirani na početku i odnose se na obrazovne i kurikularne planove.
- Angažman u zajednici omogućuje prijenos znanja i vještina u stvarne kontekste.
- Praktična iskustva iz angažmana u zajednici služe kao povratne informacije u razredu kroz vođenu refleksiju te su povezana sa sadržajem i teorijom.
- Povratne informacije o rezultatima i dokumentiranje kako djeca/mladi stječu vještine dio su projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Strukturna kurikularna veza znači da projekt učenja zalaganjem u zajednici:

- nije „dodatna aktivnost“, već dio lekcije
- nije ni volonterska radna skupina ni dobrovoljna dodatna ponuda
- namjerno je integriran u redovno, obvezno vrijeme za učenje u školi.

O točnom načinu na koji će se to odraditi zasebno odlučuje tim svakog nastavnika ili svaki tim voditelja mladih prije započinjanja projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Tablica kompetencija kao alat za potporu pri planiranju

Kompetencije u kurikulumu školskog predmeta (poučavanje u određenom predmetu) Uvjeti:	Sadržaj i aktivnosti učenika u okviru projekta učenja zalaganjem u zajednici – dio s aktivnostima za zajednicu:
Djeca/mladi: ... <ul style="list-style-type: none"> ● primjenjuju drugačije tehnike šišanja; ● u skladu s vrstom kose, primjenjuju se odgovarajuće metode njege i stiliziranja kose. 	Djeca/mladi: ... <ul style="list-style-type: none"> ● šišaju – pripremaju frizuru na temelju opisa „klijenta“, starijeg člana u projektu učenja zalaganjem u zajednici; ● prepoznaju tip kose i nude odgovarajuću njegu za kosu starijim građanima koji po cijeli dan borave u ležećem položaju.

Posebna značajka učenja zalaganjem u zajednici jest bliska povezanost između namjernog i socijalnog učenja – osigurava obostranu korist. Važna je i veza s procesima stvarnog učenja ili izgradnje kapaciteta u organizacijama mladih kako bi se motivirala djeca/mladi koji se ne bi dobrovoljno angažirali izvan škole. Učenje zalaganjem u zajednici podrazumijeva i razvoj inovacija u poučavanju, oblik učenja koji zahtijeva veći angažman. Učenje zalaganjem u zajednici čini poučavanje životnijim i usmjerenim na djelovanje.

3. REFLEKSIJA

REFLEKSIJA – redovito s provodi redovita i planirana refleksija o iskustvu djece/mladih

Refleksija je dio povezivanja osobnog iskustva proizašlog iz angažmana u zajednici i mentoriranja školskih klubova za učenje / klubova mladih jer se iskustvo stečenog znanja mora zajedno tumačiti kako bi se bolje razumjelo. To se vježba reflektiranjem. Razmišljanje o pitanjima usmjerenima na sadržaj, kontekst i značenje pojedinčeva iskustva čini angažman učenika smislenim. Osvijeste se neke snage i slabosti te sudionicima postanu jasne, olakšava se prijenos stručnog znanja te se vježba razvoj sposobnosti (npr. rješavanje složenog problema, upravljanje vlastitim procesom učenja).

Primjer kružnog toka refleksije: konkretno iskustvo (npr. skrb za dijete izbjeglicu) → stjecanje drugačijih perspektiva (npr. Što je to imigrant? Zašto postoje izbjeglice? Koja je moja uloga?) → Razvoj apstraktnih

hipoteza (npr. Za miran suživot u našem gradu treba nam integracija. Integracija često započinje učenjem jezika) → Primjena u rješavanju problema (npr. Sljedećeg ću puta obavijestiti obitelj djeteta koje mentoriram o ponuđenim jezičnim tečajevima.)

Refleksija treba uključivati:

Teme: refleksija nudi brojne točke kontakta povezane sa sadržajem: Tijekom učenja zalaganjem u zajednici djeca/mladi mogu reflektirati o tijeku projekta i angažmanu u projektu, o sebi te o učenju i aktivnostima u zajednici, o socijalnim pozadinama i povezanosti elemenata. Možete kombinirati što više različitih područja sadržaja s elementima kako biste započeli procese učenja na više razina (povezane s predmetom i interdisciplinarne).

Perspektive: refleksija treba biti usmjerena na sve osobe koje su svojim angažmanom uključene u učenje: djecu/mlade, one s kojima djeca/mladi dolaze u kontakt i razvijaju odnose tijekom angažmana (razredni kolege i nastavnici, ljudi koje podržavaju, partneri u angažmanu..) i društvo koje ima koristi od angažmana djece/mladih. Stoga je važno da refleksija s djecom/mladima uzme u obzir i promišlja o mojim, našim i tuđim perspektivama.

Više informacija o refleksiji potražite u poglavlju „Refleksija u projektu učenja zalaganjem u zajednici“.

4. PARTNERSTVO U ZAJEDNICI

PARTNERSTVO U ZAJEDNICI – praktičan angažman djece/mladih izvan škole

Angažman u zajednici nudi djeci/mladima novo područje za učenje izvan školske organizacije / organizacije mladih. Dobivaju priliku svladati situacije koje se ne javljaju tijekom „ubičajene“ školske svakodnevnice ili na radionicama u organizacijama mladih. Vježbaju prenoseći svoje vlastito znanje i vještine iz „sigurnog skloništa“ školske organizacije / organizacije za mlade u „stvaran život“. Svojim angažmanom u zajednici ili u svojem dijelu grada uče kako zaista mogu pomoći ljudima. Kroz to iskustvo uče o značenju svojeg učenja i svojeg djelovanja.

Djeca/mladi dolaze u kontakt s ljudima koje inače ne bi nikad sreli (npr. iz različitih društvenih slojeva, različitih religija). Takvim se kontaktima grade mostovi sa zajednicom i izgrađuje socijalni kapital. Učenje se obogaćuje vanjskim stručnim znanjima iz gradske ili lokalne zajednice. Školska organizacija / organizacija mladih također može imati koristi od suradnje s partnerima jer učenje zalaganjem u zajednici uvijek podrazumijeva otvaranje školske organizacije / organizacije mladih prema zajednici, razvoj „škole u gradskom okrugu“. Partneri se međusobno smatraju resursom i surađuju na utvrđivanju zajedničke vizije, postavljanju ciljeva i provedbi planova.

5. SUDJELOVANJE DJECE/MLADIH

GLAS DJECE/MLADIH – djeca/mladi su aktivno uključeni u planiranje projekta i oblikovanje aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici

U učenju zalaganjem u zajednici nastavnici / radnici s mladima ili mentori mladih ne bi trebali dodjeljivati zadatke djeci/mladima. Umjesto toga, djeca/mladi imaju „pravi“ glas u projektu i trebaju donositi odluke u planiranju, provedbi i evaluaciji projekta učenja zalaganjem u zajednici te biti pod vodstvom odraslih.

Time se povećavaju motivacija i osjećaj sudjelovanja („uključenosti“). Djeca/mladi oblikuju projekt tako da bude njihov („osjećaj vlasništva“) i vježbaju demokratski dijalog i donošenje odluka.

Djecu/mlade se potiče da pronađu vlastite projekte i preuzmu čim više odgovornosti. Temelj projekata učenja zalaganjem u zajednici jest ispitivanje problema i pronalazak projekata kojima treba pomoći. Samostalno određivanje i preuzimanje odgovornosti ključni su za osobni razvoj i uspješno učenje u projektu.

Značajka projekata učenja zalaganjem u zajednici jest otvorenost procesa učenja i potencijal da djeca/mladi organski vode faze. Brojni nastavnici i, do određene točke, voditelji mladih nađu se u situaciji da moraju birati između održavanja discipline i poticanja kreativnosti, između autoriteta i popustljivosti, između argumenta u prilog „podršci“ i argumenta u prilog „zahtjevu“.

Osiguravanje aktivnije uloge za djecu/mlade često je u suprotnosti s tradicionalnim praksama poučavanja za sve što se može smatrati poželjnim ciljem. Edukatorima koji žele provesti tu ideju u praksi često za to nedostaju održivi okviri i institucionalna podrška.

Autori Hart (1997) i Oser i Biedermann (2006) predstavili su „razine sudjelovanja“ kao smjernice za osiguravanje većeg stupnja sudjelovanja u procesima, a u ovom slučaju sudjelovanja djece/mladih.

U tablici u nastavku navedene su jasne razlike između razina sudjelovanja:

Tipologija	Sadržaj
Manipulacija	Djeca/mladi ne razumiju projekt u kojem sudjeluju ili što rade.
Dekoracija	Sudjelovanje djece/mladih služi samo u dekorativne svrhe. Ne razumiju zašto sudjeluju.
Simboličko sudjelovanje	Djeca/mladi sudjeluju, ali njihova mišljenja nemaju utjecaja i ne uzimaju se u obzir.
Dodijeljeno, ali informirano sudjelovanje	Djeca/mladi ne sudjeluju u planiranju, ali razumiju aktivnosti koje su im predložene i svjesni su njihova odvijanja.
Konzultirano i informirano sudjelovanje	Djecu/mlade se pita o njihovu sudjelovanju u danom projektu. Njihove se ideje uzimaju u obzir.
Sudjelovanje u projektima iniciraju odrasle osobe, ali odlučuju zajednički s djecom/mladima	Djeca/mladi sudjeluju u odlučivanju o projektima koje iniciraju odrasli.
Sama djeca/mladi iniciraju sudjelovanje u projektima i usmjeravaju projekte	Djeca/mladi iniciraju i vode projekte, dok odrasli sudjeluju olakšavanjem procesa.
Djeca/mladi iniciraju sudjelovanje u projektima u kojima odlučuju zajedno s odraslima	Djeca/mladi odlučuju uključiti odrasle u proces odlučivanja.

Ostali važni standardi kvalitete

Ključno je prvih pet elemenata kvalitete i svaki ih projekt učenja zalaganjem u zajednici treba nastojati ostvariti. Što je više standarda zadovoljeno, to su djeca/mladi, nastavnici / radnici s mladima i angažirani partneri uspješniji.

Uz prethodno navedene, postoje i druge kvalitete od kojih učenje zalaganjem u zajednici može imati koristi.

Ostali važni standardi kvalitete jesu:

- Roditelji su informirani o aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici.
- Učenje zalaganjem u zajednici ozbiljno se evaluira (dokazuje se uspjeh, procjena). Aktivnosti u projektima učenja zalaganjem u zajednici se vrednuju.
- Angažman djece/mladih u zajednici iznosi najmanje 20 školskih sati (npr. tijekom jednog polugodišta).
- Održava se završna prezentacija ili neki drugi oblik javnog priznanja ili evaluacije.
- Učenje zalaganjem u zajednici dio je profila škole / organizacije mladih te je čvrsto uspostavljeno u životu škole/organizacije.
- Idealno bi učenje zalaganjem u zajednici postalo neizostavan dio biografije svakog djeteta ili mlade osobe.
- Raznolikost – projekti učenja zalaganjem u zajednici promiču razumijevanje raznolikosti i obostrano poštovanje među sudionicima: djecom/mladima i onima kojima su aktivnosti namijenjene. Također pomažu sudionicima u projektu da identificiraju i analiziraju različite perspektive, nadiđu stereotipe i da cijene različite perspektive i pozadine iz kojih netko dolazi.

Dopustite djeci/mladima da ih se čuje

Kako započeti projekt učenja zalaganjem u zajednici i koliko je važan za zajedničko odlučivanje s djecom/mladima

Projekt učenja zalaganjem u zajednici može se pokrenuti na različite načine. Razlikujemo dvije potencijalne početne točke:

1. Već postoji ideja za projekt ili temu, koje potom zajedno dodatno razvijaju i realiziraju;
2. Djeca/mladi otvoreno istražuju potrebe za projekt.

U oba slučaja važno je svjesno planirati i uključiti djecu/mlade kroz zajedničko odlučivanje, preuzimanje stvarne odgovornosti ili donošenje relevantnih odluka u zajedničkom procesu.

Već postoji ideja za projekt

U nekim slučajevima ideje za učenje zalaganjem u zajednici već postoje na samom početku. Na primjer:

- ❖ *U strukovnoj školi nastavnik Komunikacijskog dizajna želi s djecom/mladima izrađivati drvene figure koje bi se postavile na opasna raskrižja u njihovu gradu i čija je namjera promicati sigurnost u prometu.*
- ❖ *Vrtićima treba pomoć za edukaciju o znanosti te šalju pozivnicu/upit obližnjoj srednjoj školi. Djeca moraju smisliti ideju o provedbi projekta „eksperimenata u vrtiću“ s djecom vrtićkog uzrasta.*
- ❖ *Mladi iz kluba mladih imaju ideju o postavljanju vodiča na engleskom jeziku za strance na popularnim turističkim točkama u svojem gradiću.*

Ako takve konkretne ideje već postoje, vrlo je važno točno provjeriti stvarnu potrebu i u daljnje planirane projekte uključiti rezultate istraživanja. Na primjer, kakva je procjena ureda za strance o potrebi za vodičem na engleskom jeziku? Postoje li već informacije na stranim jezicima? Ako postoje, kako bi ovaj vodič trebao izgledati? Ta potrebna analiza osigurava da uključenost djece/mladih ne bude samo dobra ideja, već i nužan doprinos zajednici. Ako inicijalna ideja dolazi od nastavnika / radnika s mladima ili njihovih partnera u zajednici, omogućuje nam provedbu istraživanja radi aktivnog uključivanja djece/mladih u proces u fazi identifikacije projekta. Iako postoji prva, osnovna ideja, djeca/mladi mogu i dalje uključivati svoje ideje u postojeću ideju. To podržava samodjelovanje i ključno je za motivaciju djeteta / mlade osobe. U prethodnom primjeru nisu sva djeca/mladi u početku bili entuzijastični o ideji provedbe eksperimenata u vrtiću.

Međutim, nakon prve opservacije u vrtiću tijekom koje je njihov zadatak bio promatrati djecu prema popisu pitanja za opservaciju, djeca/mladi su sa svojim prijedlozima aktivno sudjelovali u proširenju projekta. Na primjer, bilo im je važno da se projekt ne svede samo

na njihovu prezentaciju eksperimenata, već su željeli dopustiti djeci da sama provode eksperimente. Razmišljali su i o tome koji bi eksperimenti i koje ideje mogle zanimati djecu, a na kraju su sami izabrali eksperimente. U razgovorima s odgajateljima djeca/mladi su saznali da je u okviru državnog obrazovnog plana edukacija o znanosti obavezna za svu djecu u vrtiću te je stoga odgajateljima trebala pomoć djece/mladih, a željeli su i učiti od njih.

Iako inicijalna ideja o aktivnostima u zajednici u ovom primjeru nije došla od djece/mladih, ovo istraživanje i potrebne analize provedene na početku projekta motivirali su djecu/mlade koji su projekt „sudjelovanja u eksperimentu“ preuzeli na sebe.

Projektna ideja se otvoreno istražuje

U drugim slučajevima, ako metoda uključivanja još nije definirana, nastavnici /radnici s mladima i djeca/mladi mogu je otvoreno, slobodno i zajednički istražiti.

- ❖ *Na izbornom predmetu „Živimo u demokraciji“ djeca/mladi ispituju lokalno okruženje, suočavaju se s problemima u svojoj zajednici i razvijaju konkretne ideje za angažman s mogućim rješenjima.*
- ❖ *U javnoj školi svi učenici osmog razreda imaju najmanje dva sata učenja temeljenog na projektima tjedno, a naglasak se stavlja na učenje vještina rada. Poučavanje se provodi učenjem zalaganjem u zajednici – kroz detektivsku igru, izviđanjem situacije po gradu, za što su zaslužena djeca/mladi. Zadatak je bio promotriti neposredno okruženje i sve točno zapisati: što im se sviđa, što im se ne sviđa – primjerice, vidljive stvari (prljavo igralište, slomljena klupa u parku, javni problemi) ili potrebe koje postaju vidljive tek „na drugi pogled“ (npr. u gradskoj knjižnici nema ponude za djecu ili mlade, u nekim dijelovima grada nedostaju kulturni programi za starije građane itd.). U svrhu istraživanja djeca/mladi također trebaju prikupiti mišljenja drugih građana i odgovornih osoba u svojem dijelu grada. Svi koraci detektivske igre pripremaju se u razredu / na radionici, uvježbavaju s djecom/mladima te se o njima raspravlja nakon provedbe. Takav potpuno otvoren pristup pronalasku projekata za uključivanje nudi nam različite stvarne događaje za uvježbavanje vještina, komunikaciju sa strancima, pristup problemima ili suočavanje s vlastitim snagama i slabostima.*

Prednost otvorenog istraživanja za aaktivnosti u zajednici leži u visokom stupnju izbora i mogućnosti za sudjelovanje djece/mladih. Pristup otvorenog istraživanja posebno je prikladan za školske predmete ili izborne predmete široke tematike (kao što su demokracija, sudjelovanje građana, ekologija), ili za ostale predmete koji se prvenstveno bave širim temama (npr. etika, profesionalno usmjerenje). Poseban izazov kod ove metode implementacije jest svjesno planiranje ishoda učenja i sadržajne povezanosti s kurikulumom od početka, unatoč otvorenosti pristupa.

Miješani formati

Uz prethodno navedene načine pokretanja projekata učenja zalaganjem u zajednici postoje i takozvani „miješani formati“ početnih uvjeta učenja zalaganjem u zajednici. Na primjer, možda već postoji određen sadržaj konkretne nastavne teme, dok izbor metode uključivanja i partnera može biti potpuno otvoren. Druga je mogućnost da već postoje kontakti za uključivanje, institucije i osobe u zajednici koje rade u poslovnim područjima koja odgovaraju projektnoj ideji. Nastavnici / radnici s mladima, djeca/mladi i partneri u zajednici izrađuju projektну ideju.

KOMPONENTE / FAZE PROJEKATA UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI

Učenje zalaganjem u zajednici kao projekt u svakoj fazi nudi potencijal za jačanje građanstva, odnosno angažmana djece i mladih, od pripreme i planiranja do dovršetka projekta. Ako se odgovarajuće planira, nudi kvalitetnu pretpostavku visoke vrijednosti za taj proces. Često se pretpostavlja da djeca/mladi uče korisne lekcije samo ako rade dobra djela. Međutim, to nije uvijek slučaj. Često učimo pogrešne lekcije ili namjerno ništa ne učimo.

Projekti učenja zalaganjem u zajednici općenito uključuju četiri osnovne komponente ili faze. Svaka komponenta ima dva ili više koraka. Na dijagramu su prikazane faze projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Slika 3: uobičajene faze projekta učenja zalaganjem u zajednici

Ovo su osnovne faze koje se odvijaju tijekom provedbe učenja zalaganjem u zajednici. Kao što je već navedeno, svaka faza sastoji se od dvaju ili više koraka.

Važno je naglasiti da se u svrhu razumijevanja projekata učenja zalaganjem u zajednici te faze opisuju zasebno, ali su one u praksi međusobno povezane i fluidne, stoga tim projekta učenja zalaganjem u zajednici može napredovati ili se, po potrebi, može vratiti nekoliko koraka unatrag (što je rezultat promišljanja o iskustvima). Kao što je spomenuto u prethodnim poglavljima, projekt učenja zalaganjem u zajednici otvoren je proces učenja koji nam omogućuje da griješimo i da iz svojih pogrešaka učimo, da izmjenjujemo i poboljšavamo svoj rad, aktivnosti, timski pristup na temelju refleksije i naučenih lekcija.

Faza refleksije odvija se od početka projekta učenja zalaganjem u zajednici u obliku namjernih aktivnosti u fazi identifikacije i planiranja, fazi provedbe i proslave. Istovremeno se istraživanje i procjena potreba te definiranje ideje o učenju zalaganjem u zajednici provode učenjem zalaganjem u zajednici, no ovdje se odražavaju zasebno.

Specifične kvalitete projekta učenja zalaganjem u zajednici opisane su Standardima kvalitete za učenje zalaganjem u zajednici te se također odražavaju u ovim fazama.

1. Identificiranje i planiranje

Tijekom **FAZE IDENTIFICIRANJA I PLANIRANJA** provode se sljedeći koraci i procesi:

Priprema škole / organizacije za mlade, tima nastavnika / voditelja mladih te djece/mladih za provedbu projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Ovaj korak podrazumijeva internu procjenu i dijalog o resursima, stavovima, timskom radu i stilovima poučavanja/vođenja u školama / organizacijama za mlade.

Razina škole: koje rezultate želimo postići dogovorom na razini škole i koliko je jasna svrha zbog koje želimo primijeniti metodologiju učenja zalaganjem u zajednici u našoj školi / organizaciji za mlade?

Nastavnici / voditelji mladih: Koje će kvalitete u naš rad i učenje unijeti učenje zalaganjem u zajednici te kakve će koristi od toga imati naši korisnici? Koje resurse imamo (profesionalni kapacitet – kompetencije, stručna znanja, digitalni alati), koji je vremenski okvir za potencijalni angažman u zajednici, jesu li dostupni članovi tima i financijska sredstva ako nam budu trebala?

Djeca/mladi: Kojim izazovima i potencijalima koji se javljaju među djecom/mladima može pridonijeti učenje zalaganjem u zajednici – koje mlade ljude ili koji razred treba angažirati? Zašto? Tko će biti uključen? Koliko smo otvoreni ka uključivanju djece/mladih? Koji ćemo razred uključiti? Hoćemo li se više fokusirati na mlade koji dolaze iz marginaliziranih obitelji ili ćemo uključiti više djevojčica i djevojaka?

U literaturi se ovaj korak često naziva fazom motivacije (Sosa Rolón, 2020:13).

U ovom koraku formira se tim nastavnika (od dva do četiri nastavnika) ili tim voditelja mladih koji pokreće dijalog među djecom i mladima o njihovu angažmanu u projektima

koji im omogućuju da uče na drugačiji način. U ovom koraku pokreću sljedeći korak, istraživanje potreba u zajednici.

Korak istraživanja potreba u zajednici uključuje angažman u zajednici i razmatranje potreba određene skupine građana (predškolaraca, starijih građana, migranata, nezaposlenih građana itd.).

Taj korak počinje od osvještavanja djece/mladih, kad oni shvate da žele učiniti nešto u zajednici ili vide problem/izazov, čitaju o njemu u medijima / podcastima / intervjuima te ga dijele s vršnjacima i nastavnicima / voditeljima mladih u razredu / klubu mladih.

Istraživanje o potrebama rezultira popisom različitih potreba i daljnjom analizom te utvrđivanjem prioriteta potvrda koje mi kao djeca/mladi možemo riješiti kroz projekt učenja zalaganjem u zajednici.

Ovaj korak može početi potrebama u zajednici, što je autentičnije, originalnije i bliže zadovoljavanju standarda kvalitete: svrhovita aktivnost u zajednici utemeljena na stvarnoj potrebi ili stvarnim potrebama.

Može početi od kurikuluma (npr. potrebno je posvetiti se općem konceptu ili temi – održivost, demokracija, voda, mobilnost itd.). Unatoč tome, čak i u ovom slučaju djeca/mladi moraju provjeriti u zajednici (za učenje zalaganjem u zajednici) je li to prava tema oko koje se trebaju angažirati ili nešto treba učiniti. To je važno odraditi jer određuje smjer aktivnosti u projektu učenja zalaganjem u zajednici: možda ćete se odlučiti za kampanju, za razvoj prototipa za čišćenje vode ili za čišćenje rijeke i izradu informativnih tabela (na lokaciji, digitalnih) o flori i fauni za obližnje jezero, rijeku... Pročitajte standard kvalitete: Svrhovita aktivnost utemeljena na stvarnoj potrebi ili stvarnim potrebama.

U literaturi se ovaj korak često naziva fazom dijagnoze (Sosa Rolón, 2020:13).

Korak **procjene potreba** ili odabira potrebe zajednice na kojoj mi (kao klub mladih / razred) možemo raditi jest korak koji je međusobno povezan s prethodnim korakom. Jasna ideja o tome oko koje se potrebe trebamo angažirati počinje od dijaloga u kojem definiramo što znamo ili što ne znamo o potrebi ili izraženom problemu. Uključuje i provjeru onoga što ja (dijete / mlada osoba) i mi (klub mladih / razred) želimo naučiti i koje iskustvo želimo steći pri rješavanju ove potrebe, odnosno ovog izazova. Dodatno se u ovom koraku mogu odraditi intervju sa stručnjakom ili SWOT analiza. Do konačnog definiranja „prave“ oduke dolazi se procesom kolektivnog odlučivanja.

U ovim dvama koracima ključno je razumjeti potrebu – da bi se upotrijebila empatija i vještine analiziranja problema. Vaš je zadatak pobrinuti se da uključena djeca/mladi ne razmišljaju o potencijalnim aktivnostima za zajednicu, već da razumiju potrebu iz perspektive člana zajednice.

Zamislimo sljedeću situaciju:

*„Mladi su primijetili da su ljeti česti požari u obližnjoj šumi (**problem**) te su odlučili nešto poduzeti u vezi s time. Kako bi im bilo potpuno jasno je li to potreba zajednice, istražili su medijske članke i isječke iz prethodnih godina (**istraživanje potrebe**), održali su sastanke fokusne grupe s članovima zajednice (**istraživanje potrebe**) kako bi provjerili je li to potreba koja zahtijeva hitan odgovor te što u toj situaciji točno ima potencijal za djelovanje, odnosno angažiranje kroz učenje zalaganjem u zajednici. Potom mogu sažeti sve svoje nalaze (**timski rad**) te kategorizirati i utvrditi učestalost odgovora (**procjena potreba**). Dodatno mogu intervjuirati stručnjake kako bi shvatili sve slojeve problema. Tako*

djeca/mladi mogu utvrditi nedostatak znanja i svijesti o požarima u prirodi – kako se ponašamo u prirodi, kako zaštititi osobu zatočenu u požaru, kako zaštititi životinje i biljke u prirodi itd. Nakon što prikupe sve informacije i sažmu ih, djeca/mladi donose odluku o tome koji je segment potrebno rješavati – jedan ili sve. To određuje smjer razvoja teme/ideje učenja zalaganjem u zajednici (brainstorming o ideji učenja zalaganjem u zajednici)."

Tek onda kad razumijemo stvarnu potrebu možemo iznositi ideje (*brainstorming*) o aktivnostima koje možemo provoditi s članovima zajednice. Djeca/mladi definiraju aktivnost i skup aktivnosti koje su međusobno povezane i značajne za ovaj problem/potrebu. Sljedeći je korak utvrđivanje ishoda učenja i ciljeva aktivnosti.

Korak **utvrđivanja ishoda učenja i ciljeva aktivnosti** podrazumijeva povezivanje učenja s aktivnostima za zajednicu. Ovaj korak uključuje zadovoljavanje dvaju standarda kvalitete: smislene stvarne potrebe i povezanosti s kurikulumom.

Tim nastavnika / voditelja mladih potvrđuje da je aktivnost koju su definirala djeca/mladi (skup aktivnosti koje će zadovoljiti stvarnu potrebu članova zajednice) usko povezana s ishodima učenja ili očekivanim kompetencijama koje djeca/mladi moraju pokazati na kraju određenog vremenskog razdoblja (semestra, školske godine itd.). To se razlikuje od zemlje do zemlje, no u ovom koraku općenito treba provjeriti u kurikulumima školskih predmeta ili u kurikulumu za izgradnju kapaciteta mladih. Tim nastavnika / voditelja mladih razvija mrežu ciljeva učenja koja im pomaže da povežu ishode učenja / očekivane kompetencije i ciljeve aktivnosti u koherentnu logičku mrežu.

Korak **planiranja učenja zalaganjem u zajednici** uključuje organiziranje koherentnog projekta učenja zalaganjem u zajednici promišljanjem o svim potrebnim aspektima. Kako navodi Sosa Rolon (2020), u ovom se koraku provode sljedeće aktivnosti:

Definicija ciljeva i aktivnosti za zajednicu i komponenti učenja u projektu, opis korisnika/primatelja aktivnosti/usluga i lokacija aktivnosti/usluge (ulica, susjedstvo ili susjedstva), protok vremena: kronološko planiranje kad će doći do učenja (nastava ili sastanci klubova mladih) i aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici, na kojim školskim predmetima i koje će lekcije djeca slušati (u slučaju klubova mladih – koji će se sastanci i radionice održati za razvoj kapaciteta mladih). U ovom koraku djeca/mladi i nastavnici / voditelji mladih razmišljaju i o potrebnim resursima, organiziraju cijelu skupinu (vodstvo, timovi, podtimovi, interna i vanjska komunikacija itd.).

2. Provedba projekta učenja zalaganjem u zajednici

Provedba projekta učenja zalaganjem u zajednici obuhvaća održavanje nastavnih lekcija ili radionica/sastanaka kluba mladih i provedbu aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici. To se predviđa u vremenskom planu provedbe te je, u kontekstu škole, povezano sa svakodnevnim školskim rasporedom. U nekim se zemljama to odvija tijekom određenih tjedana kad se ne provodi redoviti nastavni proces.

U ovoj fazi djeca/mladi traže i partnere u zajednici koje će uključiti: procjenjuju koji partneri zadovoljavaju uvjete, kako bi voljeli uključiti partnera iz zajednice, kojim znanjima i prednostima mogu pridonijeti projektu učenje zalaganjem u zajednici. Uspostavljaju kontakt, definiraju suradnju i surađuju u projektu učenja zalaganjem u zajednici.

U ovoj se fazi dokumentiraju rad i materijal te se reflektira o njima.

Timski rad, delegiranje posla – evidencija, dogovaranje sastanaka, osiguravanje sudjelovanja partnera, sastanci – u ovoj se fazi definiraju različite uloge koje će djeca/mladi imati u provedbenoj fazi te se o njima reflektira.

3. Refleksija

Refleksija je ključna faza projekta učenja zalaganjem u zajednici, a odvija se prije, tijekom i nakon provedbe projekta. Povezuje učenje s iskustvom pružanja aktivnosti u zajednici. Dok se tijekom procesa planiranja definira vremenski okvir aktivnosti, namjerno se planiraju i aktivnosti refleksije, i to ili kao zasebna aktivnosti ili kao sastavni dio nastavnih lekcija, aktivnosti zalaganja te kao kolektivna ili pojedinačna aktivnost.

Djeca/mladi i nastavnici / voditelji mladih biraju metode refleksije uzimajući pritom u obzir aspekt refleksije (kognitivni, socijalni, emocionalni, građanski) ili trenutak kad se ona odvija tijekom provedbe – na početku, tijekom ili na kraju provedbe, pojedinačno ili u kolektivu.

Sosa Rolon (2020) navodi neke od tema za refleksiju:

- obrazovna ustanova i njezina uloga
- socioekonomski i politički kontekst
- ljudska prava i povezane etičke vrijednosti
- grupna dinamika i odnos sa zajednicom
- naučene lekcije i sam projekt učenja zalaganjem u zajednici, uključujući, kad je to moguće, važne aktivnosti (za studenta ili grupu).

4. Proslava

Faza proslave dolazi na kraju učenja zalaganjem u zajednici te djeci/mladima pruža priliku da predstave svoje ishode i učinak na javnom događanju za lokalnu zajednicu na kojem potvrđujemo i slavimo njihova postignuća.

Proslava ima tri koraka: evaluaciju, sistematizaciju i proslavu.

Korak **evaluacije** u projektu učenja zalaganjem u zajednici odvija se nakon završetka svih aktivnosti. Uključuje i rezultate učenja (odnose se na stečeno učenje) i na kvalitetu pružene aktivnosti (odnosi se na ispunjavanje ciljeva i učinak na zajednicu primatelja). Posebno je važna evaluacija uloge djece/mladih u provedbi. Također, treba uključivati partnerovu refleksiju o završenom projektu. Regina i Ferrara (2017) smatraju da završna evaluacija uključuje sljedeće elemente:

Kvalitetu aktivnosti:

- Ispunjenje ciljeva
- Zadovoljstvo primatelja

Kvalitetu učenja:

- Ispunjenje ishoda učenja
- Kvaliteta naučenih akademskih sadržaja
- Kvaliteta razvijenih kompetencija (znanja, vještina i stavova)
- Kvaliteta evaluacije grupe, samoprocjene i svijesti o društvenim pitanjima povezanim s projektom

Učinak projekta učenja zalaganjem u zajednici

- Očekivani učinak
- Mogući neočekivani učinak
- Osobni učinak projekta na svakog učenika (samopouzdanje i samouvjerenost učenika u vlastite sposobnosti te prepoznavanje tih sposobnosti)
- Osobni i profesionalni učinak projekta na uključene nastavnike
- Učinak na zajednicu (odnosi, kapacitet itd.)

Institucionalni učinak projekta

- Akademska postignuća uključene djece/mladih
- Akademska postignuća ustanove
- Upisivanje
- Uključivanje i zadržavanje učenika
- Povratak
- Uključenost obitelji
- Priznanje zajednice.

Korak **sistematizacije** uključuje prikupljanje sažetka/izvješća o uspjesima i neuspjesima pri provedbi projekta učenja zalaganjem u zajednici. Treba obuhvaćati sve percepcije (djeca/mladi, nastavnici / voditelji mladih, partneri, korisnici projekta). Prihvatljivi formati sistematizacije jesu izvješće, mapa, videozapis, baner, publikacija, radijska ili televizijska emisija, blog ili internetska stranica. Postoje brojne mogućnosti i oblici sistematizacije. Tijekom ovog koraka tim projekta učenja zalaganjem u zajednici definira postoji li još potencijala za nastavak projekta, treba li mu, na temelju refleksije i evaluacije, pristupiti iz drugog kuta ili se tim treba usredotočiti na potpuno novu potrebu. Prisjetimo se primjera šumskih požara. U tom bi slučaju novi kut mogle biti žrtve šumskih požara i njihov oporavak od tog iskustva. Tako se pokreće nova spirala istraživanja i procjene potreba.

Korak **proslave** djeci/mladima nudi priliku da pokažu što su naučili i postigli tijekom svojeg partnerstva u zajednici. Omogućuje itekako zasluženo priznanje zajednice u kojoj su mladi ljudi pružali aktivnosti. Pomaže u rušenju stereotipova i predrasuda te baca novo svjetlo na predanost i djelovanje djece i mladih ljudi. Djeca/mladi mogu dati ideje kako organizirati proslavu, što pokazati i u kojem formatu.

METODE I ALATI U PROJEKTU UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI

FAZA IDENTIFICIRANJA I PLANIRANJA

U ovom ćemo se poglavlju usredotočiti na definiranje projekata učenja zalaganjem u zajednici. Pomoći ćemo vam u pronalaženju vanjskih partnera i s ulaskom u partnersku suradnju, a vi ćete svoj projekt povezati s ciljevima učenja i postignućima iz kurikuluma.

Planiranje projekta uključuje tri međusobno isprepletana koraka:

- organizaciju učenja zalaganjem u zajednici / razvoj projektne ideje
- istraživanje potreba zajednice
- planiranje projekta.

Na samom početku rada na organizaciji projekta postavljamo si tri pitanja:

1. Što treba postići (Koje ciljeve učenja treba postići? Što treba učiniti za opće dobro?)

---

2. Dokad treba postići te ciljeve? (Koji su vremenski okviri projekta? Kako ga treba organizirati tijekom vremena?)

---

3. Na koji način treba postići ciljeve? (Koje osobe/institucije trebaju surađivati? Postoji li potreba za financijskim i/ili materijalnim resursima za provedbu projekta?)

Te tri vrste pitanja treba primjenjivati i u procesu reflektiranja tijekom provedbe projekta. Dodatno, važno je uzeti u obzir takozvani psihosocijalni aspekt (komunikacija, suradnja, rješavanje sukoba) te razmišljati o njima tijekom trajanja projekta.

Nastavnik / radnik s mladima dijelom je zadužen i za pronalazak ishoda učenja / sadržaja kurikuluma te za povezivanje ishoda učenja i/ili obrazovnih postignuća s kontekstom učenja u zajednici ili aktivnostima za zajednicu.

Zapamtite:

OKVIR: kontekst učenja koji je prisutan u školi /
organizaciji za mlade i u zajednici

PODSJETNIK:

- održavajte ravnotežu između učenja i aktivnosti za zajednicu
- održavajte ravnotežu između ishoda učenja i ciljeva aktivnosti.

**To treba planirati
nastavnik ili radnik
s mladima.**

Koraci se u ovoj fazi mogu primijeniti na dva zasebna načina:

- Omogućite djeci/mladima da uz vašu podršku istražuju postojeće probleme i teme u zajednici koje odgovaraju projektu, a potom potražite prikladne vanjske partnere.
- Djeca/mladi već su uspostavili kontakt s organizacijama, institucijama i pojedincima u vašoj zajednici koji su aktivni u određenim područjima rada koja su prikladna za rad na predmetnom projektu, a vi s djecom/mladima i partnerima u zajednici razrađujete projektну ideju.

Prije nego što djeca/mladi počnu istraživati u zajednici, nastavnik / radnik s mladima i djeca/mladi mogu najprije analizirati vanjske partnere i probleme/potrebe zajednice.

Možete ih navesti u sljedećim recima:

Objasnite s kojim vanjskim partnerima škola / klub mladih može provoditi ili provodi zajedničke aktivnosti.

Koje se institucije ili organizacije nalaze u vašoj školi / organizaciji za mlade, a koje se odnose na vašu temu te su stoga prikladne za suradnju?

Koji se problemi ili teme spontano javljaju u vašoj zajednici, a bili bi zanimljivi za projekt?

Djecu/mlade treba uključiti u ovu fazu, tj. treba ih uključiti od samog početka rada na projektu. Iskoristite znanje i ideje te motivaciju djece/mladih. Usmjeravajte taj proces.

Ispitivanje potreba i prioriteta zajednice sustavni je proces kroz koji djeca/mladi uključeni u projekt prikupljaju i analiziraju informacije iz zajednice kako bi utvrdili koje vrste aktivnosti mogu ponuditi, a da ih zajednica pozitivno ocijeni.

Pozitivni učinci istraživanja potreba i prioriteta zajednice:

- Pomaže u odabiru prioriternih problema i aktivno uključuje širu zajednicu kao partnera, a ne kao primatelja usluga.
- Provođitelji se upoznaju s osnovnim vještinama i tehnikama istraživanja.
- I mladi i stari imaju više interesa za projekt ako razumiju probleme, znaju osobe u zajednici koje će imati koristi od projekta te ako su uvjereni da će svojim nastojanjima riješiti prave prioritete.
- Djeca/mladi, škole / organizacije za mlade i projektni partneri smatraju se pravim resursima i suradnicima u izgradnji zajednice i rješavanju problema zajednice.
- Zajednički utvrđeni prioritete obično se održe dulje od napora koji su važni samo jednom ili drugom partneru.
- Dugoročno će ljudi koji razvijaju običaj slušanja i učenja postati učinkovitiji građani, vođitelji i predvođitelji promjene.

STVARANJE TIMA ZA PROJEKT UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI

Uvod u učenje zalaganjem u zajednici

Ciljevi:

- naučiti što je učenje zalaganjem u zajednici i koje su njegove komponente
- razviti svijest o vrijednostima učenja zalaganjem u zajednici za vas i društvo
- biti sposoban predstaviti učenje zalaganjem u zajednici kolegama.

Vrijeme: 1 sat

Materijali: projektor i pristup internetu, listovi papira veličine A2, markeri

Upute:

Nastavnik / radnik s mladima uvodi pojam pisanjem sintagme „učenje zalaganjem u zajednici“ na ploču te djeci/mladima najavljuje da će pogledati dva videozapisa:

[Učenje zalaganjem u zajednici: primjene učenja u stvarnom životu](#)

[Definicija učenja zalaganjem u zajednici](#)

Nastavnik / radnik s mladima tada će potaknuti djecu/mlade da predlože riječi koje se odnose na učenje zalaganjem u zajednici te će na ploči izraditi mentalnu mapu. Objasniti će da je učenje zalaganjem u zajednici proces koji obuhvaća pet različitih faza te će pozvati djecu/mlade da odgledaju još jedan videozapis: faze učenja zalaganjem u zajednici. Nastavnik će zamoliti djecu/mlade da se podijele u grupe i svakoj će grupi dati veliki komad papira i markere.

Svaka grupa djece/mladih dobit će zadatak izraditi infografiku kojom će na jasan i zabavan način objasniti svoju ideju o tome što je učenje zalaganjem u zajednici i zašto je ono važno. Kad završe, predstavljaju svoju infografiku razredu. Njihove kolege potom komentiraju prezentaciju kroz proces koji vodi nastavnik/radnik s mladima.

Motivacija, ciljevi i očekivanja – uzorovo pričanje priče

Ciljevi:

- dobiti neposredne povratne informacije iz primjera iz stvarnog svijeta
- promisliti o vlastitim stavovima djece/mladih, njihovoj motivaciji i očekivanjima od uključivanja u projekt učenja zalaganjem u zajednici.

Vrijeme: 1 sat

Materijali: listovi papira veličine A2, post-it papirići, markeri.

Upute:

Uzori govore o svojem iskustvu koje su stekli uključivanjem u aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici. Opisuju svoje početne strahove i očekivanja te stavove koje su imali na početku, emocije koje su doživjeli tijekom procesa te što im je iskustvo sudjelovanja u projektu donijelo. Na kraju odgovaraju na pitanja djece/mladih. Nastavnik / radnik s mladima tada na zid lijepi tri ista papira formata A2. Na njima upisuje sljedeće naslove:

Žuti: Moj stav prema aktivnostima u zajednici / prethodno iskustvo

Plavi: Moja motivacija za provedbu učenja zalaganjem u zajednici. Zašto se želim uključiti?
Zeleni: Što očekujem od uključivanja u projekt učenja zalaganjem u zajednici?

Nastavnik / radnik s mladima dijeli post-it papiriće u boji i djeci/mladima daje deset minuta da zapišu svoj odgovor na svako od navedenih pitanja. Djeca/mladi potom naizmjenice dijele svoje misli i stavove. Nastavnik / radnik s mladima sažima odgovore i ističe najčešće odgovore za svako od triju pitanja te potiče djecu/mlade da komentiraju rezultate.

Most – aktivnost za jačanje timskog duha

Ciljevi:

- promisliti o dinamici grupe u pogledu suradnje i konkurentnosti kroz timski rad
- poboljšati vještine slušanja kod djece/mladih tijekom aktivnosti radi razvoja neverbalne komunikacije.

Vrijeme: 1 sat

Materijali: škare, listovi papira, olovke, papirnata čaša, karton, ljepilo itd. Otvoreni prostor (hodnik, velika prostorija) kako biste razdvojili dva tima.

Upute:

Dva tima dobit će zadatak izgraditi most koji može izdržati težinu papirnate čaše pune vode. Svaki tim mora izgraditi dio mosta koji se mora podudarati s dijelom mosta drugog tima.

Na početku igre svaki tim bira svojeg vođu koji predstavlja grupu. Vođe timova svakih pet minuta tijekom izgradnje mosta organiziraju sastanke. Dva tima mogu međusobno komunicirati i govoriti o svojem zadatku samo tijekom tog sastanka. Kad vrijeme istekne, oba tima donose svoj dio mosta na sredinu prostorije i pokušavaju objediniti dva dijela. Nastavnik / radnik s mladima testira snagu mosta stavljanjem papirnate čaše pune vode na most.

Izveštavanje i evaluacija: Sjedeći u krugu, sudionici jedan po jedan objašnjavaju kako su se osjećali tijekom igre. Nastavnik / radnik s mladima tada može pitati: kako možete definirati svoj položaj u timu? Što mislite o komunikaciji među članovima svake grupe? Kako vam se svidio stav voditelja? Može postaviti još sličnih pitanja.

Savjeti za nastavnike / radnike s mladima:

1. Vrlo je važno poštovati vrijeme trajanja igre. Trajanje je ograničeno te tako utječe na dinamiku suradnje/konkurentnosti u okviru tima.
2. Da biste bolje procijenili što se dogodilo tijekom igre, potrebne su vam barem dvije osobe za promatranje svake grupe i provjeru vremena
3. Ne smijete pomagati timovima tijekom igre. Sudionici moraju sami razumjeti i organizirati svoj rad. Način na koji se organiziraju i nose s poteškoćama s kojima se putem susretu čini dio igre koji se odnosi na promišljanje i evaluaciju.

Varijante: Mogu se primjenjivati dvije varijante igre mosta.

1. Promatrač: jedna osoba ima zadatak promatrati oba tima i paziti na ponašanje sudionika.
2. U svakoj grupi jedan sudionik (izazivač problema) ima zadatak opstruirati proces gradnje mosta. Drugi sudionik (pomagač) ima zadatak pomoći s odnosima među

članovima tima. Zabranjen je svaki oblik verbalne komunikacije, a tijekom sastanaka smiju govoriti samo vođe.

Ideje za aktivnost: Ostavite dovoljno vremena za izvještavanje. Sudionici su često frustrirani ako ne uspiju sagraditi most / osjećaju stres zbog manjka vremena.

Tri majmuna – aktivnost za jačanje timskog duha

Cilj: zajednički rad na jednom cilju, povećanje kreativnosti

Vrijeme: 15 minuta za grupni rad, 20 minuta za refleksiju

Materijali: povezi za oči, čepići za uši

Upute:

Podijelite učenike u grupe od po tri člana. Svaka grupa mora isplanirati putovanje (npr. u mjestu u vašoj blizini ili u zgradi u kojoj se nalazite). Važan dio igre jest da svaki sudionik u svakoj grupi ima jednu sposobnost: jedan može samo čuti, jedan može samo vidjeti, a treći može samo govoriti. Takvi sudionici pokušavaju dogovoriti što više pitanja o svojem putovanju. Za planiranje putovanja imaju samo sedam minuta, a potom se provjerava na koliko su pitanja odgovorili. Je li ijedna grupa uspjela isplanirati putovanje?

Pitanja za grupe:

- Kamo putuju?
- Gdje će odsjesti?
- Kada putuju?
- Što trebaju ponijeti?
- Što će tamo raditi?

Izazov sa sljezovim kolačićem – aktivnost za jačanje timskog duha

Cilj: vježbati komunikaciju u grupi, dinamiku vođenja, suradnju, inovativnost i rješavanje problema

Vrijeme: 30 – 40 minuta

Materijali: 20 komada špageta, 1 metar krep-trake, 1 metar užeta i 1 sljezov kolačić, metar za mjerenje struktura na kraju

Upute:

1. korak: Za svaki tim pripremite paket koji se sastoji od navedenih materijala. Stavite te sastojke u papirnatu vrećicu / omotnicu – to istovremeno pojedostavnjuje dijeljenje i skriva sadržaj, čime maksimalno povećava element iznenađenja. Organizirajte grupu u timove koji imaju 3 – 6 članova. Svaki tim treba raditi na istom mjestu.

2. korak: Dajte jasne i sažete upute: izgradite najvišu samostojeću strukturu. Pobjeđuje onaj tim koji izradi najvišu strukturu. Visina se određuje ili od površine stola ili od poda do vrha sljezova kolačića. Struktura se ne smije objesiti na višu strukturu poput stolice ili stropa. Na vrhu mora biti cijeli sljezov kolačić – rezanje ili jedenje dijela kolačića diskvalificira tim. Iskoristite što manje stvari iz kompleta. Tim ne smije koristiti papirnatu

vrećicu / omotnicu kao dio strukture. Timovi smiju slomiti komad špageta ili prerezati traku i uže kako bi izradili svoje strukture. Izazov traje 18 minuta. Timovi ne smiju držati strukturu kad vrijeme istekne ili će biti diskvalificirani. Provjerite razumiju li svi pravila. Po potrebi ih ponovite te pitajte ima li netko kakvo pitanje prije početka aktivnosti.

3. korak: Na početku izazova pokrenite štopericu i glazbu. Podsjećajte timove na vrijeme. Obavijestite ih kad im preostane još 12 minuta, 9 minuta (polovica vremena), 7 minuta, 5 minuta, 3 minute, 2 minute, 1 minuta, 30 sekundi te odbrojavajte zadnjih 10 sekundi. Provjeravajte kako timovi napreduju. Činite to dovoljno glasno da cijela grupa zna kako timovi napreduju. Glasno objavite kad tim izgradi strukturu koja samostalno stoji kako biste potaknuli prijateljsko nadmetanje. Potaknite sudionike na razgledavanje – nemojte se bojati potaknuti snažniju energiju i veće uloge. Podsjetite timove da ćete diskvalificirati timove koji drže strukturu. Nekoliko će timova željeti držati svoju strukturu na kraju zadatka kako bi je stabilizirali jer će se struktura izviti kad se na nju postavi sljezov kolačić. Pobjednička struktura mora biti stabilna.

4. korak: Po isteku vremena zamolite sve osobe u prostoriji da sjednu kako bi svi mogli vidjeti strukture. Izmjerite strukture i objavite visine. Utvrdite koji je tim pobjednički.

5. korak: Timovi reflektiraju o svojem radu. Jesu li timovi sjeli zajedno i razgovarali o procesu? Postavite im pitanja u nastavku koja će im poslužiti kao smjernice u promišljanju:

- Kako smo radili kao grupa?
- Koju sam ulogu preuzeo? Kako sam pridonio? Jesam li nešto odbio uraditi? Zašto?
- Tko je preuzeo vođenje grupe? Kako se to odražavalo u određenim trenucima?
- Što sam naučio o sebi i svojem ponašanju? A o drugim ljudima i njihovu ponašanju? O ponašanju grupa?
- Što sam naučio iz ovog iskustva, a da to mogu primijeniti u drugim kontekstima?

Otok – aktivnost utvrđivanja pravila

Cilj: sudionici se usuglašavaju oko skupa smjernica za život na hipotetskom otoku koje će se potom prenijeti na ponašanje u okviru projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Vrijeme: 20 minuta

Upute:

Zamislite da je razred zarobljen na napuštenom otoku. Djeca/mladi moraju utvrditi osnovna načela rada za život na tom otoku, a koja će potom primijeniti na iskustvo učenja zalaganjem u zajednici.

Koraci:

1. Sudionici su podijeljeni u male grupe, svaka ima 5 – 6 članova.
2. U uvodu objasnite da se svaka grupa nalazi na malom, izoliranom otoku.
3. Svaka grupa na raspolaganju ima 20 minuta. Tijekom tog vremena svaka grupa mora formulirati i napisati skup smjernica kojim će definirati život na otoku.
4. Na plenarnoj sjednici stanovnici otoka predstavljaju svoja pravila, a potom slijedi grupna rasprava: „Koja su pravila našeg projekta učenja zalaganjem u zajednici?“ Taj dio traje oko 30 minuta.

Refleksija:

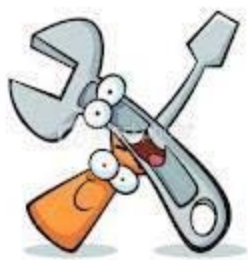
Koji su se aspekti brzo javili?

S čime ste se svi lako složili i zašto?

Što je bilo teže riješiti?

S kojim se pravilima svi možemo složiti tijekom trajanja projekta učenja zalaganjem u zajednici?

ISTRAŽIVANJE POTREBA ZAJEDNICE I UTVRĐIVANJE PRIORITETA

Spomenuli smo da je u ovoj fazi nužno utvrditi potrebe i prioritete zajednice. I dalje nemamo ideju za projekt jer kasnije moramo povezati rezultate istraživanja u zajednici s kurikulumom. Potrebe zajednice mogu se istražiti na mnogobrojne načine. Ovdje ćemo navesti samo neke od njih. Odaberite jedan! Naravno, nastavnici / radnici s mladima mogu pronaći i vlastite metode istraživanja.

Što možemo učiniti...

- Šetnja zajednicom: djeca/mladi izlaze u zajednicu (izvan školskog dvorišta). Djeca/mladi imaju fotoaparate, kamere, bilježnice te mogu prikupljati ideje (možete koristiti Radni list 1). Da bi bolje upoznali svoje okruženje, djeca/mladi mogu, primjerice, istovremeno provoditi istraživanje o povijesti, klimatskim okolnostima, ratarstvu, flori i iskorištavanju tla u svojoj zajednici.
- Razmišljajte o svojoj zajednici kao o knjizi koja sadržava priče i informacije važne za istraživanje. Organizirajte obilazak grada (autobusom ili pješice) uz posjet gradonačelniku ili drugom predstavniku gradske vlasti. Raspravljajte sa svojom djecom/mladima o temama i potrebama zajednice i grada koje su trenutačno važne.
- Organizirajte sajam u zajednici. Pozovite predstavnike poduzeća i udruga da budu izlagači. Djeca/mladi mogu intervjuirati prisutne izlagače. Iz toga se može roditi ideja za projekt.
- Pozovite predstavnika u goste u školu / organizaciju mladih ili pokrenite forum s osobama koje su upoznate s relevantnim temama i problemima u zajednici.
- Pozovite s djecom/mladima druge razrede ili škole koji također provode projekte učenja zalaganjem u zajednici kako bi vaša djeca/mladi mogli učiti o procesu provedbe tih projekata.
- Predložite djeci/mladima da intervjuiraju predstavnike gradske vlasti. Tijekom razgovora mogu se analizirati postojeći problemi te se mogu pojasniti moguće prilike za projekte učenja zalaganjem u zajednici.
- Dajte svojoj djeci/mladima priliku da provedu anketu i/ili potrebnu analizu s građanima i/ili donositeljima odluka u zajednici.
- Ponovno s djecom/mladima pročitajte i analizirajte zanimljive novinske članke. Problemi i krize o kojima se u tim člancima piše mogu biti impulsi za razvoj projektnih ideja.

III...

Osam koraka do projektne ideje

Potreban pribor: nekoliko listova papira za prezentacijsku ploču za pisanje (*flipchart*) ili nekoliko plakata / min. širine od 50 cm i min. duljine od 2 m – možete spojiti nekoliko papira. Jednu stranu role podijelite na dva jednaka polja: polje 1 i polje 2. Na drugoj strani papira nacrtajte šest polja jednake veličine: polja 3 – 8. Djeca/mladi imaju glavnu ulogu u traženju i formuliranju odgovora.

Koraci:

1. Razgovarajte o pozitivnim aspektima svoje škole ili zajednice. Navedite ih u polju 1.
2. Raspravite o negativnim aspektima svoje škole ili zajednice koji se odnose na probleme kao što su siromaštvo, nasilje, vandalizam, droge, alkohol, pušenje itd. Probleme koje u školi treba najhitnije riješiti navedite u polju 2. Okrenite veliki papir na drugu stranu.
3. Ukratko opišite društvene, kulturne i ekološke probleme zajednice koje, po vašem mišljenju, treba prve riješiti. Rezultate navedite u polju 3.
4. U polju 4 osmislite izvediv i realističan projekt učenja zalaganjem u zajednici utemeljen na analizi situacije u polju 3, a koji vaš razred može uspješno odraditi. Projekt bi istovremeno trebao zadovoljavati standarde kurikulumu i ponuditi rješenje za taj problem.
5. U polje 5 unesite sve nastavne predmete koji mogu pridonijeti provedbi projekta učenja zalaganjem u zajednici iz polja 4. Dodatno navedite koji se nastavni sadržaji mogu smisljeno iskoristiti u planiranom projektu.
6. U polju 6 navedite nastavnike iz škole koji su spremni za uvođenje pozitivnih promjena, koji mogu biti mogući partneri za projekt ili koji su spremni za aktivno sudjelovanje u svojstvu koordinatora i provoditelja projekta.
7. U polju 7 navedite sve organizacije izvan škole i sve osobe za kontakt u tim organizacijama koje mogu biti partneri u provedbi projekta.
8. U polju 8 navedite potrebna dodatna sredstva za provedbu projekta. Prije svega, pokušajte ne razmišljati o financijskim resursima. Umjesto toga, potražite druge oblike potpore.

Ako je grupa djece/mladih velika, možete ih podijeliti u manje grupe te kasnije kroz raspravu usporediti i povezati rezultate.

Radni list 1 : Bilješke iz šetnje u zajednici

Snage i resursi u našoj zajednici	Što nas brine u našoj zajednici	Mogućnosti za aktivnosti koje primjećujemo u zajednici

METODE PROCJENE POTREBA U ZAJEDNICI

Razmisli i provjeri

Projektna ideja: Djeca/mladi bolje upoznaju svoje mjesto i traže projekte u koje će se uključiti tijekom školske godine.

Prvi korak: Razmišljanje u učionici / na radionici

Zadatak: Koje potrebe imaju: djeca (crvena boja), mladi (plava boja), obitelji (žuta boja), samci (zelena boja), starije osobe (ružičasta boja) i izbjeglice (narančasta boja) u sljedećim područjima:

1. zdravlje
2. obrazovanje
3. slobodno vrijeme

- a) Neka svaki učenik u bilježnicu napiše bilješke za svaku skupinu/boju.
- b) Usporedite svoje bilješke kao grupa i zajedno dovršite tablicu!
- c) Pripremite se za predstavljanje svojih rezultata razredu.

Zdravlje	Obrazovanje	Organizacija slobodnog vremena

Za ovaj zadatak imate 20 minuta!

Drugi korak: Potražite u mjestu

Zadatak (rad u paru): Koliko su dobro i u kojoj mjeri zadovoljene potrebe različitih ljudi?

1. Odlučite se za jednu grupu: djeca, mladi, obitelj, samci, starije osobe i izbjeglice.
2. Razgovarajte s po dvije osobe iz svake grupe o tome kako mogu zadovoljiti potrebe koje ste istraživali u tablici iz prvog koraka. Zabilježite sve u tablicu u nastavku.
3. Pripremite se za predstavljanje svojih rezultata razredu.

Grupa:		
Potreba	Osoba 1	Osoba 2

Kopiraj na kartu

Cilj: dobiti informacije i uvide o nezadovoljenim potrebama koje se mogu riješiti kroz praksu učenja zalaganjem u zajednici.

Trajanje: ova aktivnost može biti jednokratna (i trajati od jednog do tri sata) ili se može ponoviti nekoliko puta tijekom razdoblja od jednog ili dva tjedna. Ideja je da djeca/mladi uoče, provjere i sigurno utvrde izazove u zajednici.

Materijal: olovke, A4 papir s tablicom za unošenje opservacija, prezentacijska ploča (flipchart) s kartom ili područjem zainteresiranim za učenje zalaganjem u zajednici. Ako djeca/mladi žele izraditi virtualnu kartu, potrebni su im pametni telefoni za fotografiranje, aplikacije za suradnički rad kao što su MIRO ploča, Padlet itd.

Opis aktivnosti:

Zamislimo da vaša djeca/mladi ili članovi kluba mladih namjeravaju provesti aktivnost u bolnici ili lokalnom zdravstvenom centru. No, i dalje nisu sigurni tko mogu biti korisnici njihove aktivnosti ili koju njihovu potrebu mogu zadovoljiti, što mogu učiniti. Umjesto bolnica, može se raditi i o nekoliko ulica u zajednici po izboru učenika ili o područjima na kojima određena populacija provodi mnogo vremena. Daljnji opis aktivnosti temelji se na ideji provedbe aktivnosti u bolnici.

Provjerite s djecom/mladima zanima li ih posjet bolnici, području oko bolnice ili žele posjetiti oboje. Budući da ste odrasla osoba (nastavnik ili randik s mladima), provjerite jesu li uspostavili komunikaciju s institucijom i jesu li dobili odobrenje za dolazak i provedbu aktivnosti.

Organizirajte djecu/mlade u male grupe za terenski rad. Prođite bolnicom / zdravstvenim centrom ili njihovim okruženjem. Dobro razgledajte. Zabilježite sve što vas zanima, i pozitivno i negativno. Neke pozitivne napomene mogle bi biti: pacijenti razgovaraju u prostoru za opuštanje, navedeno je dovoljno informacija za pacijente. Neke negativne napomene mogle bi biti: prazno, ružno stubište, smeće na hodniku itd.

Djeca/mladi trebaju zapisati što vide, čuju (uočavaju) u pripremljenu tablicu poput tablice u nastavku:

Pozitivne slike / opservacije	Negativne slike / opservacije

Nakon terenskog rada s djecom/mladima izradite kartu bolnice i okruženja. Također možete izraditi kartu za svaki kat zgrade (možda plan možete dobiti od domara, možete koristiti Google karte ili samo nacrtati kartu).

Djeca/mladi tada zelenom točkom označavaju mjesta na kojima su uočili nešto pozitivno, a crvenom točkom mjesta na kojima su uočili nešto negativno.

Ovaj se korak može ponavljati. Primjerice, djeca/mladi mogu prvi put samo promatrati. Potom pri sljedećem posjetu mogu pitati ljude na lokaciji što misle o tome ili kakva je njihova reakcija itd.

Ako djeca/mladi odluče izraditi virtualnu kartu i zbirku podataka, u ovom koraku izrađuju virtualnu kartu i na nju postavljaju točke, ovisno o opservacijama.

5. KORAK: Nakon prikupljanja podataka na terenu, cijeli razred ili cijela grupa raspravljaju o rezultatima, imajući pritom na umu sljedeća pitanja: 1.) Postoje li odjeli s posebno mnogo crvenih ili zelenih točaka? 2.) Što se može učiniti kako bi se u bolnici uočavalo više pozitivnih i manje negativnih stvari?

6. KORAK: S partnerom u ovom zadatku raspravite o idejama – u ovom slučaju, o bolnici. Nastavnici / radnici s mladima vode razrednu raspravu o opservacijama te vode djecu/mlade u donošenju odluka o tome što mogu ponuditi kao aktivnosti u praksi učenja zalaganjem u zajednici. Pri odlučivanju, razred/grupa kontaktiraju s bolnicom ili korisnikom kako bi sugerirali aktivnosti i uskladili sljedeće korake.

Pitanja za refleksiju

Tijekom aktivnosti ili po njezinu završetku odrasli mogu reflektirati s djecom/mladima. Facilitator se može koristiti vlastitim pitanjima. Predložimo i sljedeća pitanja za refleksiju:

- Kako vam je bilo raditi u malim timovima na zadani zadatak?
- Kako ste se osjećali dok ste opservirali područja?
- Koji biste trenutak u ovoj aktivnosti izdvojili kao najtužniji, a koji kao najsretniji?
- Kako ste donijeli odluku o tome koja će ideja biti središnja točka prakse učenja zalaganjem u zajednici?

Karta zajednice

1. dio: Izlet u zajednicu

Cilj: ova aktivnost podrazumijeva početak praktičnog rada koji služi kao praktičan način pomoći članovima zajednice da zaista „vide” svoju zajednicu s njezinim problemima i prednostima. To će im pomoći da uvježbaju uočiti prostor za pomoć u budućnosti kao dio zajednice i kreator promjena.

Vrijeme: 50 minuta

Materijali: knjižica Vodič kroz opservaciju

Opis aktivnosti:

Prije sastanka zapišite neke planove puta za izlet koji može trajati približno 45 minuta od mjesta susreta s grupom. Zapišite upute za te planove puta. Pokušajte osmisliti plan puta koji prolazi kroz stambena područja, trgovinske kvartove, rekreacijske zone i zone za zabavu te kroz industrijska područja, uključujući mjesta na kojima mladi ljudi nisu bili. Osmislite onoliko planova puta koliko ima voditelja grupa kako bi svaki voditelj vodio jednu grupu.

Izlet u zajednicu može biti zabavan i praktičan način da članovima zajednice pomognete da zaista ponovno „vide” svoju zajednicu. Imajte na umu da se u velikom gradu ova aktivnost treba provoditi u odabranom području ili susjedstvu – ne trebate njome obuhvatiti cijelo mjesto ili grad! Pokušajte odabrati područje za koje su mladi pokazali da imaju znanja o njemu i u kojem imaju interes za angažiranje. Primjerice, odaberite susjedstvo u blizini škole ili područje u kojem većina njih živi.

Ako imate pristup kameri (fotografskom aparatu) koja je digitalna (ili ako članovi vaše grupe imaju telefone kojima mogu fotografirati), možete razmisliti o tome da ih zamolite da ponesu kameru kako bi dokumentirali stvari koje vide na izletu. Ako odaberete tu opciju, obavezno s mladima raspravite o važnosti poštivanja ljudi pri fotografiranju. Objasnite mladima da ih, iako možda cijeli život žive u svojoj zajednici, sada pozivate da zajednicu pogledaju drugim očima: **očima osoba koje dolaze pružiti aktivnosti!**

Podsjetite ih da svaka zajednica već ima brojne sjajne kvalitete (čak i ako ih često ne primjećuju) te da sami članovi zajednice – i njima dostupni izvori – mogu najviše pomoći grupi mladih koja pokušava realizirati projekt učenja zalaganjem u zajednici. Na izletu ih potaknite da izrade **izvore i sredstva** te da vode **popis pozitivnih stvari** koje vide u zajednici.

Točno je i da svaka zajednica ima svojih problema. Neki od njih su lako razumljivi, a druge je teže shvatiti, pa i vidjeti na površini. Recite mladima da na izletu **traže vidljive probleme**, ali i one koji nisu potpuno vidljivi te da vode popis **područja koja trebaju napredak**.

Potaknite mlade da razgovaraju s ljudima u zajednici tijekom šetnje – recite im da mogu objasniti da su oblik grupe mladih koja u zajednici želi provesti projekt učenja zalaganjem u zajednici te da navedu da traže ideje i načine kako mogu pomoći zajednici te izvore za koje misle da im mogu pomoći. Mogla bi ih iznenaditi bistroća djeteta u parku, starije osobe na klupi ili vozača taksija koji čeka klijenta!

Svi u grupi sinkronizirajte satove i potvrdite da se za 50 minuta okupljate na mjestu na koje se svi trebaju vratiti. Dajte grupi 45 minuta za izlet. Provjerite imaju li svi Vodič kroz opservaciju za bilježenje napomena, nešto s čime će pisati i fotoaparati da dokumentiraju viđeno (ako je to moguće). Potom mlade podijelite u dvije grupe, svakoj grupi dajte drugačiji plan puta (zajedno s njihovim vođama) i krenite na izlet!

2. dio: Karta zajednice

Cilj: Ova aktivnost služi kao instrument planiranja koji će grupi mladih pomoći da stave na papir snage i kvalitete zajednice, njezine probleme i potrebe – prikupljanjem informacija koje su otkrili na izletu. Zajednicu se na kartu može ucrtati na mnogo načina te slobodno primijenite neku drugu metodu. Međutim, za inicijalne grupe preporučujemo ovu jednostavnu vizualnu metodu.

Vrijeme: 20 minuta

Materijali: marker, bojica i prezentacijska ploča

Opis aktivnosti:

Zamolite mlade da se ponovno podijele u male grupe u kojima su bili tijekom izleta u zajednicu. Svakoj grupi podijelite prezentacijsku ploču i različiti pribor (marker, bojice, olovke itd.) Potom od svake grupe zatražite da prođu korake u nastavku.

1. Pozovite svaku grupu da identificira prostor i nacрта dio zajednice kojim su šetali. Za ovu vježbu potaknite ih da krenu od razmišljanja o geografskom aspektu, a kasnije mogu imati prostor za identificiranje zajednica bez geografskih granica koje postoje na tom području.
2. Nakon što male grupe utvrde koju će geografsku zajednicu smjestiti na kartu, zamolite ih da je nacrtaju na svojoj prezentacijskoj ploči. Uključite sve važne značajke, kao što su granice zajednice, ulice, sporedne uličice, mostovi, luke, kuće, škole, medicinski centri, samostani, crkve, ostale ustanove i organizacije, tržnice, parkovi i oglasi za zabavne sadržaje itd. Pozovite mlade da identificiraju kvalitete i jake točke kojima te ustanove, strukture i ljudi pridonose zajednici te da te kvalitete zapišu posebnom bojom.
3. Kad karta bude pripremljena, pozovite ih da na papiru bojom identificiraju pozitivne karakteristike.
4. Zamolite grupu da na drugom papiru drugom bojom dodaju manje zadovoljavajuće aspekte i probleme s kojima se zajednica suočava (to može uključiti ne samo postojanje nekih konkretnih problema, već i odsutnost nekih jakih točaka – na primjer, možda će na karti biti prikazano da u stambenoj četvrti nema nijedne tržnice, što stanovnicima te četvrti otežava nabavu hrane).
5. Zamolite mlade da promotre kartu i da razmisle o sljedećim pitanjima:
  - Kojim bi se potrebama zajednice mogla baviti naša grupa mladih?
  - Zašto je taj problem prioritetan?
  - Koje su neke jake točke / kvalitete u zajednici koje bi mogle pomoći pri rješavanju ovog problema?

Napomena za nastavnika/radnika s mladima: Svakako naglasite da nisu sve potrebe ili slabosti problemi. Problemi uzrokuju štetu. Međutim, ako u zajednici ne postoje štetni problemi, i dalje može postojati prostor za poboljšanje!

6. Potaknite grupe da odaberu samo jednu potrebu ili problem za koje misle da mogu pronaći rješenje. U ovoj bi fazi nastavnici/radnici s mladima trebali pomoći usmjeravanjem svake grupe.
7. Na kraju, kada grupe završe sa zadatkom, pozovite ih da se ponovno okupe u veliku grupu te da si međusobno predstavljaju svoje zaključke i karte. Svaka grupa treba objasniti zašto je odabrala taj konkretan slučaj kao prioritet i zašto smatra da to može rezultirati dobrim projektom učenja zalaganjem u zajednici za njihovu grupu mladih. Dopustite velikoj grupi da raspravi o svim aspektima prijedloga te da, ako je to moguće, odabere ideju za projekt. Međutim, svakako ih podsjetite da će grupa proći određene faze kako bi realizirala projekt učenja zalaganjem u zajednici u svojoj zajednici te kako je ovo tek prva faza. Ako grupa na ovom susretu ne usuglasi kojim bi se problemom voljela baviti, na sljedećem se susretu morate vratiti tom procesu.

Napomena za voditelja:

Također morate biti sigurni da su mladi odabrali problem čijem rješavanju realno mogu pridonijeti, a na temelju dostupnih sredstava i kapaciteta koje imaju kao grupa mladih. Obavezno sačuvajte karte, bilješke, slike i druge dokumente koji su se koristili na ovom sastanku jer će ih grupa koristiti tijekom cijelog procesa, u skladu s planom projekta.

Vodič kroz opservaciju

Dok prolazite zajednicom, promatrajte i bilježite primjere navedene u nastavku (ili bilo što drugo što vam se čini zanimljivim). Zapišite i jake i slabe točke u ovim kategorijama i svemu drugom što vam se čini zanimljivim.

STAMBENA ČETVRT. Jesu li kuće ili stanovi održavani ili su stari i treba ih popraviti? Druge opservacije?

OSTALE ZGRADE. Imaju li javne i poslovne zgrade pristup za osobe sa smanjenim mogućnostima – rampu, ravni ulaz itd.? Druge opservacije?

JAVNE POVRŠINE. Postoje li javne površine na kojima se ljudi mogu okupljati? Postoje li na njima zone za sjedenje, biljke, atraktivan dizajn, restorane i kafiće ili bilo koje druge značajke koje potiču ljude da iskoriste te površine?

KULTURA I ZABAVA. Postoji li muzeji, knjižnice, kazališta, restorani, klubovi, sportski stadioni, povijesne zone itd.? Jesu li dostupni svima u zajednici (lokacija: centar, dostupna javnim prijevozom)?

CESTOVNA MREŽA. *Postoje li u okruženju ceste, pločnici, zgrade, biljke itd.?* Ima li biljaka u okruženju? Postoje li pločnici i cestovni znakovi? Jesu li ceste i pločnici čisti? Jesu li postavljene kante za smeće?

POSLOVNE AKTIVNOSTI. Kakva poduzeća postoje? Mala i velika poduzeća, kombinacija? Postoje li tržnice s povrćem, supermarketi, ljekarne, ostala tržišna mjesta koja osiguravaju nužne stvari cijeloj zajednici?

PROMET. Koliko je gust promet u zajednici? Radi li se većinom o poslovnim i teretnim vozilima (npr. kamionima) ili je više osobnih automobila? Postoje li biciklističke staze? Ako postoje, je li biciklistički promet gust?

EKOLOŠKA KVALITETA. Koliko postoji zelenih površina koje su iskoristive i zajedničke u zajednici? Osjeti li se neugodan miris plinova, smeća, kemikalija, industrijskog otpada itd.?

ZAJEDNICA I JAVNA SLUŽBA. Postoje li u zajednici javni službenici i organizacije koje se mogu identificirati – centri za mentalno zdravlje, skloništa za siromašne, uredi socijalne skrbi itd.? Jesu li koncentrirani na određenom području?

POLITIČKA AKTIVNOST. Postoje li znakovi drugih utjecaja na političku aktivnost? Je li jasno da je politička aktivnost dopuštena i poželjna? Ima li protesta i demonstracija?

ORGANIZACIJE U ZAJEDNICI. Postoje li servisne usluge? Postoje li organizacije usmjerene na probleme zajednice, zaštite okoliša, sporta i rekreacije, socijalizacije itd.?

„OSJEĆAJ” U ZAJEDNICI. Kakvi su vam općeniti dojmovi o zajednici? Je li vam atraktivna?

PARKOVI. Koriste li parkove različite grupe ljudi? Jesu li održavani? Postoje li zone za igranje i sport za djecu?

Brainstorming o problemima u zajednici

Svrha je ove aktivnosti identificirati trenutačan problem u zajednici koji vi kao grupa možete i voljni ste ga riješiti. Slijedite sljedeće korake:

1. Predložite da svaki učenik na komad papira (to mogu biti i *post-it* papirići) zapiše različite probleme koje uočavaju oko škole i u susjedstvu. Recite im da bi moglo biti korisno da se stave u položaj različitih ljudi u zajednici, npr. osobe s oštećenjem vida, roditelja koji se brine o svojoj bebi, djeteta, starije osobe, člana nevladine organizacije itd.
2. Zamolite djecu/mlade da se grupiraju u grupe do pet članova kako bi međusobno podijelili zapisane probleme i grupirali ih po sličnosti. Potom ih zamolite da izrade nacrt nove izjave kojom opisuju svaki problem, uključujući pojedinosti o različitim doprinosima.
3. Zamolite svaku grupu da odabere do tri problema i podijeli ih s ostatkom razreda. Kad sve grupe predstave probleme koje su izabrale, ponovno grupirajte slične probleme zajedno.
4. Kad dobijete konačan popis problema, glasajte kako biste izabrali jedan problem kojim ćete se baviti u projektu. Nakon odabira problema zamolite grupe da razmisle o sljedećim pitanjima:
  - Postoji li taj problem u cijelom susjedstvu ili samo na određenim područjima?
  - Utječe li samo na jednu grupu ljudi?
  - Kako možemo naučiti više o tom problemu?
  - Predstavlja li ovaj problem izazov koji možemo nadvladati?
  - Što nam ili tko treba kao partner?
  - Kako možemo bolje definirati problem i početi ga rješavati?
  - Bavi li se ijedna nevladina organizacija ili vladina agencija rješavanjem ovog problema?

Vođena opservacija

Projektna ideja: Djeca/mladi trebaju osmisliti eksperiment iz Prirode i društva za vrtić. Tijekom opservacije u vrtiću djeca/mladi trebaju promatrati razinu govora, ponašanje i interese djece predškolske dobe, što bi trebalo biti temeljem za provedbu eksperimenta.

Zadaci za opservaciju tijekom posjeta vrtiću

1. Promotrite svu djecu u grupi i potom za sudjelovanje u projektu odaberite jedno dijete koje odgovara po dobi. Promatrajte što točno to dijete radi tijekom vašeg boravka u vrtiću.
2. Ukratko (povremeno) zabilježite uobičajeno ponašanje djeteta i neke posebne trenutke koje primijetite. Nemojte prikupljati ni evidentirati osobne podatke djeteta. Dovoljno je da navedete njegovo ime, nadimak ili skraćeno ime, spol i godinu rođenja jer su vam ti podaci potrebni za analizu bilježaka i daljnje planiranje.
3. Nakon posjeta vrtiću sastavite kratko opservacijsko izvješće. Pritom se možete voditi sljedećim pitanjima:
  1. Kako se dijete ponaša tijekom igre i s čime se prvo zabavlja?
  2. Kako se dijete ponaša prema drugoj djeci?
  3. Kako se dijete ponaša prema nastavnicima / radnicima s mladima (i vama)?

4. Kako se dijete „nosi“ sa stvarima?
5. Kako izvršava svoje zadatke? Je li odgovorno i dobrog vladanja?
6. Koje sposobnosti, vještine ima dijete? Što ne može?
7. Je li dijete samopouzđano? Je li samostalno, kreativno?
8. Koliko se dobro može koncentrirati i koliko mu traje koncentracija?
Koje posebne interese dijete pokazuje?

Izvešće treba sadržavati:

- Bazu s odgovorima o konkretnim situacijama i kako ih dijete može objasniti. Izjave trebaju biti opisne, a ne osuđujuće!
- Odgovore edukatora o „specifičnom“ djetetu kako bi se dobile ostale informacije o „karakterističnom ponašanju u vršnjačkoj skupini“.
- Navedite te izjave u izvješću kao informacije treće strane o djetetu.
- Vaše su opservacije uvijek najvažnije.

Razgovor sa stručnjakom

Projektna ideja: Cijeli razred treba odlučiti o zajedničkom projektu. Posebno važni ishodi učenja uključuju suradnički rad, planiranje projekta i političke/društvene teme te etiku.

1. Rasprava u razredu: Djeca/mladi dobivaju sljedeći popis i trebaju raspraviti o tome koja tri problema imaju najveću ulogu u njihovu gradu, tj. koja su tri problema najvažnija.

- Manje prostora za dječju igru	- Beskućnici	- Izolacija starijih
- Premalo zelenih područja	- Zloupotreba droga	- Nasilje
- SIDA	- Nezdrava hrana	- Prometne gužve i buka
- Izostanak međukulturnih veza	- Siromaštvo	- Nepostojanje biciklističkih staza
- Kriminal	- Klimatske promjene	- Problemi među etničkim skupinama
- Previše smeća	- Vandalizam	- Manjak kretanja / Premalo mogućnosti za sport
- Premalo pristupa za osobe s invaliditetom	- Nepostojanje perspektive za mlade	- Poteškoće u učenju kod djece
- Grupe/bande	- Neobrazovanost	- Zagađenost okoliša
- Premalo međugeneracijskog kontakta	- Premalo kulturnih ponuda	
	- Nezaposlenost	

2. Istraživanje: Djeca/mladi moraju otkriti tko ima znanja u ovom području, odnosno, tko je kompetentan za raspravu o toj temi ili tim temama. Nastavnik pomaže prijedlogom da se pokušaju obratiti stručnjaku na sveučilištu. Dodatno, djeca/mladi trebaju se čim više informirati o temi.

3. Postavljanje pitanja stručnjacima: Djeca/mladi opisuju stručnjaku da problem smatraju važnim, da žele nešto učiniti o tome te mole stručnjaka za prijedlog i ideje što mogu učiniti.

ANALIZA POTREBA

Sada trebate povezati potrebe s mogućim ciljevima radi boljeg razumijevanja. Analiza potreba je vrlo važan korak u planiranju projekta. Pritom djeca/mladi uče: postavljati pitanja, točno slušati i razumjeti perspektive osoba za koje će raditi i s kojima će raditi. Stoga je cilj analize potreba da djeca/mladi razumiju ulogu ostalih perspektiva. Drugim riječima, cilj je razmjena perspektiva. Sposobnost promjene perspektiva važan je korak za djecu/mlade u socijalnom obrazovanju i preduvjet za razvoj sposobnosti.

Analiza potreba se najbolje provodi s pomoću jednostavnih „instrumenata” poput onih koji se upotrebljavaju u znanosti. Izrada i primjena jednostavnih instrumenata za testiranje važna je kompetencija koju djeca/mladi mogu usvojiti, a koju mogu upotrebljavati u drugim predmetima, ali i izvan škole. Za analizu potreba mogu se upotrebljavati tri različite tehnike ispitivanja.

Razgovor sa stručnjacima s prethodno pripremljenim pitanjima – razgovori s jednom osobom jako su prikladni kada želite razumjeti što je točno problem ili posebna potreba. Razgovor u prosjeku traje od 20 do 30 minuta. Dakle, ne može se razgovarati s mnogo ljudi. Kako djeca/mladi ne bi zaboravili najvažnija pitanja, trebali bi sastaviti protokol razgovora, tj. popis najvažnijih pitanja o temi ili temama o kojima će se raspravljati.

Grupni razgovor ili fokusna grupa – na razgovoru sudjeluje od četiri do osam osoba. Zbog veličine grupe i rasprave razgovor obično traje dulje od 30 minuta. Grupni razgovor vodi do četvero djece/mladih: 1 – 2 djeteta/mladih samo postavljaju pitanja i ne komentiraju, a preostala djeca/mladi (njih najviše dvoje) dokumentiraju razgovor – snimaju ili zapisuju najvažnije izjave. U ovom slučaju također morate imati protokol razgovora. Pitanja se tijekom razgovora postavljaju glasno svima prisutnima i svi sudionici mogu odgovoriti na pitanje. Mogućnost rasprave među sudionicima čini grupni razgovor posebno zanimljivim. To je prilika da se saznaju zanimljive stvari. No, rasprave ne smiju prelaziti određenu granicu. Stoga bi jedan učenik trebao paziti na trajanje rasprave i na temu rasprave.

Ankete na temelju upitnika / ankete – kada djeca/mladi žele ispitati mnogo ljudi o njihovim potrebama ili problemima, najbolje je koristiti upitnike ili ankete. Ako je to moguće, upitnik treba sadržavati „zatvorena pitanja” kako bi ga se lakše upotrebljavalo. Zatvorena pitanja imaju već ponuđene odgovore, npr. „Da” ili „Ne” te je potrebno zaokružiti jedan od tih odgovora na pitanje. Na kraju ankete mogu biti jedno pitanje ili dva pitanja „otvorenog tipa” na koja osoba može sama napisati svoj odgovor.

Procjena ideja i pronalazak rješenja

Nakon terenskog rada i prikupljanja velikog broja informacija, nalaza i podataka, nužno je analizirati i definirati projektnu ideju. Predložimo sljedeću metodu:

1. Kombinirajte slične ideje kako biste mogli izbaciti ono što se ponavlja.
2. Sastavite rang-listu ideja. Pri bodovanju možete dodijeliti najviše pet bodova, prema čemu ćete prioritizirati ideje. Možete dodijeliti po jedan bod za ukupno pet ideja ili možete dodijeliti pet bodova jednoj ideji itd. Sva djeca/mladi daju svoje bodove idejama po svojem izboru. Bodovi se zbrajaju i tako se rangiraju ideje za projekt učenja zalaganjem u zajednici.

3. Provjerite hoće li najviše rangirane ideje dobiti podršku svih prisutnih.
4. Sada te ideje (njih dvije do četiri) možete ocijeniti prema određenim kriterijima (npr. u pogledu provedbe: koliko je novaca potrebno za realizaciju ideje, koja je ideja organizacijski lakše/teže provediva itd.).
5. Prije donošenja konačne odluke dajte svima vremena da još jednom promisle.
6. Obratite pozornost i na sljedeće: ako je to moguće, odaberite jednu ideju koja kod svih budi određen entuzijazam. Prekrižite ideje kojima se neki u grupi protive. Umjesto toga pokušajte iskombinirati komplementarne aspekte više ideja. Ako postoji nekoliko prijevoda koji su zajednički favoriti, razmislite bi li bilo moguće provesti nekoliko projekata. Ta se opcija može realizirati kad djeca/mladi rade u timovima i kada svaki tim na raspolaganju ima nastavnika / radnika s mladima koji im pruža podršku.

SADA MOŽETE FORMULIRATI SVOJU PROJEKTNU IDEJU NA JEDNOJ STRANICI

ODABIR ALATA ZA ODLUČIVANJE O POTREBAMA ZAJEDNICE

World Coffee

1. Dio „World Coffee“

Cilj: rasprava u grupi o rješavanju problema u zajednici i o idejama. Svaka grupa usredotočena je na problem koji su istaknuli svojoj zajednici.

Vrijeme: 50 minuta

Materijali: stolovi za rad, prezentacijske ploče i markeri

Opis aktivnosti:

Prije početka aktivnosti provjerite imate li u učionici četiri stola kako biste mogli provesti aktivnost.

1. Jedan od voditelja zamoli sudionike da ustanu i oblikuju krug. Potom počinje brojanje: 1, 2, 3, 4. Ponavljajte brojanje dok svaki sudionik ne dobije svoj broj. (Pažnja: Ako grupa ima više od 16 članova, trebate brojati do četiri. Ako grupa ima manje od 16 članova, brojite do tri).
2. Tada im dajte sljedeću uputu: članovi s brojem 1 trebaju sjesti za jedan stol, članovi s brojem dva na drugi stol i tako dalje. (Dakle, sudionici su podijeljeni u tri do četiri grupe po stolovima).
3. Nakon što svi sjednu za svoje stolove, dajte im upute na temelju prethodnih aktivnosti tijekom kojih su mladi proveli analizu zajednice i popisali probleme/potrebe uočene u određenoj zajednici. Dajte im 15 minuta za međusobnu raspravu na kraju koje moraju predstaviti/zapisati jednu ideju o tome na što treba usmjeriti projekt učenja zalaganjem u zajednici.
4. Ideja treba biti jasna i točno opisivati koju se vrstu potreba u zajednici želi riješiti. Problemi trebaju biti stvarni, a ne imaginarni ili oni koji se rješavaju. Voditelj potiče sudionike da razmisle o nečemu što kao klub mogu realno riješiti u relativno kratkom roku koji je prethodno usuglašen.
5. Nakon 15 minuta netko iz grupe mladih ostaje za stolom i pozdravlja sudionike s drugih stolova. Ostali članovi grupe odlaze za druge stolove. Gosti dolaze za stol, čitaju što je napisano na prezentacijskoj ploči te postavljaju pitanja i komentiraju napisano. Domaćin stola dočekuje ih te na prezentacijsku ploču zapisuje ideje i komentare koje smatra primjerenima.
6. Potom se svi vraćaju za svoj matični stol.

2. Dio „Debata“

Cilj: jasna i uvjerljiva prezentacija grupnih ideja o tome koje potrebe zajednice žele zadovoljiti ili riješiti.

Vrijeme: 30 – 40 minuta

Materijali: prezentacijske ploče s natuknicama iz prvog dijela aktivnosti

Opis aktivnosti:

Provjerite imate li prezentacijske ploče svih grupa iz prethodnog dijela aktivnosti te imate li sat kako biste mogli pratiti trajanje prezentacije svake grupe.

Sada voditelj kluba najavljuje da slijedi predstavljanje ideja nakon kojega slijedi debata o tim idejama u trajanju od osam minuta.

1. Predstavnik svake grupe ima dvije minute za predstavljanje ideje grupe o potrebama zajednice koje treba zadovoljiti, odnosno o problemima u zajednici koje treba riješiti.
2. Nakon prezentacije predstavnik otvara debatu (7 – 8 minuta) s članovima ostalih grupa. Tijekom debate raspravlja se o prezentiranoj ideji, a mogu se uključiti i drugi članovi grupe.

Postupak se ponavlja dok sve grupe ne prezentiraju svoje ideje.

3. dio „Glasanje”

Cilj: razvoj kritičkog i analitičkog mišljenja za odabir najbolje ideje za provedbu projekta kojim će se pomoći zajednici.

Vrijeme: 10 minuta

Materijali: prezentacijske ploče iz prethodnih dijelova aktivnosti, markeri

Opis aktivnosti:

Sudionike obavještavate da sada, nakon prezentacije njihovih ideja i debate o njima, slijedi glasanje kojim će se odabrati prva i druga najbolja ideja.

1. Glasanje je otvoreno i provodi se dizanjem ruku, a svaki sudionik ima pravo glasati samo za jedan prijedlog. Voditelji vode glasanje, a voditelji klubova broje glasove i obznanjuju rezultate glasanja.
2. Na temelju glasova kao primarna ideja projekta bira se prijedlog koji osvoji najviše glasova. Prijedlog koji dobije drugi najveći broj glasova bit će sekundarna ideja za projekt učenja zalaganjem u zajednici.
3. Na prezentacijskoj ploči zapisuju se broj glasova, primarna ideja prijedloga koji je osvojio najviše glasova i sekundarna ideja prijedloga koja je dobila drugi najviši broj glasova.

Igra s brojevima (Energizator)

Cilj: povećati energiju i pažnju (koncentraciju) mladih uz istovremeno poticanje suradnje između grupa.

Vrijeme: 10 minuta

Materijali: papiri formata A4 s ispisanim brojevima 0 – 9

Opis aktivnosti:

Prije početka aktivnosti provjerite jeste li ispisali nužne materijale za sve članove kluba te da ih oni imaju uza sebe.

Burim: <https://rb.gy/wqnmhn>

Upute:

Razdvojite sudionike u grupe (dvije grupe s po 10 članova)

1. Prije svega, ako je voditelj igre odlučio razdvojiti sudionike u tri grupe, treba imati tri seta isprintanih brojeva 0 – 9 (po jedan za svaku grupu) za svakog sudionika.
2. Potom će se oformiti dvije do tri grupe s po deset članova. Svaki član dobit će papir s brojem koji treba držati u rukama.
3. Voditelj igre daje upute: kada sudionicima digne A4 papir s višeznamenkastim brojem (10 000 – 1 000 000), članovi grupe moraju čim prije formirati taj broj.
Primjerice: 10 793.
4. Prije početka, odradite testni krug kako biste vidjeli jesu li sudionici razumjeli upute.
5. Kad igra počne, sudionici moraju biti brži i točni u formiranju brojeva koje vide na papiru voditelja.
6. Bod osvaja grupa koja najbrže formira broj koji je zadao voditelj.
7. Igra završava kada pobjednička grupa osvoji pet bodova.

Matrica odlučivanja

Ova je aktivnost prilično korisna kad imate nekoliko projektnih ideja i morat odabrati jednu.

Da biste proveli ovu aktivnost, slijedite sljedeće korake:

- Prvo, zamolite grupu da formuliра suprotstavljene ideje za potencijalne projekte.
- Potom zamolite grupu da odabere kriterije procjene koji će biti zajednički za evaluaciju svih predloženih ideja. Kriteriji procjene mogu uključivati: motivaciju za učenje o danoj temi ili sadržaju, stvaran učinak koji možemo imati na zajednicu ispunjavanjem ciljeva (Hoće li zajednica zaista imati koristi od ispunjavanja naših ciljeva?), vremensku i troškovnu učinkovitost (Jesmo li u poziciji ostvariti taj cilj u utvrđenom vremenskom okviru i s dostupnim resursima?).
- Nakon popisivanja ideja i utvrđivanja kriterija procjene, napravite tablicu s recima i stupcima. U svaki redak upišite jednu ideju, a u svaki stupac po jedan kriterij procjene.
- Pojedinačno ili kao grupa ocijenite svaku ideju po svakom kriteriju ocjenama od 0 do 5. Nakon što sve ideje i kriteriji budu ocijenjeni, u zadnji stupac dodajte zbroj za svaku ideju. Provest će se ideja koja dobije najviše bodova.

Za ocjenu ideja možete se koristiti tablicom poput ove u nastavku:

Ideja	1. kriterij	2. kriterij	3. kriterij	Ukupno
1. ideja	2	5	3	10
2. ideja	3	3	3	9
3. ideja	4	5	2	11

U ovom je primjeru najviše bodova dobila 3. ideja te će se ta ideja realizirati. Možete popisati koliko god ideja želite i odabrati koliko god kriterija smatrate važnim. Važno je samo sve ideje ocijeniti prema istim kriterijima.

NEKOLIKO RIJEČI O PARTNERIMA U ZAJEDNICI

Kada radimo u zajednici kako bismo identificirali potrebe/probleme, susrećemo se i dolazimo u kontakt s raznim organizacijama s kojima možemo organizirati potencijalni projekt učenja zalaganjem u zajednici. To, primjerice, mogu biti neprofitne organizacije: raznovrsne udruge, Caritas, Crveni križ i Crveni polumjesec, Merhamet, ustanove socijalne skrbi, vrtići, bolnice, domovi za starije, skloništa za žene, domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi; ustanove u kulturi: muzeji, gradske knjižnice ili odjeli glavne knjižnice, kazališta, koncertne dvorane, glazbeni klubovi; ekološki osviještene grupe: grupe za zaštitu životinja, za zaštitu okoliša, za zaštitu šuma; sportske organizacije kao što su sportski klubovi, plivački klubovi itd.

Prije nego što ostvarimo kontakt s vanjskim partnerima, moramo znati osnove: koji su naši ciljevi, što želimo od partnera kako bi djeca/mladi istovremeno mogla zaista učiti te pružati odgovarajuće i korisne aktivnosti. U nastavku je navedeno nekoliko savjeta koji vam mogu pomoći u pronalasku odgovarajućeg vanjskog partnera (možete koristiti Radni list 3 – Pitanja za suradnički rad između škole i partnera u zajednici):

- **Popišite značajke koje želite kod partnera.** Koja organizacija u vašem okruženju ili u vašoj zajednici ima te značajke? Zajedno s djecom/mladima popišite potencijalne partnere. Možete tražiti više partnera, ovisno o temi na kojoj djeca/mladi rade kako bi postigli utvrđene ciljeve.
- **Tražite zajedničke ciljeve s partnerom** – nužno je utvrditi želite li ostvariti slične ciljeve kao i vaši partneri te idete li u smjeru ostvarivanja ciljeva i potreba zajednice. Možete koristiti radni list 2 - Analiza vanjskih partnera za projekt učenja zalaganjem u zajednici.
- **Pomozite partneru da razumije projektni plan rada** – tj. objasnite mu cijeli projekt od samog početka kako bi stekli jasnu predodžbu o tome što će se dogoditi.
- **Nemojte zaboraviti da je dobra organizacija iznimno važna, posebno na početku suradnje s partnerom** – nužno je saznati tko su donositelji odluka u gradovima, školama, ustanovama, poduzećima te se obratiti tim ljudima. Ako se ne bave upravljanjem i odlučivanjem, nastavite dalje tražiti i uspostavljati kontakt za suradnju.
- **Pokažite partneru svoj izbor ideja, utvrdite koje su mu favoriti i budite otvoreni prema novim idejama** – prije nego što se obratite partneru, pripremite osnovne informacije i druge materijale koji bi mogli trebati vašem „budućem“ partneru. Budite otvoreni prema novim idejama ili promjenama svojih planova.
- **Stavite u prvi plan važnost partnerstva u zajednici između škole i organizacije** – naglasite da se imidž organizacije koja radi na projektu može značajno poboljšati u zajednici.
- **Nemojte odmah tražiti financijska sredstva, ali, istovremeno, nemojte propustiti priliku za dobivanje takve potpore** – prvo zatražite suradnju i dobrovoljno uključivanje partnera u projekt. Kada tražite izvore financijske potpore i donacije, možete zamoliti partnera da vam pomogne u traženju potencijalnih donatora. No, nemojte vršiti pritisak!
- **Potpišite sporazum o suradnji s partnerom** – u njemu možete definirati osnovne elemente projekta, način suradnje i partnerstva, uloge svih uključenih strana. Primjer takvog sporazuma možete vidjeti u *Radnom listu 4 – Obrazac sporazuma o suradnji s partnerom u zajednici.*

Radni list 2 **Analiza vanjskih partnera za projekt učenja zalaganjem u zajednici**

Osoba/Ustanova	Njihovi interesi i namjere u pogledu provedbe projekta učenja zalaganjem u zajednici (pozitivne/negativne)	Strategije za ostvarivanje tih interesa
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

Koji su partnerovi trenutačni problemi/potrebe? Zašto vam želi pomoći?

Ni u kojem se slučaju ne smije dogoditi...

Koji bi rezultati bili optimalni za projekt?

Je li svim sudionicima jasan koncept učenja zalaganjem u zajednici:?

Je li jasan koncept povratnih informacija? Koliko će se često i na koji način dobivati povratne informacije od djece/mladih? Kako će se na kraju projekta dodijeliti potvrda kao povratna informacija?

Radni list 4 – **Obrazac sporazuma o suradnji s partnerom u zajednici**

Naziv projekta:	Trajanje:
Projektни partner: _____ _____	
Što obećava svaki partner u projektu – očekivanja, učinak/ rezultati: _____ _____	
Ciljevi projekta jesu (tko, dokad, što, kako): _____ _____	
Uloge učenika u odnosu na vanjskog partnera (opišite rad učenika): _____ _____	
Uloge vanjskih partnera (ustanove, povratne informacije, ponašanje u slučaju konflikta): _____ _____	
Pravila zajedničkog rada: _____ _____	
Potpis partnera u zajednici	Potpis voditelja projekta

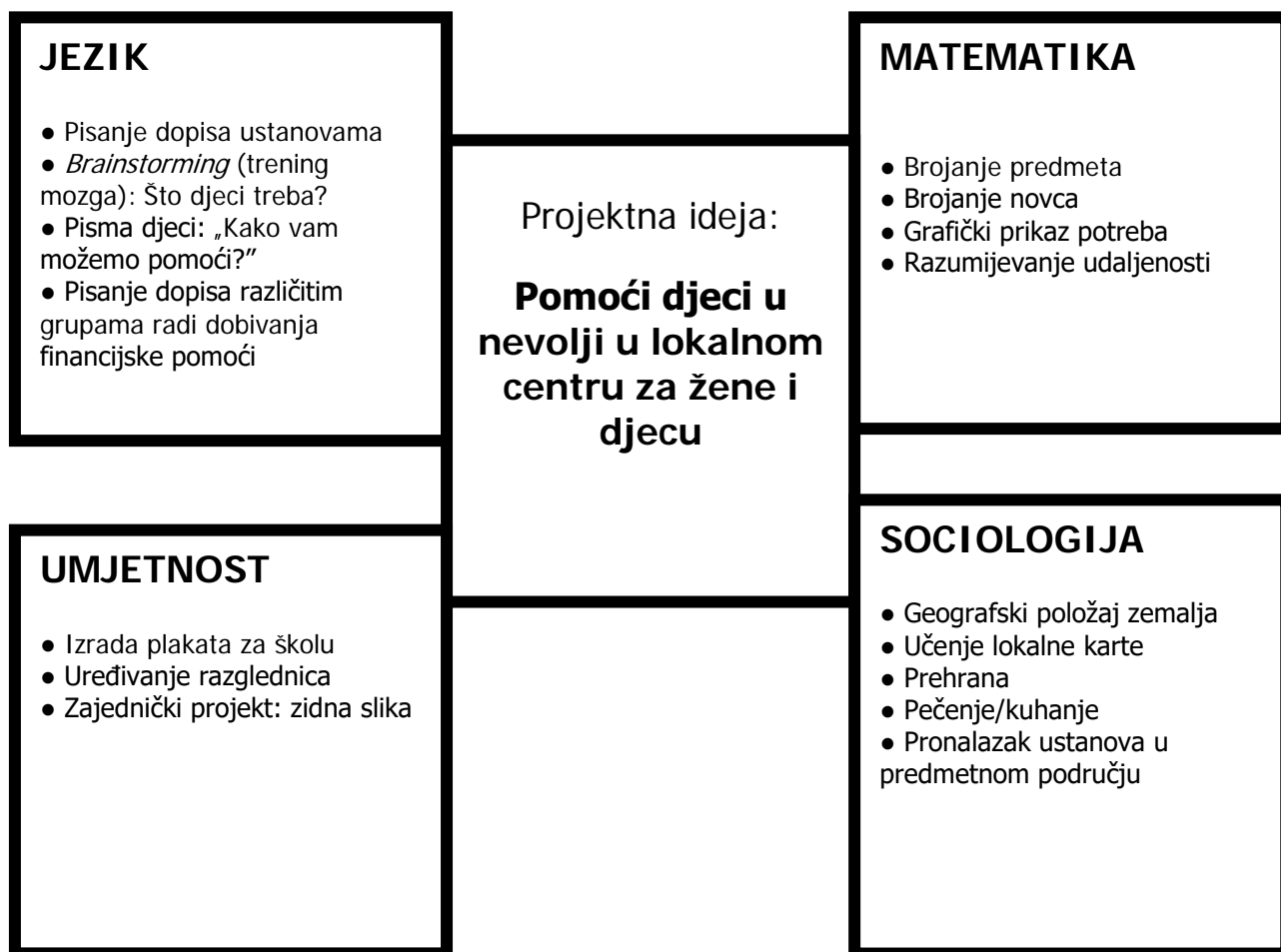
ISHODI UČENJA I CILJEVI AKTIVNOSTI U ZAJEDNICI

Rezultati prve faze projekta s djecom/mladima polako su iza vas. Imate jednu projektну ideju ili više njih te ste ostvarili početne kontakte s vanjskim partnerima. Sada počinjete planirati pedagoški proces. Najvažnije je da povežete ciljeve i ishode učenja iz kurikuluma svojih predmeta i, ako je to moguće, iz kurikuluma predmeta svojih kolega. U tome vam mogu pomoći *Radni list 5 i 5a – Kontrolni popis pri planiranju ishoda učenja* i *Radni list 6 – Mreža ishoda učenja*.

Primjer mreže ishoda učenja

U tablici se prikazuje kako projekt učenja zalaganjem u zajednici obuhvaća ishode učenja iz različitih predmeta. Ovo je primjer iz osnovne škole. Projekt je bio usmjeren na pomoć djeci u lokalnim centrima za zaštitu žena i djece.

Sada i sami upotrijebite mrežu ishoda učenja. Na sredinu papira napišite svoju ideju za projekt i/ili vanjskog partnera. U vanjskim poljima navedite stavke ili grupe stavki koje bi mogle imati dodira s projektom ili koje bi se mogle uključiti u projekt. U poljima između navedite sve ishode učenja i obrazovne standarde koje možete postići projektom u određenim stručnim područjima.

Radni list 5 – Kontrolni popis pri planiranju ishoda učenja

Kojih bi pet kompetencija trebala postići vaša djeca/mladi do kraja školske godine?

Kako možete provjeriti jesu li djeca/mladi postigli željene rezultate i standard u projektu?

Provodi li vaš razred bilo kakav oblik dužnosti? Kako se te aktivnosti mogu prenijeti u aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici?

Koje aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici mogu odgovarati kurikulumu?

Koje potrebe škole ili zajednice treba zadovoljiti kroz projekt učenja zalaganjem u zajednici?

Što vaša djeca/mladi moraju znati ili razumjeti (priprema) o provođenju aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici da bi postigli željene rezultate? U kojim aktivnostima već sudjelujete kako biste se pripremili za učenje zalaganjem u zajednici? Koje su vam dodatne pripreme/edukacije potrebne? Tko bi mogao ponuditi te edukacije?

Što možete raditi sa svojom djecom/mladima tijekom projekta i nakon njega (reflektiranje) kako biste osigurali da oni što više nauče kroz učenje zalaganjem u zajednici? Što ste dosad odradili, a da se može iskoristiti kao reflektiranje?

Kako u projekt možete integrirati druge razrede i nastavnike? Koje mogu biti prednosti i nedostaci tog uključivanja?

Ako će se u projekt uključiti drugi nastavnici, tko bi bio dobar za suradnju?

Koji se još predmeti mogu integrirati u projekt?

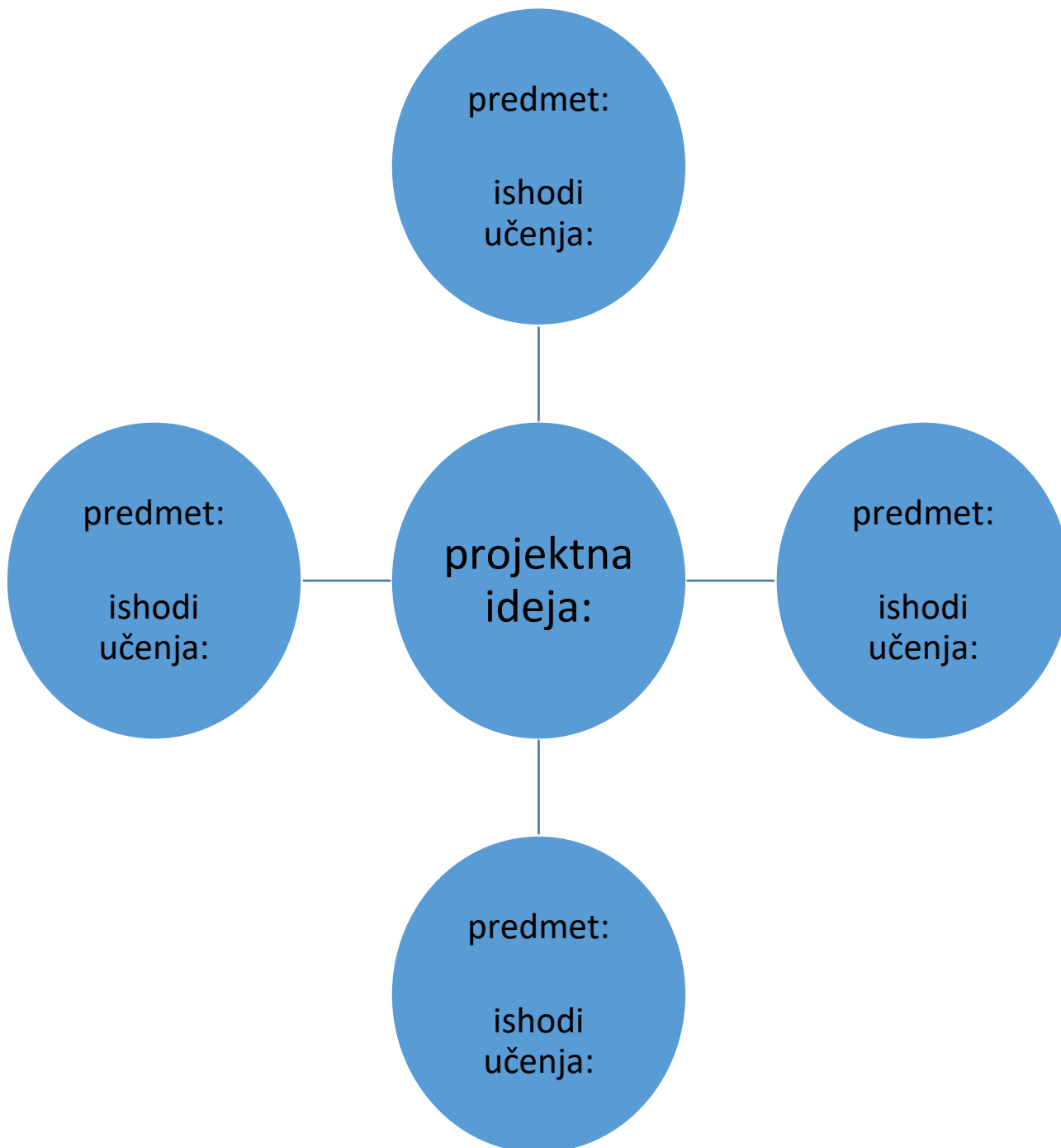
Objasnite podjelu odgovornosti za evaluaciju?

Radni list 5a – Kontrolni popis pri planiranju ishoda učenja

- Jesu li ishodi učenja jasno formulirani i mjerljivi?
- Jesu li ishodi učenja u skladu sa standardima iz kurikula?
- Odgovaraju li ishodi učenja dobi i vještinama djece/mladih?
- Pokrivaju li ishodi učenja različite domene (kognitivnu, afektivnu, psihomotoričku)?
- Nude li se djeci/mladima mogućnosti za razvoj i tvrdih i mekih vještina?
- Promiču li ishodi učenja kritičko mišljenje i rješavanje problema?
- Postoje li ishodi koji potiču reflektiranje o iskustvu pružanja aktivnosti?
- Podržavaju li ishodi razvoj građanske odgovornosti?
- Postoje li ishodi koji povezuju naučeno u učionici s primjenom toga u stvarnom svijetu?
- Dozvoljavaju li ishodi učenja interdisciplinarno povezivanje?
- Postoje li ishodi koji podržavaju razvoj timskog rada i vještine suradnje?
- Omogućuju li ishodi učenicima da odlučuju i da ih se čuje?
- Postoje li ishodi usmjereni na specifične potrebe partnera u zajednici?
- Potiču li ishodi djecu/mlade da razmišljaju o različitim perspektivama?
- Postoje li ishodi koji podržavaju razvoj komunikacijskih vještina?

ISHODI UČENJA I CILJEVI AKTIVNOSTI U ZAJEDNICI

U prethodnim ste koracima već povezali svoju ideju za projekt sa školskim predmetom te ciljeve i ishode tog predmeta. Podsjetimo se još jednom:

Učenje zalaganjem u zajednici obuhvaća učenje i zalaganje za opće dobro

Pazite na ravnotežu!

Važno je razviti ishode za oba područja.

U taj proces treba uključiti djecu/mlade.

Dimenzije kvalitete	
Visok sadržaj učenja	
3	4
nizak sadržaj aktivnosti	visok sadržaj aktivnosti
1	2
Nizak sadržaj učenja	

Ova tablica može vam poslužiti za razmišljanje o tome u kojem se kvadrantu trenutačno nalazi vaš projekt. Grafički prikaz prikazuje dimenzije kvalitete koje može postići projekt učenja zalaganjem u zajednici. Osi naznačuju dimenzije „učenje” i „aktivnosti” (aktivnosti za opće dobro). Možete pokušati osmisliti svoj projekt tako da obje dimenzije, ako je to moguće, dostignu visoku kvalitetu, što bi značilo da se vaš projekt nalazi u kvadrantu 4 (visoka komponenta učenja i visoka komponenta aktivnosti).

Projekt u domu za umirovljenike u kojemu djeca/mladi slobodno pomažu njegovateljima pri hranjenju, ali ne uče o temi „Starenje u našem društvu” ili o, primjerice, učinku Alzheimerove bolesti na ljudsko tijelo ima visoku komponentu pružanja aktivnosti, ali ne i komponentu kognitivnog učenja.

Drugi projekt u kojemu djeca/mladi odlaze u posjet zvjezdarnici kako bi teleskopom promatrali zvijezde te svoje rezultate primijenili na nastavi fizike ima visoku komponentu učenja, ali djeca/mladi ne pridonose općem dobru. Ako zajedno sa zvjezdarnicom postavite izložbu ili organizirate otvoreni dan ili praktičnu nastavu za osnovnoškolce ili mlade, obje bi komponente bile zadovoljene i razvoj kompetencija među djecom/mladima bio bi još uspješniji (revidiranje i priprema sadržaja, prezentacije, širenje dodatnog znanja itd.).

Navedeni primjeri pokazuju kako sami možete raditi na nekim dijelovima projekta kako ne biste samo poboljšali komponentu učenja, već i komponentu usluge, što podrazumijeva stvaranje najbolje moguće veze između učenja i aktivnosti za zajednicu.

Ishodi učenja i obrazovni standardi

Ishodi učenja su konkretni ishodi koje djeca/mladi trebaju ostvariti do kraja nastavnog sata, lekcije ili projekta. Obrazovni standardi širi su pojam i obuhvaćaju sveobuhvatna očekivanja koja utvrđuju obrazovna tijela i koja definiraju što bi djeca/mladi trebali znati i što bi trebali moći u različitim fazama svojeg obrazovanja. Usklađivanje projekata učenja zalaganjem u zajednici s obrazovnim standardima osigurava smislen doprinos tih iskustava akademskom napredovanju djece/mladih. Pomaže da se opravda vrijeme utrošeno na te projekte u okviru kurikula.

Proces integracije:

- Identificirajte relevantne standarde: Pregledajte standarde u kurikulumu svojeg predmeta i odaberite one koji su usklađeni s projektom učenja zalaganjem u zajednici.
- Utvrdite specifične ishode učenja: Razvijte konkretne, mjerljive ishode koji podržavaju ove standarde i mogu se postići kroz projekt.
- Mapirajte projektne aktivnosti: Osigurajte da svaka faza projekta učenja zalaganjem u zajednici doprinosi najmanje jednom ishodu učenja ili standardu.

Vrste standarda koje treba uzeti u obzir:

- Standardi povezani sa sadržajem: znanje i vještine koji su specifični za predmet
- Međukurikularni standardi: vještine koje su važne u više predmeta (npr. kritičko razmišljanje, komunikacija)
- Vještine za 21. stoljeće: suradnja, digitalna pismenost, rješavanje problema
- Socioemocionalni standardi učenja: samosvijest, vještine povezivanja, odgovorno odlučivanje.

Koristi:

- Osigurava akademsku strogost u projektima učenja zalaganjem u zajednici
- Pomaže u procjeni i ocjeni učenja učenika
- Olakšava komunikaciju s administratorima, roditeljima i drugim dionicima o edukativnoj vrijednosti projekta.

Izazovi:

- Ujednačavanje ciljeva aktivnosti u zajednici s akademskim standardima
- Prilagođavanje standarda stvarnom svijetu, često nepredvidive situacije pri pružanju aktivnosti
- Procjena učenja temeljenog na standardima u netradicionalnim okruženjima.

Praktični prijedlozi:

- Uključite djecu/mlade u utvrđivanje relevantnih standarda i ishoda učenja.
- Redovito reflektirajte o tome kako projektne aktivnosti zadovoljavaju obrazovne standarde.
- Budite fleksibilni i otvoreni prema neočekivanim prilikama za učenje koje se jave tijekom projekta.

Pažljivim razmatranjem i integriranjem ishoda učenja i obrazovnih standarda u projekte učenja zalaganjem u zajednici edukatori mogu stvoriti iskustva koja nisu samo značajna za zajednicu, već i koja akademski obogaćuju djecu/mlade.

Obrazovni standardi određuju koji se rezultati moraju ostvariti u poučavanju. Naglasak više nije na formuliranju sadržaja koje djeci/mladima treba objasniti u učionici. Jasnije su definirani ishodi kojima se određuje koja su znanja, vještine i stavove djeca/mladi stekli nakon jedne školske godine.

Što bi djeca/mladi trebali znati i trebali moći raditi na kraju određene obrazovne faze?

Obrazovni standardi su norme kojima se utvrđuju ishodi. Opisuju sposobnost i znanje djece/mladih u osobnom, socijalnom, metodičkom i profesionalnom aspektu na kraju različitih faza školovanja.

Njima se definiraju određeni ključni elementi kurikula kao obavezno gradivo jedne školske godine i sposobnosti koje se razvijaju tijekom te godine. Stoga oni ostavljaju dovoljno slobode u detaljnom, sadržajnom i metodičkom osmišljavanju procesa učenja.

Cilj je tog novog slobodnog prostora uvođenje promijenjene kulture poučavanja koja će omogućiti stjecanje vještina: učenja više predmeta, projekтивne organizacije procesa učenja i škola u zajednici, otvaranja poduzeća i kompanija. Djeci/mladima mora se pružiti mogućnost samostalnog djelovanja te metodičkog i strukturiranog rada. Aktivno učenje potiče razvoj osobnih sposobnosti, društvenih sposobnosti, metodičkih sposobnosti i stručnih sposobnosti, koje imaju povezani učinak.

Usporedba tradicionalnih kurikuluma i novih standarda obrazovanja jasno pokazuje da standardi obrazovanja usmjerenog na sposobnosti nude više prostora za inovativne i orijentacijski učinkovite oblike učenja i poučavanja koje nudi učenje zalaganjem u zajednici.

STRUKTURNI PLAN PROJEKTA

Prvi korak u organizacijskom planiranju projekta jest sastavljanje plana za projekt učenja zalaganjem u zajednici. Strukturni plan projekta je slikovna grafika na kojoj su strukturno prikazana sva poslovna područja potrebna za provedbu projekta. Pojedinačni zadaci poredani su hijerarhijski.

Projekti nam se često čine kaotičnima, posebno ako dugo surađujemo s različitim ljudima na jednom cilju koji nije bio u planu na početku. Da bi mogli upravljati takvim kaosom, profesionalni projektni timovi sastavljaju strukturni projektni plan u kojem cijeli projekt pokušavaju podijeliti u dijelove i pojedinačne zadatke. Zbog toga je projekt transparentan i dijelovi su međusobno odvojeni. Različiti zadaci dijele se u podzadatke koji čine pojedinačne radne pakete. Takav strukturni plan projekta omogućuje nužnu transparentnost u projektnoj fazi kako bi se potom mogla dodijeliti odgovornost i pojasniti za što je odgovoran tim u cjelini, a za što su odgovorni pojedinačni članovi tima.

Strukturni plan projekta sastoji se od opisa glavnih zadataka, dijelova zadataka i radnih paketa. Opišite što treba učiniti, a ne kako to treba učiniti.

Strukturni plan projekta – primjer

Ciljevi	Aktivnosti	Metode	Odgovorna osoba	Rok	Potrebni resursi
Ciljevi aktivnosti i/ili ishodi učenja	Aktivnosti učenja Ili Aktivnosti u zajednici	Pristupi, metode, alati za rad: proces, kohezija u timu,	Nastavnik / radnik s mladima Dijete / mlada osoba	Razdoblje za provedbu aktivnosti	IT, prostor, materijal za rad (papir, olovke),...
Ciljevi aktivnosti i/ili ishodi učenja	Aktivnosti učenja Ili Aktivnosti u zajednici				
Ciljevi aktivnosti i/ili ishodi učenja	Aktivnosti učenja Ili Aktivnosti u zajednici				
Ciljevi aktivnosti i/ili ishodi učenja	Aktivnosti učenja Ili Aktivnosti u zajednici				

PROJEKTI MENADŽMENT

Promjene u svim dijelovima projekta mogu biti nužne i za to morate imati planove: za tijek projekta, ciljeve ili očekivanja koja su važna sudionicima projekta.

Kako biste na vrijeme uočili kada promjene plana postanu nužne, pomoći će vam prosječna procjena. Jednostavno rečeno, srednja procjena omogućuje vam da zaključite gdje se trenutačno nalazite u tablici u nastavku.

Je li status planiranja onakav kakav bi trebao biti?

Ako nije, zašto nije? Koje su posljedice toga?

Poslušajte procjene svih sudionika.

Kako djeca/mladi doživljavaju proces, kako partneri u zajednici, a kako nastavnici?

Raspravite u grupi o pitanjima koja su se pojavila.

Tema Postupak	Planiranje vremena	Ciljevi i podciljevi	Očekivanja
Što?	Jesmo li u roku?	Jesu li naše aktivnosti u skladu s našim ciljevima?	Jesu li naše aktivnosti u skladu s našim očekivanjima?
Zašto?	Kakvi su se vremenski problemi javili i zašto?	Jesu li se pojavila važna pitanja o postavkama? Razvijaju li se planirane aktivnosti prema cilju? Ako ne, zašto?	Zašto smo iznevjerili očekivanja?
Što sad?	Prilagodba plana provedbe	Treba li ciljeve projekta prilagoditi uvjetima ili treba mijenjati aktivnosti?	Treba li prilagoditi očekivanja ili projekt?

ALATI ZA PRAĆENJE PROJEKTA

Provedba projekta: alati za praćenje napretka

Cilj: osigurati razumijevanje trenutnog statusa prakse učenja zalaganjem u zajednici i pratiti novosti u aktivnostima.

Trajanje: 20 – 60 minuta, ovisno o fokusu učenika i iskustvu u ovoj vrsti aktivnosti. Kasnije, kako djeca/mladi budu stjecali više iskustva u praćenju, aktivnost će trajati još kraće, 10 – 15 minuta.

Materijali: za format na licu mjesta: prezentacijska ploča, markeri; za *online* format: odgovarajuća aplikacija kao što su Padlet, Moro ploča, Google Classroom

Opis aktivnosti:

Planirane aktivnosti u okviru prakse učenja zalaganjem u zajednici već se provode. Važno je naučiti djecu/mlade da prate što se događa, napreduje li posao po planu, što se mijenja i što se može poboljšati.

Praćenje se može odvijati na dva načina:

Na licu mjesta:

Koristite prezentacijsku ploču i nacrtajte veliku tablicu sa šest stupaca. Dodajte onoliko redaka koliko vam ih treba. Idealno, tu biste tablicu i sadržaj (do stupca Status) trebali razviti tijekom faze planiranja prakse učenja zalaganjem u zajednici.

U stupac „Aktivnosti” djeca/mladi kronološki unose sve aktivnosti koje će se odvijati u fazi implementacije prakse učenja zalaganjem u zajednici.

U stupcu „Opis onoga što treba učiniti” djeca/mladi navode kratak opis aktivnosti, što treba učiniti.

U stupcu „Tko” djeca/mladi dodaju osobe koje su odgovorne za svaku aktivnost, od djece/mladih do timova nastavnika.

U stupcu „Rok” djeca/mladi dodaju dogovorene rokove za provedbu aktivnosti.

U stupcu „Pokazatelji napretka / rezultati” djeca/mladi i nastavnici/radnici s mladima dodaju očekivane rezultate za svaku aktivnost.

U stupcu „Dokazi iz prakse” treba navesti sve opservacije, dokaze da je postignut određen napredak za aktivnosti.

U stupcu „Status” djeca/mladi dodaju odgovarajuće simbole koji opisuju status provedbe projekta na temelju dokaza iz prethodnog stupca.

Primjer:

Aktivnost: održavanje edukacije o IKT vještinama za članove kluba starijih Crvenog križa.

Opis: organizirati grupe – sudionike, pripremiti prezentaciju i zadatke, osigurati IT opremu u suradnju s Crvenim križem, podjela sadržaja među učeničkim timovima, održati edukaciju

Tko: XY – nastavnik IKT-a, XY učenik 8. razreda

Rok: 1. veljače – 30. ožujka 2022.

Pokazatelji: pripremljena prezentacija i zadatci za sudionike, 20 sudionika podijeljeno u dvije skupine, obrađena tri susreta dnevno po grupi = ukupno šest dana edukacije

Dokaz provedene prakse: popis s potpisima polaznika, fotografije, evaluacijski obrazac i obrazac za povratne informacije sudionika; 4 obrađene edukacije po grupi

Ključni dio: djeca/mladi trebaju upisati što više sadržaja u tablicu. Kasnije, tijekom praćenja, djeca/mladi trebaju održavati kratke sastanke radi razmjene informacija o statusu svake aktivnosti, kako doprinose postizanju ciljeva, što je funkcionalno, a što nije kako bi mogli predložiti promjene. Tako vježbaju vještine opservacija, analize, donošenja odluka i aktivnog slušanja.

To će na početku vjerojatno oduzimati više vremena nego što bi trebalo, ali će djeca/mladi tijekom vremena i stjecanjem iskustva uspjeti sve završiti u kraćem roku. To se posebno odnosi na djecu/mlade bez ikakvog iskustva u praćenju.

Aktivnost	Opis onoga što treba učiniti	Tko	Rok	Pokazatelji napretka / rezultati	Dokazi iz prakse	Status: + = završeno - = nije završeno P = u tijeku

Online:

U formatu *online* praćenja ova se tablica može učitati u Padlet ili bilo koju drugu odgovarajuću aplikaciju koja je jednostavna za upotrebu, a djeca/mladi mogu održavati sastanke praćenja preko prijenosnih računala ili pametnih telefona.

REFLEKSIJA U PROJEKTIMA UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI

Iako je upravljanje projektom neizbježan dio provedbe zbog svoje važnosti, mi ćemo izdvojiti refleksiju kao posebnu fazu u provedbi projekata učenja zalaganjem u zajednici.

Refleksija se često opisuje kao „srce” projekata učenja zalaganjem u zajednici. U engleskom se jeziku učenje zalaganjem u zajednici naziva „SERVICE-LEARNING”, a mnogi stručnjaci smatraju da je ta crtica među riječima simbol refleksije.

Naime, refleksijom se stvara veza između angažmana i učenja učenika. Refleksija stoga transformira praktična iskustva djece/mladih u smisljena iskustva učenja.

Refleksija podrazumijeva svjesno promišljanje djece/mladih i nastavnika o očekivanjima i iskustvima od projekata učenja zalaganjem u zajednici, uvijek s ciljem povezivanja djelovanja i učenja. To se odnosi na složeno učenje i detaljan sadržaj, kao i na praktično učenje iz konkretnih situacija, pogrešaka ili emocionalnih događaja.

Da bi se postiglo sve to, refleksija se stalno odvija. Drugim riječima, odvija se PRIJE, TIJEKOM I NAKON projekta ili aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici.

Što je „formula 5C” kod uspješne refleksije?

Američki znanstvenici i stručnjaci za učenje zalaganjem u zajednici Janet Eyler i Dwight Giles dugo su istraživali ulogu refleksije u učenju zalaganjem u zajednici.

Ovo su njihovi rezultati: Refleksija ima presudan utjecaj na uspjeh učenja zalaganjem u zajednici. Pozitivan učinak učenja zalaganjem u zajednici na djecu/mlade je jači ako se tijekom projekta redovito provodi refleksija. Bez refleksije bi određeno iskustvo djelovanja moglo imati negativan učinak na djecu/mlade.

Radi se o pridržavanju određenih „načela dobre refleksije”. Eyler, Giles & Schmiede (1996) i Giles (1999) nazivaju ta načela „formulom 5C”:

Povezanost (engl. Connection)	Refleksija mora povezivati praktično iskustvo iz aktivnosti i osobno iskustvo djece/mladih s ishodima učenja u školi. Mora pokazivati da postoji poveznica između teorije i prakse, kao i između pojedinačnih iskustava i šireg sadržaja. Svjesna, povezana refleksija omogućuje da djelovanje i učenje imaju međusobno koristi.
--	--

<p>Kontinuitet (engl. Continuity)</p>	<p>Refleksija se mora odvijati prije, tijekom i nakon projekta: PRIJE: Refleksija o određenim očekivanjima, emocijama, različitim perspektivama u odnosu na očekivane dobitke (npr. kroz razgovore s partnerima, školskim kolegama...), stjecanju osnovnog teorijskog znanja kroz rad na pripremi za aktivnosti. TIJEKOM: = oblikovana refleksija – utječe na proces – priznajte pogreške, promijenite akcije, oblikujte iskustvo učenja na temelju stečenog iskustva: provjerite vlastita iskustva u širim vezama, povežite školski sadržaj. NAKON: „Pogled unatrag” – Što smo naučili? Što bismo idući put napravili drugačije/bolje? Kako nas je učenje zalaganjem u zajednici promijenilo? Je li se promijenio naš pogled na svijet? Zašto je važno da se ljudi angažiraju? Što sam postigao/la svojim djelovanjem? Što je i dalje otvoreno? Što želim učiniti sljedeće? Itd.</p>
<p>Izazov (engl. Challenge)</p>	<p>Refleksijom se moraju izazvati stav, znanje, sposobnosti i postojeći vrijednosni sustavi djece/mladih. Nadilazi tek puki opis iskustava u angažmanu. Obuhvaća procese kao što su dedukcija, zaključivanje, evaluacija, razumijevanje i rješavanje problema. Kroz vješta pitanja i odgovarajuće metode potiče nas da zauzmemo određena stajališta, proširimo svoje obzore i otvorimo se novim mišljenjima.</p>
<p>Kontekst (engl. Context)</p>	<p>Refleksija se mora dogoditi u odgovarajućem kontekstu. Mjesto, vrijeme, razina formalnosti i metoda refleksije (pisana / usmena / umjetničko kreativna) moraju se prilagoditi situaciji i odgovarati svrsi refleksije. Na primjer, vrlo emocionalnoj refleksiji nije mjesto u formalnom okruženju razreda s nizovima klupa, već u krugu u kojem svi sjede na školskom dvorištu ili u školskom vrtu.</p>
<p>Poučavanje (engl. Coaching)</p>	<p>Djeci/mladima treba intelektualna i emotivna podrška kako bi refleksije bile fer, kako bi razmišljali na nove načine i pronalazili alternativna objašnjenja za svoja iskustva. Bez te podrške, izazivanje refleksije moglo bi dovesti do iscrpljenosti i demotivacije.</p>

Kojim praktičnim prijedlozima rezultira organizacija procesa reflektiranja?

- Prije svega, refleksiju treba planirati i metodički pripremiti.
- Refleksija se treba smatrati procesom koji je u tijeku, koji se odvija prije, tijekom i nakon angažmana = **KONTINUITET**
- Refleksiju treba povezati s pitanjima o obrazovnim standardima, edukativnim planovima ili školskom kurikulumu = **POVEZANOST**
- Refleksija treba uključivati dijalog s partnerima u aktivnostima i osobama koje imaju koristi od tih aktivnosti = **SADRŽAJ**
- Refleksiju ne bi trebalo provoditi „u prolazu”. Umjesto toga, stvorite mnogo više jasnijih vremenskih okvira za refleksiju tijekom kojih se zaista usredotočite samo na refleksiju sa svojom djecom/mladima
- Aktivnosti refleksije trebale bi izazivati djecu/mlade da promisle o vlastitim vrijednostima, da razjasne i da mijenjaju = **IZAZOV**
- Djecu/mlade treba uključiti u organizaciju faze refleksije kako bi proces učinili svojim
- Aktivnosti refleksije trebaju uključivati različite metode i stilove učenja (npr. vizualno – gledanje, zvukovno – slušanje, kinestetičko – osjećanje) = **SADRŽAJ**
- Nastavnici trebaju redovito pružati podršku djeci/mladima tijekom procesa refleksije kako bi kontinuirano mogli poboljšavati svoje sposobnosti i kritičko razmišljanje = **VODSTVO**

Što kaže znanost o učinku refleksije?

Znanstvena istraživanja tvrde da redovita refleksija visoke kvalitete ima pozitivan učinak u učenju zalaganjem u zajednici. U nekim je istraživanjima refleksija identificirana kao „ključni čimbenik“ za uspješno učenje zalaganjem u zajednici. Sljedeće su kompetencije i sposobnosti dokazane kroz refleksiju:

1. Kognitivno učenje

- razumijevanje složenih odnosa, kritičko razmišljanje i rješavanje problema
- osnovna sposobnost: čitanje, pisanje, govorenje, komuniciranje
- apstraktne sposobnosti i sposobnosti sinteze („reduciranje u veću cjelinu“)
- bolje razumijevanje školskog sadržaja i mogućnost primjene školskog sadržaja u situacijama stvarnog života
- metakognicija (razumijevanje vlastitog života i mišljenja) → učenje radi učenja, učenje iz iskustva!

2. Razvoj osobnosti

- samorefleksija (npr. uočavanje promjena na sebi, uočavanje svojih uspjeha i sposobnosti, bolja evaluacija samog sebe)
- preuzimanje odgovornosti za vlastiti život
- sposobnost formuliranja ishoda, samoupravljanja i planiranja

3. Demokratska sposobnost djelovanja

- otvorenost prema novim idejama
- promjena perspektive
- svijest o problemima ljudi te o njihovim uzrocima i posljedicama → sustavno razmišljanje
- osjećaj zajednice i odgovornosti
- moralno-politička i etička svijest
- upotreba naučenog znanja za rješavanje socijalnih problema → orijentacija aktivnosti

Koje su metode prikladne za refleksiju?

Refleksija se ne svodi samo na pisanje dnevnika učenja!

Usmene rasprave i vođenje dnevnika učenja najčešći su načini refleksije u učenju zalaganjem u zajednici (Eyler, Giles, Schmiede, 1996), no ne bi trebali biti i jedine metode. Svaki učenik uči na drugačiji način i zato je važno da postoji različite metode. Kroz njih se djeca/mladi upoznaju s različitim pristupima refleksiji. Evo nekoliko primjera različitih metoda refleksije:

- Autobiografsko pisanje (npr. dnevnik)
- Pisanje pisama (sebi, roditeljima, društvu, uključenim partnerima,...)
- Novinarsko pisanje
- Fokusne grupe, grupne rasprave, grupni razgovori
- „Magnezijev svjetlosni prsten“ (engl. Magnesium light circle)
- Razgovori u paru

- Provođenje i evaluacija razgovora (npr. sa školskim kolegama ili uključenim partnerima)
- Slikanje, crtanje, skiciranje, skulpture, kolaži, izrada zidnih novina
- Pisanje stihova pjesama, RAP rime, pisanje lirskih pjesama
- Kazalište, ples i ostali oblici izvedbenih umjetnosti
- Fotografija, snimanje (dokumentarnog ili dugometražnog filma)
- Izrada internetske stranice
- Refleksija „Vremenska kutija“ (engl. Time box).

Postoje brojni društveni oblici refleksije – što više njih upotrebljavamo tijekom projekta, to bolje.

Evo nekoliko primjera:

- Samostalno – npr. pišući dnevnik
- U dijalogu s drugim učenikom, npr. pisanjem pisama
- U malim grupama, npr. u ustanovama za učenje kroz suradnju
- U razgovoru s projektnim partnerima, npr. u fokusnim grupama
- Za veću publiku, npr. kroz novinarsko pisanje ili film.

Pitanja za usmjeravanje i strukturiranje refleksije

Pitanja o angažmanu – PRIJE

- Što očekujem od ovog projekta? Čega se bojim i čemu se nadam?
- Koje vještine, stavove i osobine ličnosti donosim, a koje mogu biti korisne u ovom projektu?
- Što želim naučiti kroz svoj angažman?
- Čemu se najviše radujem?
- Kako možemo dobro surađivati kao tim u ovom projektu?
- Što naši partneri u projektu očekuju od nas?

Ova su pitanja osmišljena tako da pomognu djeci/mladima da se mentalno i emocionalno pripreme za nadolazeći angažman ili projekt. Potiču samorefleksiju, postavljanje ciljeva i razmišljanje o timskoj dinamici i očekivanjima partnera prije nego što sam rad na projektu započne.

Pitanja o angažmanu – TIJEKOM

- Kako izgleda uobičajeni tijek mojeg angažmana? Kako se mijenja tijekom vremena?
- Koji je najteži dio mojeg angažmana?
- Zbog kojeg sam svojeg postignuća u angažmanu ovaj tjedan posebno ponosan?
- Koje sam izazove danas nadišao u svojem angažmanu i kako sam se nosio s njima?

Pitanja o angažmanu – NAKON

- Što je bilo dobro, a što loše? Što sam iz toga naučio?
- Što mislim da sam postigao svojim angažmanom?
- Što bih učinio drugačije u svojem angažmanu da mogu vratiti vrijeme?
- Kako su partneri doživjeli ovaj projekt?
- Koja su pitanja ostala neodgovorena nakon mog angažmana?

Pitanja o meni:

- Koje je iskustvo ostavilo najveći dojam?
- Kako me angažman promijenio? Što sam naučio o sebi?
- Kako sam se nosio s teškim situacijama u angažmanu?
- U kojoj je mjeri angažman promijenio moj stav prema drugim ljudima?
- Kako su me doživjeli ljudi s kojima sam surađivao? Kao suradnika, uljeza, prijatelja...?
- Što su me naučila razočaranja u projektu?

Ova su pitanja osmišljena da promiču refleksiju tijekom različitih faza angažmana (tijekom i nakon) te da potiču samorefleksiju. Pomažu djeci/mladima da analiziraju svoja iskustva, procijene osobni rast te razmotre učinak svog rada na sebe i ostale.

Pitanja o povezivanju teorije i prakse

- Što sam naučio o svojem školskom predmetu?
- Koja je veza između iskustva iz aktivnosti u zajednici i naučenog u razredu? Koja znanja i vještine mogu uključiti u svoj angažman?
- Kako je angažman utjecao na moje učenje u školi? Što mogu „ponijeti sa sobom“ iz angažmana, a što mi je pomoglo da bolje razumijem određeni teorijski sadržaj?

Pitanja o širem kontekstu (povezana s demokracijom i građanstvom)

- Koja je za mene razlika između „pomaganja“ i „učenja kroz djelovanje“?
- Kako je angažman promijenio moj stav prema ljudima?
- Što u angažmanu znači „reciprocitet“?
- Zašto je civilni angažman važan?
- Što je zapravo civilni angažman?
- Što je meni osobno značilo zagovaranje za druge?

Ova pitanja osmišljena su da djeci/mladima pomognu:

1. da povežu svoja praktična iskustva s teorijskim znanjem iz školskih predmeta
2. da reflektiraju o širim implikacijama svojeg angažmana, posebno u pogledu građanstva i demokracije
3. da razumiju da se pojam učenja zalaganjem u zajednici razlikuje od „pomaganja“
4. da razmisle kako su njihova iskustva oblikovala njihove poglede na društvo i građansku odgovornost.

Ta pitanja potiču dublje promišljanje o ulozi angažiranja u obrazovanju i društvu te promiču dublje razumijevanje građanske participacije i njezine važnosti.

METODE REFLEKSIJE

Mišljenja za i protiv

Djeca/mladi čitaju knjige, tekstove, eseje, novinske članke ili slična djela autora koji imaju različite ili potpuno suprotne stavove o kontroverznim ponašanjima povezanim s djelovanjem učenika, primjerice: „Eutanazija – za ili protiv“, „Jesu li majke male djece koje rade loše majke?“, „Trebali li se za starije skrbiti kod kuće ili u staračkom domu?“, „Koliko je koristan povrat na limenke?“ i slične teme.

Potom djeca/mladi dobivaju pitanja za refleksiju o kojima raspravljaju (pisanim putem sami, u malim grupama, u velikim raspravama s cijelim razredom ili...?):

- Koliko je vaše iskustvo stečeno tijekom učenja zalaganjem u zajednici ili aktivnosti u skladu s ovim opcijama za i protiv koje ste upravo pročitali?
- Kako bi autori teksta tumačili i evaluirali ono što ste uočili i doživjeli tijekom svojeg angažmana?
- Što o tim kontroverznim temama misle ljudi s kojima surađujete na aktivnostima? Kako to znate?
- Što vi osobno mislite o ovoj temi? Koliko je na vaše mišljenje utjecalo što ste iskusili tijekom angažmana?
- Je li se vaše mišljenje promijenilo tijekom vašeg angažmana?

Vremenska kapsula

Na početku projekta razred zajedno puni „vremensku kapsulu“. To može biti mala kutija „za blago“, kovčević ili bilo koji drugi predmet koji se može zaključati. Djeca/mladi u vremensku kapsulu stavljaju sve što ih zanima u tom trenutku ili što tada smatraju važnim. To mogu biti papirići na kojima djeca/mladi navode svoja očekivanja i dvojbe oko projekta. To mogu biti pisma koja djeca/mladi napišu sami sebi ili kratki sastavci. Ili: To mogu biti bilješke s prethodnih razgovora s partnerima u projektu, mali crteži, fotografije itd. Punjenje vremenske kapsule može se jako dobro iskombinirati s usmenom refleksijom – na primjer, djeca/mladi mogu objasniti zašto su odabrali određeni sadržaj kutije. Nakon što razred napuni vremensku kapsulu, ceremonijalno se zatvara i zakapa – doslovno je možete zakopati u školskom dvorištu. Druga je opcija sakriti vremensku kapsulu na ormar ili u ormar u razredu.

Vremenska kapsula se ceremonijalno otvara na kraju projekta, čime se pokreće refleksija o tome što se promijenilo tijekom projekta, koja su očekivanja ispunjena i koja nisu, zašto se to dogodilo, koji su se vidici proširili, kako se osoba mijenjala tijekom projekta itd.

Dnevnik učenja

Dnevnik učenja jedan je od najčešćih i najomiljenijih oblika refleksije: Djeca/mladi tijekom svojeg angažmana redovito bilježe svoja očekivanja, susrete, impresije, misli i ishode učenja u dnevnik. Za to se trebaju svjesno pripremiti pitanjima. U suprotnome bi uobičajeni rezultat zadatka otvorenog tipa koji glasi „Vodite dnevnik učenja“ mogao izgledati ovako:

„Danas sam u starački dom došao u 14 sati. Potom sam razgovarao s nekoliko starijih gospođa i pomogao narezati kolač koji se posluživao uz popodnevnu kavu. Bilo je ugodno i zabavno. Kući sam otišao u 16 sati.“

Komentar na takav unos bio je:

„Dnevnik učenja o angažmanu u staračkom domu ne smije tako izgledati! Opis dnevne rutine može biti dio unosa u dnevnik učenja, ali refleksija to mora nadilaziti. Primjeri dodatnog mogućeg sadržaja za dnevnik učenja:

- Ljudi u projektu: tko su oni, kako se osjećaju, o čemu razmišljaju, kako se ponašaju?
- Učinak mojeg ponašanja na projekt: Što sam danas postigao?
- Moji osjećaji tijekom angažmana: dobri i loši trenuci; Kako se i kada tako osjećam?
- Izazovi tijekom projekta i kako sam se nosio s njima?
- Stečeni uvidi: Što me navelo na razmišljanje i zašto? Koje sam uvide stekao iz toga?
- Snovi i fantazije.“

Evo još jednog teksta okvirnih smjernica:

Veza između iskustva i onoga što se u razredu učilo o tome: Kako je ono što sam danas učinio i doživio usklađeno s onim što sam dodatno naučio u razredu?

Iz primjera staračkog doma mogu proizaći sljedeća pitanja: Što brine starije građane? Koje su njihove potrebe? S kojim se bolestima bore? Što ih usređuje? Što ih rastužuje?

Što meni znači izraz „stariti s dostojanstvom“? Kako žive stariji ljudi? Kako ja mogu doprinijeti da njihovi životi budu bolji? U kojoj im mjeri pomaže moj angažman? Koje se društvene profesije bave starijim ljudima? Kako naše društvo tretira starije osobe?

Što sam dosad mislio o „starim ljudima“, a što mislim sada?

Takav dnevnik učenja, u kojem se odgovara na ova i brojna druga pitanja, zadovoljava načela dobre refleksije: Dnevnik učenja koji nadilazi samo opisivanje čini vođenje dnevnika izazovnim i stvara veze između teorije i prakse, između iskustva i znanja, učenika i njihovih djela.

Treba li dnevnik učenja biti osoban ili treba biti dostupan nastavniku (u smislu da se nekome pruži podrška, da ga se na kraju aktivnosti pokupi i evaluira itd.)

Prednosti javnog pristupa: Djeca/mladi ozbiljnije shvaćaju svoj zadatak kako stječu više iskustva i više su motivirani za pisanje dnevnika učenja, imaju više strpljenja i precizniji su.

Teže dubljoj refleksiji o pitanjima i ne ostaju na površini. Dodatno, povratne informacije od nastavnika (POUČAVANJE!) pomažu im da razmišljaju u širim okvirima i „podignu se“ na novu razinu razmišljanja. Učenički dnevnik ne smatra se tek zadatkom koji će zaokupiti učenike, već nečim nužnim za njihov proces učenja.

Nedostaci javnog pristupa: Ograničena je emocionalna refleksija. Mnoga djeca/mladi se srame iskreno iskazati svoje osjećaje i misli kad znaju da će to nastavnik čitati.

Mogući kompromis: Dijelovi dnevnika učenja mogu biti privatni (posebno oni emocionalni dijelovi), a ostali dijelovi (npr. odlomak o iskustvu i povezanosti sa sadržajem

učenja, kompilacija složenih značenja itd.) mogu biti javni, pozivati na podršku i ocjenjivati se.

Grupni dnevnik / razredni dnevnik

Refleksija ili dnevnik učenja također se mogu voditi kao grupni dnevnik. To znači sljedeće: Dnevnik učenja je svima dostupan u razredu i svi mogu bilježiti svoje misli, ideje, očekivanja, dvojbe, priče i impresije u vezi s projektom, bilješke iz razgovora ili slično. Djeca/mladi također mogu komentirati ono što su njihove kolege već napisale u dnevnik. Mogu dodati crteže ili skice, ili mogu pisati o nekom zabavnom događaju u razredu ili tijekom projekta. Njihova se kreativnost ne ograničava. Na kraju se zajednički dnevnik kopira tako da svaka osoba dobije svoj primjerak.

Također, na kraju projekta učenicima/mladima se nudi skupna revizija dnevnika i rasprava o refleksiji.

Alternativna verzija: velike, zajedničke zidne novine

Učenje kroz djelovanje – kazalište

Na kraju projekta razred koji je sudjelovao u učenju zalaganjem u zajednici priprema kazališnu predstavu za djecu/mlade koji će sljedeće godine sudjelovati u učenju zalaganjem u zajednici. Djeca/mladi kroz skečeve, kratke prizore i pantomimu predstavljaju svoje iskustvo s učenjem zalaganjem u zajednici. Mogu predstaviti konkretne događaje iz svojeg projekta ili opće dojmove, misli, ideje i ishode učenja koje djeca/mladi mogu ostvariti kroz svoje djelovanje ili kontinuirano učenje zalaganjem u zajednici te koje mogu podijeliti s „novom“ djecom/mladima. Posebno je izazovno portretirati emocije koje djeca/mladi iskuse tijekom svojeg angažmana te naučena iskustva koja su stekli tijekom učenja zalaganjem u zajednici.

Djeca/mladi ukrašavaju dvoranu koja služi kao kazalište kreativnim zidnim novinama u kojima slikama „pričaju“ priču o svojem projektu.

Tijekom pripreme predstave razred raspravlja o mnogim pitanjima: Koja su iskustva tijekom projekta bila važna (lijepa, tužna, dirljiva, svakodnevna...)? Koja smo iskustva učenja stekli tijekom učenja zalaganjem u zajednici? Što je zajedničko našem djelovanju i učenju u školi? Što trebamo prenijeti „novima“? Što „novi“ očekuju od učenja zalaganjem u zajednici i čega se boje? Kako ih kroz kazališnu predstavu možemo najbolje pripremiti?

Da imamo milijun eura...

... kako bismo mogli pomoći našim partnerima u projektu?

Odnosno:

... što bi oni mogli učiniti da se riješi ovaj (društveni, ekološki,...) problem zbog kojeg su uključeni?

Ova refleksija omogućuje djeci/mladima da vide stvarnu potrebu za svojim angažmanom i rasprave kako uložiti taj milijun. Najprije moraju zajedno analizirati koje su snage i slabosti partnera u projektu. Koji je najveći problem? Za koji vam je zadatak najprije potreban

novac? Koji je sljedeći korak? Što je najmanje važno? Koji bi se konkretni zahtjevi za ulaganje mogli poboljšati? Trebaju promisliti o tim i sličnim pitanjima.

Zadatak refleksije zahtijeva od djece/mladih da točno promatraju i analiziraju situaciju, uzroke i zahtjeve svojeg djelovanja te probleme koji iz njega proizlaze. Također trebaju sagledati situaciju iz perspektive partnera u projektu.

Ova se metoda može proširiti raspravom o pitanjima: Postoje li drugi problemi i zahtjevi koji se ne mogu riješiti novcem? Možete li navesti primjere iz projekta?

Glumim...

Ova metoda refleksije vrlo je kreativna i bavi se perspektivama. Djeca/mladi trebaju razmisliti o svojem angažmanu, odigrati neobičnu ulogu i smisliti specifičnu grupu, format i temu za refleksiju. Na primjer:

Ako je tema zaštita okoliša: djeca/mladi mogu igrati ulogu patke koja čita novine (grupa učenja zalaganjem u zajednici) u potrazi za člankom – mišljenjem (format) o onečišćenju vode u kojoj živi (tema).

Još neke moguće uloge u drugim projektima: pas starije gospođe, djetetova lutka u vrtiću, kap vode u staništu, ljuljačka u parku, džemper političara,...

Praksa koju steknu refleksijom trebala bi djecu/mlade naučiti da vide perspektive i isprave opservacije.

Usto, iz druge perspektive mogu raspravljati o svojoj uključenosti, objasniti događaje, prepričavati, zaključivati, deducirati, umetati teorije itd.

Riječ tjedna

Djeca/mladi imaju zadatak zapamtiti riječi (npr. stručne riječi) koje su se upotrebljavale tijekom projekta, a koje nisu znali, za koje nisu čuli i čije mišljenje ne znaju.

Tijekom usmene refleksije u razredu svaki učenik može reći svoju „riječ tjedna” te svi zajedno kao razred mogu razmisliti i odgovoriti na ova pitanja: Što mislite o ovom pojmu? Što bi to moglo značiti? Na što vas podsjeća ova riječ? Gdje se može pogledati što ta riječ znači?

Kad je značenje riječi pojašnjeno, može se pristupiti refleksiji o sadržaju teme. Ili: Djeca/mladi imaju zadatak razmisliti i reflektirati o tom pojmu u dnevniku učenja. Ili: Trebaju pokušati slikom objasniti taj koncept. Ili: Na kraju angažmana djeca/mladi mogu napisati kratku priču, pjesmicu ili rimu koja sadržava riječ tjedna.

Alternativa: „Emocija tjedna” – djeca/mladi tijekom refleksije raspravljaju o pojmu koji je posebno obilježio njihov angažman tog tjedna.

Refleksija uz standarde učenja zalaganjem u zajednici

Prije angažmana djeca/mladi trebaju pročitati standarde učenja zalaganjem u zajednici i razmisliti o tome kako kroz aktivnosti u zajednici mogu postići svaki od tih standarda.

Djeca/mladi trebaju ispisati sve standarde iz dobivenog materijala te razmisliti i raspraviti kako će to točno izgledati (npr. koje se aktivnosti trebaju provesti u učenju zalaganjem u zajednici kako bi se odgovarajuće istražile potrebe). Svaki učenik može imati konkretnu ideju o vrsti i načinu realizacije projekta – važno je da koriste svoju maštu.

Djeca/mladi tijekom projekta mogu reflektirati i provjeravati u kojoj su mjeri postigli pojedinačni standard. Mogu razmisliti o tome što su očekivali, ali se nije dogodilo te mogu raspraviti o tome. Na čemu još trebamo raditi? Što još konkretno želimo naučiti?

Na kraju se sve odrađeno još jednom ponavlja za završnu refleksiju: Kako projekti učenja zalaganjem u zajednici mogu pomoći u ostvarivanju standarda? Koja smo iskustva stekli u tom pogledu? Ima li praktičan rad išta zajedničko s učenjem u školi?

Magnezijev prsten

Magnezijev prsten oblik je kratke refleksije koji se može dosljedno provoditi tijekom projekta. Radi se o pauziranju kako bi se svjesno prepoznao napredak pojedinca, kako bi se zamislile i zapamtile posebno važne informacije ili kako bi se razgovaralo o trenutačnom raspoloženju ili osjećajima pojedinca. Za ovu je metodu najbolje da grupa djece/mladih sjedne u krug.

Svatko ima malo vremena (2 minute) da razmisli o pitanju koje je postavljeno za refleksiju. Krug započinje jedan učenik navodeći u jednoj točki jednu stvar koja mu je posebno važna. Potom predaje riječ drugom učeniku u krugu ili odabranom učeniku (npr. dodavanjem „kamena za govorenje“ ili „loptice“).

Primatelj može odlučiti hoće li nešto odgovoriti ili će dalje predati riječ. Važno je da djeca/mladi ne smiju komentirati kratke izjave drugih učenika. Grupa ima samo zadatak slušanja tijekom navođenja izjava. Tako se izjave šire prostorom poput magnezijeva svjetla. Druga djeca/mladi smiju samo postavljati dodatna pitanja ako su ona stvarno nužna.

Alternativna verzija: Umjesto dodavanja ili prosljeđivanja loptice, može se koristiti klupko vune. Prva osoba koja govori drži kraj vunene niti i odbacuje klupko dalje. Tako se tijekom ove metode u središtu kruga stvara mreža pletiva simbolizirajući povezanost iskustava djece/mladih i njihovih osjećaja.

Refleksija „kuglični ležaj“

Grupa djece/mladih podijeljena je u dvije jednake podgrupe. Prva grupa formira unutarnji krug, a druga vanjski. Jedan učenik iz vanjskog kruga sjedi nasuprot učeniku iz unutarnjeg kruga. Parovi se gledaju licem u lice.

Grupi se postavlja pitanje za refleksiju te parovi moraju razmijeniti svoje mišljenje o tom pitanju. Na primjer, pitanje može glasiti: Koje je iskustvo u ovoj jednoj angažmanu bilo najljepše? Unutarnji krug ima zadatak pričati o svojem iskustvu, a vanjski krug sluša i postavlja pitanja. Nakon nekoliko minuta svi se ustaju na signal voditelja i pomiču tri mjesta dalje. Pritom se unutarnji krug pomiče u smjeru kazaljke na satu, a vanjski u suprotnom smjeru kako bi novi partneri sjedili jedan nasuprot drugome. Sada vanjski krug treba govoriti, a unutarnji postavljati pitanja.

Metoda se nastavlja primjenjivati po istom principu u sljedećim rundama. Refleksija „kuglični ležaj“ obično ima četiri ili pet rundi.

U svakoj se rundi može postaviti novo pitanje za refleksiju ili djeca/mladi u vanjskom i unutarnjem krugu mogu imati drugačije uloge. Na primjer, unutarnji krug: djeca/mladi, vanjski krug: partneri u projektu.

Slikovna refleksija

Priprema: Na zidove po prostoriji objesite različite slike i fotografije. Slike trebaju biti dobar spoj konkretnih i apstraktnih motiva. Mogu prikazivati ljude i/ili samo boje i oblike. Važno je ponuditi raznovrstan izbor (na primjer, prikupljajte i izrezujte slike iz časopisa, kataloga, brošura, knjiga,...).

Postupak: Postavite pitanje za refleksiju (Kako napreduje projekt? Kako napreduje timski rad? Kako se sada osjećam? Što mislim nakon današnje lekcije? Kada razmišljam o našem skorašnjem projektu..., Kada razmišljam o svojem jučerašnjem angažmanu...) i zamolite djecu/mlade da se, dok razmišljaju o pitanju, najprije prošetaju po razredu i pogledaju sve slike. Potom trebaju stati pokraj slike koja ih najviše privlači u odnosu na pitanje. Djeca/mladi se mogu izmjenjivati u stajanju kraj odabrane slike kako bi ukratko predstavili svoj izbor.

Osjećaji na otvorenome moru

Priprema: Na zid ili pano objesite veliki plavi list papira (= more). Ljepilom (ili pribadačama) nasumično pričvrstite nekoliko okruglih zelenih komadića papira na ploču i na more. Na svakom je komadu papira napisana jedna emocija, na primjer: entuzijizam, zabava, stres, motivacija, umor, radost, sreća, nesigurnost...

Postupak: Djeca/mladi od šarenih papira izrađuju male brodove i pišu svoje ime na njih. Potom brodove stavljaju u more: „Vidite veliko plavo more s otocima na kojima su napisane različite emocije. Pričvrstite svoj brod na ono mjesto na moru koje najbolje opisuje kako se trenutačno osjećate. Otoke možete pomicati te možete dodati i nove otoke.“ (Pripremite prazne oblike otoka i kemijske olovke!) Time se dobiva jasan pregled raspoloženja grupe, ali se jasno vidi i kako se to raspoloženje mijenja tijekom učenja zalaganjem u zajednici ili od početka do kraja sata refleksije (kako biste to postigli, zamolite učenike da po potrebi premjeste svoje brodove). Slika nudi mogućnost razgovora, postavljanja pitanja i zajedničke refleksije.

Ciljevi: svjesno opažati i iskazivati vlastite emocije i raspoloženja.

Drvo znanja

Djeca/mladi crtaju krošnjju i deblo drveta na velikom listu papira. Sad na to drvo mogu objesiti voće. Djeci/mladima dajete komade papira crvene, zelene, žute ili smeđe boje:

- Crveno voće (papirići) predstavljaju zrelo, ukusno voće: pozitivna i prekrasna iskustva tijekom projekta, poticajnu rečenicu koju je netko rekao, postignuti cilj, uspjeh kod učenja,...
- Zeleno voće (papirići) još je nezrelo. Želite i dalje raditi na tim nježnim pupoljcima, poboljšati ih: stvari su ostale nejasne, procesi učenja koji su započeli i treba ih nastaviti, želje za sljedeći put,...
- Žuto ili smeđe voće (papirići) je prezrelo: to su stvari koje su otišle u krivom smjeru, iskustva i događaji tijekom projekta koji nisu bili baš lijepi...

Djeca/mladi vješaju svoje osobno voće na drvo znanja i dijel svoja iskustva. Metoda drva znanja omogućuje postavljanje pitanja i refleksiju u razredu.

Kada? Periodička refleksija tijekom učenja zalaganjem u zajednici ili završna refleksija.

ZAVRŠETAK, PROSLAVA I ZAVRŠNA EVALUACIJA

Proslava je ključan trenutak za odavanje priznanja, okupljanje i povezivanje. To je savršena prilika da se partnerima koji nisu pretjerano aktivno sudjelovali u razvoju projekta predstavi što je odrađeno, da se motivira druge da pokrenu vlastite projekte, da se ponovno prožive neki trenuci te da se utvrdi koliko se putem naučilo i odradilo.

Završna refleksija

U ovom trenutku refleksija je usredotočena na projekt u smislu cjelovitog iskustva koje je grupa proživjela i stekla. Svrha je ponuditi objedinjujuće značenje iskustvu u cjelini, odrađenom poslu i naučenim lekcijama. Preporučujemo da podijelite i osobne osjećaje i emocije. U tim se trenucima osnažuje osjećaj vlasništva te oni pomažu sudionicima da pronađu smisao u tim subjektivnim iskustvima i organiziraju ih kao dio svojih sjećanja.

Slika vrijedi tisuću riječi

Ova aktivnost:

- + pomaže u razvoju metaforičkog izraza
- + pomaže u refleksiji o projektu kao cjelini.

Ponudite sudionicima mnogo različitih vrsta slika i zamolite ih da odaberu sliku koja predstavlja njihovo iskustvo tijekom projekta. Kad svi budu spremni, zamolite svakog sudionika da grupi pokaže odabranu sliku, da objasni zašto je izbor pao baš na tu sliku te što mu ona znači.

Što sam donio/donijela, a što odnosim sa sobom

Ova aktivnost:

- + pomaže u refleksiji o projektu kao cjelini
- + pomaže u refleksiji o osobnom razvoju, neovisno o ishodu projekta
- + pomaže u osvješćivanju subjektivnih aspekata koji bi inače ostali skriveni.

Sjednite u krug i zamolite sve sudionike da podijele svoje iskustvo tako što će odgovoriti na dva pitanja: Što su donijeli sa sobom u projekt (dvojbe, brige, znanje i očekivanja)? S čime odlaze iz ovog projekta, što im je ovo iskustvo donijelo (znanje, brige, veze, naučene lekcije)? Odgovore pišite na plakat na kojem ćete objediniti sve komentare, a koji se potom mogu koristiti za izradu oblaka riječi.

S vrha planine

Ova aktivnost:

- + pomaže u refleksiji o projektu kao cjelini
- + pomaže u refleksiji o osobnom razvoju, neovisno o isodu projekta
- + pomaže u osvješćivanju subjektivnih aspekata koji bi inače ostali skriveni.

Podijelite listove papira s crtežom planine i zamolite svakog sudionika da nacрта svoje putovanje iz podnožja planine do njezina vrha. To putovanje predstavlja njihova iskustva

tijekom projekta. Podnožje planine predstavlja trenutak u kojem su odlučili pridružiti se projektu, a vrh planine predstavlja ciljeve projekta.

Zamolite ih da odrede sljedeće točke:

- potoke koji nude osvježenje: trenuci koji su bili dašak svježeg zraka za projekt i ublažili tenzije
- okupljanja oko logorske vatre: trenuci kad je bilo najvažnije uspostaviti iskrene veze s ostalima – slikovite vidikovce: trenuci kad su mogli imati širok i jasan pogled na projekt
- prečace kroz šumu: trenuci, događaji ili situacije koji su ubrzali razvoj aktivnosti
- stjenovit put: trenuci kad su morali hodati oprezno i kad su oklijevali
- aktivaciju GPS-a – događaji ili situacije koji su doveli do promjene smjera i razlozi za tu promjenu.

Možete dodati još stavki koje smatrate važnima. Nakon što sudionici završe svoje crteže, zamolite ih da ih podijele s ostatkom grupe. Evo nekih pitanja koja mogu potaknuti završnu refleksiju: Jesmo li stigli do vrha (ostvarili svoje ciljeve)? Na koja smo ugodna i neugodna iznenađenja naišli putem? Jesu li svi slijedili isti put? Što ste naučili na ovom putovanju?

Crtež za uspomenu

Ova aktivnost:

- + potiče razvoj samoizražavanja i omogućuje da čujemo mišljenje djece koja su sudjelovala u projektu
- + omogućuje uključivanje stavova mladih sudionika i upoznavanje njihovih mišljenja.

Ova je aktivnost vrlo korisna kad u projektu sudjeluju mala djeca. Zamolite svakoga od njih da nacrtat trenutak u kojem su najviše uživali tijekom projekta ili odabere fotografiju koja to najbolje predstavlja te da objasne zašto. Potom izložite nacрте ili fotografije na završnom događaju, a uz njih priložite izjave i razloge autora. U ovom slučaju svako dijete treba opisati trenutak u kojem su najviše uživali, a ne cijeli projekt.

Grupna fotografija sudionika i dionika

Ova aktivnost:

- + jača identitet grupe
- + je način iskazivanja zahvalnosti svim sudionicima
- + je korisna za diseminaciju u različitim formatima (mediji, blogovi, društvene mreže, oglasne ploče itd.).

Grupna fotografija je tradicionalni dio projekta, a za to postoji dobar razlog: vrlo je važno vidjeti cijelu grupu zajedno kako uživa u proslavi i završetku projekta. Ovu se fotografiju može izvijesiti i na oglasnoj ploči u školi ili se može objaviti u školskom letku. Nemojte zaboraviti uključiti sve sudionike: djecu/mlade, nastavnike/radnike s mladima, tijela vlasti, partnere u zajednici, suradničke ustanove ili obitelji, vladine agencije ili lokalne ustanove itd. Dobra je alternativa fotografirati ih na početku projekta, a potom ponovno na kraju kako bi se vidjele promjene među sudionicima: tko se projektu pridružio na početku, ali više ne sudjeluje itd.

Oblak riječi (eng Word Cloud)

Postoji nekoliko internetskih stranica koje možete koristiti za izradu slika od riječi, a pritom se veličina riječi određuje po tome koliko se puta ta riječ pojavljuje u tekstu. Što se češće riječ upotrebljava, to će biti veća. Zamolite sudionike da napišu svoje završne misli nakon završetka projekta. Unesite sve njihove izjave u tekstno polje aplikacije i potom odaberite oblik oblaka riječi. Možete odabrati reprezentativni oblik, isprintati ga i objesiti na oglasnu ploču škole ili u razred. Podijelite svoja razmišljanja o najvećoj riječi i najznačajnijim riječima koje nedostaju.

Završetak i razgovori

Ova aktivnost:

- + promiče uključenost zajednice
- + nudi sjajne ulazne informacije za diseminaciju
- + pomaže pri odlučivanju o budućim prijedlozima koji će biti prilagođeni evaluacijama sudionika.

Tijekom događaja zatvaranja možete provesti razgovore s različitim sudionicima. Važno je da sve grupe budu zastupljene: djeca/mladi, nastavnici/radnici s mladima, institucije, donatori, zajednica itd. Njihove se izjave mogu objaviti na blogu projekta ili se mogu uključiti u tiskano izdanje ili digitalni letak. Preporučujemo da postavljate pitanja usmjerena na sažimanje iskustva, isticanje njegovih pozitivnih aspekata te na identificiranje neriješenih i novih izazova.

Sažetak iskustva

Ova aktivnost:

- + nudi sjajne ulazne informacije za diseminaciju
- + pomaže pri integraciji kurikuluma
- + pomaže u detaljnoj analizi specifičnih aspekata projekta
- + promiče analitičko razmišljanje.

Dobra vježba sistematizacije koja će vam također omogućiti da dobijete izvrsnu komunikacijsku stavku jest izrada sažetka s grupom sudionika. Sažetak ne bi trebao biti dulji od jedne stranice i može uključivati fotografije i slike. Zbog ovog će zadatka sudionici identificirati ključne elemente iskustva i ukratko opisati projekt i njegove učinke.

Predlažemo da uključite sljedeće podatke:

- 1) Naziv ustanove koja vodi/razvija projekt:
- 2) Naslov projekta/iskustva:
- 3) Datum početka:
- 4) Kratak opis projekta i razvijenih aktivnosti:
- 5) Socijalno pitanje koje se obrađivalo i ciljana publika:
- 6) Ciljevi: a) Glavni cilj: b) Ishodi učenja: c) Ciljevi aktivnosti u zajednici:
- 7) Obuhvaćeni školski predmeti ili sadržaj učenja:
- 8) Glavne aktivnosti koje su isporučene zajednici:
- 9) Sudjelovanje zajednice, saveznika i partnera: a) Broj nastavnika: b) Broj djece/mladih: c) Broj partnera u zajednici: d) Ostali sudionici:

10) Postignuća (u pogledu aktivnosti i ishoda učenja ili drugih postignuća koja su možda ostvarena):

11) Budući izazovi i perspektive:

12) Fotografije, grafikoni i slike.

Završna evaluacija

Naglasili smo važnost evaluacije tijekom provedbe projekta. Evaluacija u trenutku zatvaranja podrazumijeva više od mjerenja razine postignutog znanja ili rezultata odrađenog posla. Provođenje evaluacije u tom trenutku omogućuje nam da partnerima prezentiramo obavljene posao, da odlučimo o budućim putovima te da produciramo znanje ili istraživanje koje će ići u prilog našem radu s činjeničnim podacima te služiti kao izvor inspiracije drugima. Ova evaluacija treba biti participativna i uključivati sve skupine sudionika te se, osim na evaluaciju ishoda, treba usredotočiti i na prikupljanje informacija za buduće projekte.

Eseji i usmene prezentacije

Ova aktivnost:

- + promiče razvoj vještina pisanja i istraživanja
- + pomaže pri integraciji kurikuluma
- + pruža specifično znanje o konkretnim temama i smjer za poučavanje.

Svaki učenik predat će esej u kojem opisuje svoje iskustvo na projektu i naučene lekcije. Ovisno o odluci nastavnika, esej ne mora imati strogu strukturu ili se može bazirati na nekim pitanjima sa smjernicama. Također se uz esej može prezentirati relevantna tema uz izradu dijapozitiva. Svrha je eseja dati teoretski pregled i pregled razvoja projekta, ponuditi detaljan prikaz iskustva i iznijeti zaključke u kojima se nastoji iskustvo učiniti smislenim i otvoriti put novim prijedlozima. Za razliku od sistematizacije, esej treba biti dulji i uključivati koncepte i ideje koje pružaju obrazloženje za projekt, aktivnosti i zaključke.

Ankete o zadovoljstvu

Ova aktivnost:

- + pomaže u detaljnoj analizi specifičnih aspekata projekta
- + promiče analitičko razmišljanje
- + promiče vodstvo učenika.

U projektima učenja zalaganjem u zajednici vrlo je važno da zajednica sudjeluje u definiranju evaluacijskih kriterija za projekt. Zamolite djecu/mlade da provedu ankete o zadovoljstvu među članovima zajednice koji su izravni uključeni u projekt te da s njima definiraju kriterije za evaluaciju učinka i uspjeha projekta.

Ova aktivnost:

- + pomaže u utvrđivanju najsnažnijih i najslabijih aspekata projekta iz perspektive različitih sudionika
- + pomaže u prikupljanju informacija koje će usmjeriti buduće aktivnosti
- + promiče vodstvo učenika.

Semafor

Zamolite sudionike da se okupe u istovrsne grupe (npr. djeca/mladi, nastavnici/radnici s mladima, članovi zajednice itd.) te da rasprave, evaluiraju i opišu sljedeće:

- 3 faktora povezana sa stavovima koja su olakšala razvoj projekta
- 3 faktora koja treba poboljšati ili osnažiti kako bi rezultati bili bolji
- 3 faktora koja treba smanjiti ili eliminirati da bi se osigurali dobri rezultati u novim inicijativama.

Svaka grupa faktora bit će povezana s crvenim, žutim i zelenim svjetlom semafora. Svjetla mogu predstavljati i tri panoa u tri boje na koja će sudionici onda lijepiti svoje pisane komentare. Potom će s drugim grupama raspraviti o odgovorima, s čime se u mišljenjima slažu i u čemu se razilaze. Ova se aktivnost može primjenjivati na različite trijade koje mogu zamijeniti ili dopuniti prethodno opisane. Na primjer, pitanja se mogu odnositi na tri aspekta o kojima su učili, tri aspekta o kojima bi voljeli znati više i tri aspekta o kojima su rado željeli naučiti, ali koja trenutačno nisu važna ili na tri aktivnosti koje su dobro odrađene, tri aktivnosti koje treba prilagoditi i tri aktivnosti koje ne bi trebalo ponavljati. U svakom slučaju, ključna je refleksija o odgovorima.

Upitnik za partnere u zajednici

Ova aktivnost:

- + pomaže u utvrđivanju najsnažnijih i najslabijih aspekata projekta iz perspektive različitih sudionika
- + pomaže u prikupljanju informacija koje će usmjeriti buduće aktivnosti
- + promiče vodstvo učenika.

Upitnik je razvio tim sa Sveučilišta Matej Bel u Banskoj Bystrici (Slovačka). Glavni cilj je prikupiti podatke o tome kako partneri u zajednici percipiraju i procjenjuju provedbu projekta i njegove rezultate. Ovo je vrlo koristan alat za evaluaciju projekta i njegova učinka na zajednicu te za razmatranje budućih inicijativa. Cijelom upitniku na engleskom jeziku možete pristupiti na internetskoj stranici: www.slihe.eu.

Karta iskustva

Cilj: Nakon ove aktivnosti sudionici trebaju moći evaluirati rezultate projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Trajanje: 60 minuta

Materijali: markeri, papiri za prezentacijsku ploču, isprintana ili potopljena područja na karti

Opis aktivnosti:

Napomena: Karta iskustva može se koristiti za individualnu refleksiju, ali se najbolji rezultati dobivaju kad se koristi za grupnu refleksiju nakon provedbe projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Karta iskustva je kreativan alat koji potiče refleksiju i komunikaciju i u velikim i u manjim grupama (4 – 8 ljudi). Potiče kreativnost i asocijacije; pomaže u razvoju emocionalne

inteligencije djece/mladih; pomaže djeci/mladima da razumiju svoje iskustvo i svoj proces učenja; potiče sudjelovanje i percepciju dijeljenja istog iskustva.

Nakon dovršetka projekta učenja zalaganjem u zajednici predložite analizu najintenzivnijih trenutaka u planiranju i provedbi projekta s pomoću karte iskustva.

Učenike podijelite u dvije, tri, a najviše četiri grupe. Svaka grupa dobit će list za prezentacijsku ploču, markere, post-it papiriće i list s područjima i pitanjima u nastavku. Postavite primjer (crtež) na Karti iskustva na zidu i ukratko ga ispričajte. Predložite nazive područja na karti i njihova moguća tumačenja (u nastavku pogledajte područja na karti). Možete nacrtati simbole za svako područje.

Zamolite učenike da u grupama analiziraju iskustvo projekta učenja zalaganjem u zajednici te da se posluže papirima za prezentacijsku ploču i markerima kako bi nacrtali vlastitu kartu iskustva u skladu s onim što je grupa vidjela, čula, osjetila, proživjela, tumačila i zaključila o iskustvu, ali koristeći se područjima s naše Karte iskustva ili dodajući druga područja.

Na kraju pozovite svaku grupu da predstavi svoju Karti iskustva za učenje zalaganjem u zajednici. Svaka grupa mora obrazložiti zašto su odabrali određena područja, što im ona znače te kako povezuju sliku, naziv područja i što su percipirali od trenutka tog iskustva do sada. Pojasnite da je svrha pitanja na listu da im pomognu da dublje reflektiraju o svojem iskustvu.

Na karti se nalazi 18 područja, a učenici mogu odabrati ona koja su relevantna za njihovo iskustvo učenja zalaganjem u zajednici – ne moraju upotrijebiti sva područja i sve simbole. Za svako područje mogu napisati naziv područja i/ili izraditi simbol za to područje i raspraviti kako im je tamo bilo. Grupni rad može trajati između 30 i 45 minuta, ovisno o veličini grupe i stupnju složenosti projekta učenja zalaganjem u zajednici koji obrađuju.

Na kraju svaka grupa dijeli svoje nalaze s drugom. Trajanje dijeljenja među grupama može biti između pet i deset minuta po grupi ovisno o složenosti aktivnosti i razini refleksije grupe.

Skup pitanja pomaže nam da prenesemo zaključke nedavno naučene lekcije u druge kontekste života ili u druga područja znanja: Gdje bi mi zaključci mogli koristiti? Što mogu učiniti drugačije? Mogu li se obvezati? itd.

Možete postaviti nekoliko dodatnih pitanja svakoj grupi dok predstavlja svoju kartu kako biste bili sigurni da učenici prolaze sve korake refleksije: analizu, tumačenje i prijenos.

Na kraju aktivnosti istaknite najvažnije ideje koje su podijelile sve grupe i uglavnom se usredotočite na promjene koje su mogli uočiti kod korisnika zajednici te u svojem osobnom razvoju.

Radni list 7 Karta iskustva

Područja na karti	Potencijalna pitanja koja možete postaviti kao voditelj tijekom prezentacija.
Proljeće znatiželje	Što vam je najviše pobudilo znatiželju? Što vas je zaintrigiralo? Što vas je navelo na razmišljanje?
Most planiranja	Kako ste planirali projekt? Što ste točno radili? S kojim ste se izazovima suočili? Što ste postigli?
Vjetar straha	Koji su bili vaši najveći strahovi? Otkud su oni proizašli? Kako ste ih prevladali?
Oluja emocija	Kojih ste emocija/osjećaja bili najviše svjesni? Opišite ih. Što ih je uzrokovalo? Kako ste reagirali?
Oblaci tenzija	U kojim ste trenucima provedbe projekta učenja zalaganjem u zajednici osjećali najviše tenzija?
Močvara blokade	Jeste li zbog nečega napeti? Zbog čega? Zašto mislite da ste napeti? Gdje ste najviše zapeli tijekom aktivnosti? Jeste li prešli preko te prepreke? Kako? Što vam je u tome pomoglo?
Sunce inspiracije	Što vas je inspiriralo? Kako ste iskoristili tu inspiraciju?
Stablo povjerenja	Zbog čega ste imali povjerenja, a zbog čega ste bili nepovjerljivi? Kako je raslo vaše povjerenje? Kako povjerenje pomaže?
Vjetar promjena	Kako vas ovo iskustvo učenja mijenja? U čemu ste odsad drugačiji? Kako se zajednica sada razlikuje?
Pustinja zbunjenosti	Što vas je najviše zbunjivalo? Kako je došlo do zbunjenosti? Jeste li je nadvladali? Kako?
Stabla sreće/zadovoljstva	Koji su vam trenuci donijeli najviše zadovoljstva i sreće? Kako su se i zašto javili? Što ste u tom trenutku radili kao grupa ili pojedinačno?
Rijeka napetosti	Koji su trenuci bili najnapetiji? Što ih je uzrokovalo? Kako ste reagirali na napetost? Jeste li je nadvladali? Ako jeste, kako?
Jezero jasnoće	Što je vaše iskustvo učinilo jasnim? Tko vam je i što vam je pomoglo da si razjasnite stvari? U kojem ste stanju bili u tom trenutku jasnoće? Kako ste se osjećali?
Vodopad rješenja	Koja ste rješenja identificirali? Kako ste došli do njih? Kako ste se osjećali kad ste ih pronašli?
Lavina problema	S kojim ste se najvećim izazovima ili problemima susreli? Kako ste se osjećali? Što ste iz njih naučili?

Kiša sličnosti	Koje ste sličnosti utvrdili između svojeg iskustva i drugih situacija u svojem životu? Što ste otkrili tijekom iskustva u projektu – o sebi, drugima, grupi, aktivnosti itd.?
Planina otkrića	Što ste potvrdili tijekom iskustva u projektu – o sebi, drugima, grupi, aktivnosti, zajednici itd.?
Spilja budućnosti	Što ćete činiti drugačije nakon ovog iskustva? Imate li plan za budućnost?

Bumerang puzzle

Cilj: Nakon ove aktivnosti sudionici trebaju moći evaluirati rezultate projekta učenja zalaganjem u zajednici.

Trajanje: 60 minuta

Materijali: Markeri, papir za prezentacijsku ploču, oblik bumeranga (od papira)

Opis aktivnosti:

Ovo je kreativan alat koji potiče refleksiju i komunikaciju i u velikim i u manjim grupama (4 – 8 ljudi). Potiče kreativnost i asocijacije; pomaže u razvoju samosvijesti kod djece/mladih, metakognicije te im pomaže da razumiju svoje iskustvo i svoj proces učenja; potiče sudjelovanje i percepciju dijeljenja istog iskustva.

Nakon dovršetka projekta učenja zalaganjem u zajednici predložite analizu samosvijesti i brige koje su se razvijali tijekom projekta. Pritom se koristite **bumerang puzzlama**. Sudionicima dajte papir u obliku bumeranga i pitajte ih što vide i zašto vide baš ovaj oblik. Ako bumerang bacite u pravom smjeru, on će vam se vratiti. Isto vrijedi i za uvrede: ako uvrijedite drugu osobu, ta će vam se uvreda uglavnom vratiti u ovom ili onom obliku.

Zamolite sudionike da na svojem papirnatom bumerangu napišu i nacrtaju:

- što za njih znače briga i skrb o nekome
- djela brige i skrbi koja su odradili u projektu
- kako su se brinuli o sebi
- simbol skrbi i njege
- citat / otkriće / čin brige neke druge osobe tijekom projekta učenja zalaganjem u zajednici
- dekoracije na bumerangu / granice između odgovora označene bojom (inzistirajte na dekoraciji).

Zamolite sudionike da svoje zapise podijele s partnerom. Ako se radi o maloj grupi, svi mogu predstaviti partnerov bumerang.

Ako je grupa velika, svi si mogu međusobno prezentirati svoje radove. Potom se neke ideje mogu podijeliti s velikom publikom.

Zatražite od sudionika da postave nekoliko (3 – 5) pitanja kako bi dobili povratne informacije publike o općem rastu. Kvaliteta pitanja bit će pokazatelj samog rasta. Dopustite nekim članovima da odgovore na pitanja / potaknite sve da odgovore napišu na post-it papiriće*.

Na papirima prezentacijske ploče ili na zidu/ploči izradite umjetničko djelo (kolaž) od svih bumeranga. Dodajte post-it papiriće s odgovorima sudionika*.

Zamolite sudionike da na pojedinačnim listovima ili u svoje osobne dnevnike nacrtaju sljedeću tablicu:

Pitanja	Odgovori	Jeste li zadovoljni s napretkom?
Na koju osnovnu osobnu potrebu trebam više paziti?		
Kako sam se brinuo o sebi? Koje sam zdrave obrasce usvojio za zadovoljavanje svojih osnovnih potreba?		
Kako sam se brinuo o drugima? Koje sam zdrave obrasce ponašanja primjenjivao?		
Kako se moji odnosi popravljaju?		
Koji je moj sljedeći cilj?		
Što ću učiniti da ga ostvarim?		
Kakva mi je podrška potrebna? Od koga?		
Kako ću znati kad ga ostvarim?		

DOKUMENTACIJA

Projekti imaju svoj početak i kraj. Evidentiranje njihova razvoja i dokumentiranje njihova dovršetka omogućuju da ih sagledamo kao smislene, dosljedne i sveobuhvatne jedinice, što olakšava i komunikaciju o njima.

Dokumentiranje projekta ima nekoliko prednosti:

- odrađujete pripremni rad i skupljate materijal za prezentaciju za fazu proslave učenja zalaganjem u zajednici
- uvijek imate spremne materijale za predstavljanje projekta javnosti radi traženja financijske pomoći, kako biste uvjerali druge (npr. ravnatelje škola) u njegove prednosti, da biste se sastali s drugim školama, kako biste informirali novinare ili analizirali projekt i smislili novi projekt.

Kako vi i vaša djeca/mladi možete dokumentirati projekt bez navođenja brojnih resursa? Što spada pod dokumentaciju?

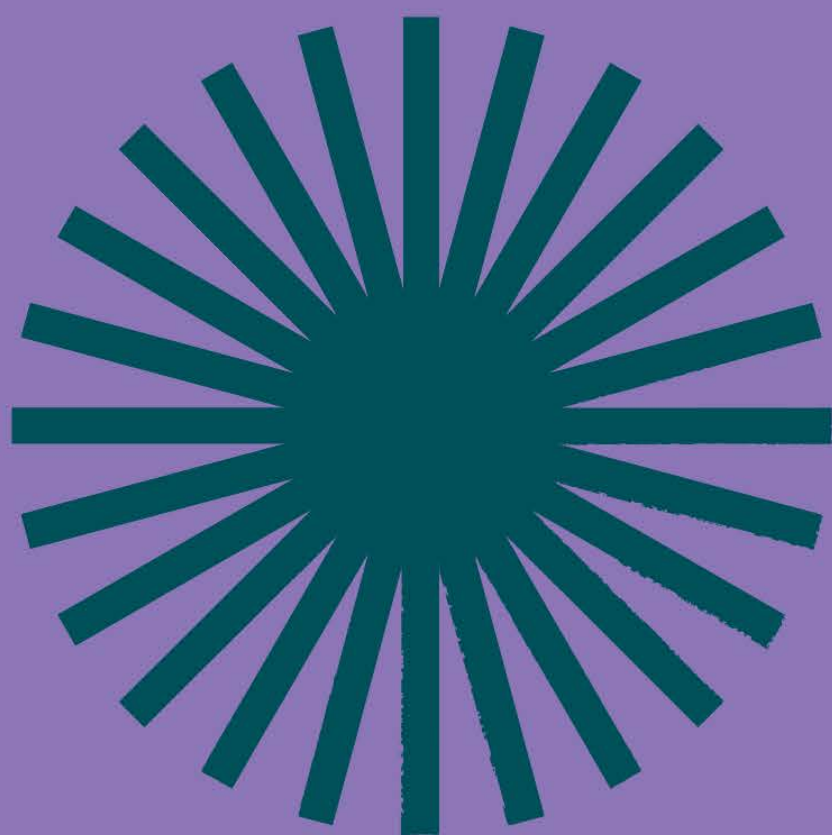
Tijekom planiranja već ste prikupili mnogo dokumentacije, i to u pisanom obliku.

U nastavku vam dajemo neke ideje i prijedloge:

- Kratak opis projekta i planiranje vremena (npr. u obliku vremenske osi)
- Popis nastavnika i djece/mladih, razreda i škola koje sudjeluju u projektu, uz njihove kontaktne informacije, ime/broj telefona i adresa e-pošte svih škola koje sudjeluju
- Prezentacija o sudjelovanju učenika (npr. koje su odluke donijela djeca/mladi i kako su došli do njih?)
- Opis izvora projekta (Kako ste došli na ideju o projektu?) s navedenim temama / potrebama zajednice i partnera iz zajednice koji sudjeluju
- Opis kako je vaš projekt povezan s ishodom učenja / obrazovnim standardima
- Pismo nastavnika u kojem navodi uspjeh i poteškoće tijekom rada na projektu te prijedloge kako bi se budući projekti unaprijedili
- Pregled metoda procjene s kratkim objašnjenjem primjene određenog instrumenta procjene.
- Prijedlozi promjena na području grada/općine i škole kako bi se ostvarili bolji startni uvjeti za buduće projekte učenja zalaganjem u zajednici
- Fotografije i, ako postoje, videozapisi i internetske stranice o projektu
- Primjeri dnevnika, studentskih portfelja, rezultati projektnog rada, zabavni materijali i evaluacija projekta
- Pisma koja su pisali djeca/mladi u okviru projekta ili članci u novinama
- Reportaža lokalnih novinara o projektu
- Intervjui, priče, komentari i citati nastavnika, djece/mladih, uprave škole i partnera iz zajednice / članova zajednice
- Izvješća ili radovi o projektu koji su pripremljeni za djecu/mlade, upravu škole ili ekspertnu grupu (uključujući snimke na videokasetama i audiokasetama)
- Radni materijali i dnevni red za svaki sastanak.

LITERATURA

- Eyler, J., Giles, D. (1999). Where's the learning in service-learning?. San Francisko: Jossey-Bass.
- Eyler, J., Giles, D. E. Jr., & Schmiede, A. (1996). A practitioner's guide to reflection in service-learning: Student voices and reflections. San Diego: Learn & Serve America National Service-Learning Clearinghouse.
- Skupina autora (2022). Service Learning Upscaling Social Inclusion for Kids – SLUSIK. Bruxelles Centar za europsko volontiranje – CEV
- Skupina autora (2023). Ignite the community spark. Priština: Kosovska organizacija za talente i edukaciju.
- Regina, C., Ferrara, C. (2017). Service-learning in Central and Eastern Europe handbook for engaged teachers and children/youth. Buenos Aires: CLAYSS.
- Seifert, A., Zentner, S., Nafy, F. (2012). Praxisbuch Service-Learning – Lernen durch Engagement and Schulen. Weinheim und Basel: Beltz.
- Sosa Rolón, J.A. (2020). Resourcebook for the development of Service-Learning projects. Buenos Aires : CLAYSS
- Suljić, E. (2009). Servisno-učenje – učenje kroz angažman – priručnik za nastavnike. Tuzla: Međunarodno udruženje „Interaktivne otvorene škole“.

SERVISNO - UČENJE

TOKA

Národní
Asociace
Dobrovolnictví

INTERAKTIVNĚ OTVORENÉ ŠKOLY
www.interaktivne-otvorene-skoly.cz

New Horizons
for youth and community

PRIPREMA
POZOR
SMART

